EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

CHRÁŇME DETI
PRED NÁSILÍM

Národný projekt Podpora ochrany detí pred násilím
Kód ITMS 2014+: 312041M679
Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.employment.gov.sk / www.esf.gov.sk / www.upsvr.gov.sk / www.ludskezdroje.gov.sk / euko.ku.sk

eukids online.net

SLOVENSKÉ DETI A DOSPIEVAJÚCI NA INTERNETE

Záverečná správa z výskumu EU Kids Online IV - Slovenská republika

Vypracovali:
Pavel Izrael, PhD.
Juraj Holdoš, PhD.
Róbert Ďurka, PhD.
Marek Hasák, PhD.
2020

Obsah

Úvod	3
Metodológia	3
Trávenie času deťmi a dospievajúcimi	7
Používanie internetu	13
Online riziká	27
Online agresia a kyberšikanovanie	31
Explicitné sexuálne obsahy	45
Sexting	49
Stretávanie sa s neznámymi ľuďmi	53
Iné škodlivé obsahy na internete	61
Ďalšie online riziká a zneužitie osobných dát či informácií	67
Excesívne používanie internetu	73
Sociálny kontext	77
Záver	91

Citácia:
Izrael, P., Holdoš, J., Ďurka, R., Hasák, M., (2020). Slovenské deti a dospievajúci na internete: Záverečná správa z výskumu EU Kids Online IV – Slovenská republika. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku.

Úvod

Táto výskumná správa zahŕňa zistenia z projektu EU Kids Online IV v Slovenskej republike, ktorý sa zameriaval na aktivity, príležitosti a riziká detí a dospievajúcich v online prostredí. Zistenia vychádzajú z dotazníkového prieskumu, ktorý sa uskutočnil v slovenských domácnostiach od apríla do júna 2018. Výskumná vzorka je reprezentatívna pre populáciu detí a dospievajúcich vo veku 9 – 17 rokov na Slovensku a je bližšie popísaná v časti Metodológia.

Výskumná správa predkladá základné zistenia týkajúce sa dvoch oblastí:

- používanie internetu a online aktivity;
- skúsenosti s online rizikami.

Výskum EU Kids online sa vo väčšine európskych krajín prvýkrát uskutočnil v roku 2010, no v prostredí Slovenskej republiky sa zber dát realizoval až v roku 2018 v rámci výskumu koordinovaného networkom EU Kids Online vo viacerých európskych krajinách.

Pri čítaní správy je dôležité venovať pozornosť tomu, že hoci väčšina otázok bola položená všetkým deťom a dospievajúcim, niektoré otázky boli položené len respondentom vo veku 11 a viac rokov. Na doplňujúce otázky k online rizikám zas odpovedali len tí, ktorí s nimi mali skúsenosť, preto sa pri jednotlivých grafoch a tabuľkách uvádza, kto na konkrétne otázky odpovedal.

Metodológia

Vzorka

Výskum vychádza zo vzorky 969 detí a dospievajúcich vo veku 9 – 17 rokov, ktorí používajú internet. Vo vzorke bolo zastúpených 51 % chlapcov a 49 % dievčat. Jednotlivé vekové kohorty boli zastúpené nasledovne: 9 – 11 rokov (30,5 %), 12 – 14 rokov (32,7 %) a 15 – 17 rokov (36,8 %). Priemerný vek bol 13,2 rokov (SD = 2,6 rokov). V správe sú uvedené výsledky z dát, ktoré boli štatisticky prevážené, aby zodpovedali rozloženiu detí a mladistvých z pohľadu veku a pohlavia v celej populácii Slovenskej republiky.

Dotazník

Vo výskume bol použitý dotazníkový nástroj vytvorený pre potreby projektu EU Kids Online IV, v rámci ktorého sa zbierajú dáta v ďalších európskych krajinách. Hlavnej vlne výskumu predchádzal pilotný výskum na vzorke 290 respondentov vo veku 9 – 18 rokov zo škôl v okrese Ružomberok.

Výber vzorky

Vytvorenie reprezentatívnej vzorky zo základného súboru detí vo veku 9 až 17 rokov, ktoré používajú internet, bolo uskutočnené náhodným výberom z registra obcí a miest SR. Podkladom pre tento výber boli oficiálne štatistiky zo sčítania obyvateľstva z roku 2011. Vzorka mala rozsah 200 územných výberových jednotiek, v ktorých sa náhodnou prechádzkou (podľa vopred stanovených pravidiel) robil výber domácností.

Priebeh zberu dát

Zber dát prebiehal od 30. apríla 2018 do 12. júna 2018 v domácnostiach s dieťaťom alebo dospievajúcim v požadovanom veku. Pri zbere dát bola použitá metóda CAPI (Computer Assisted Personal Interview). Nástroj využívaný pre terénny zber údajov bol online nástroj pre terénne dopytovanie Nfield. Staršie deti vypĺňali dotazník bez prítomnosti rodičov.

Etické aspekty výskumu

Nevyhnutnou podmienkou pre realizáciu výskumných rozhovorov bolo získanie písomného súhlasu zákonných zástupcov dieťaťa a ústneho súhlasu dieťaťa alebo dospievajúceho, ktoré prebehlo priamo v domácnosti. Dotazníky boli anonymné a osobné informácie od rodičov boli získané len za účelom možnej kontroly anketárov a boli archivované len po dobu šiestich mesiacov. Pri každej odpovedi si respondent mohol vybrať možnosť **Neviem** alebo **Radšej nechcem odpovedať**.

Realizačný tím

Mgr. Pavel Izrael, PhD., Filozofická fakulta Katolíckej Univerzity v Ružomberku
Mgr. Juraj Holdoš, PhD., Filozofická fakulta Katolíckej Univerzity v Ružomberku
Mgr. Róbert Ďurka, PhD., Filozofická fakulta Katolíckej Univerzity v Ružomberku
Mgr. Marek Hasák, PhD., Filozofická fakulta Katolíckej Univerzity v Ružomberku
Prof. PhDr. David Šmahel, Ph.D., Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, Brno
Doc. Mgr. et Mgr. Hana Macháčková, Ph.D., Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, Brno
Mgr. Lenka Dědková, Ph.D., Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, Brno

#colorsky5k
colorsky5k
2017
#renklikosu
2034

Trávenie času deťmi a dospievajúcimi

Prostredie, v ktorom sa deti a dospievajúci pohybujú, ponúka množstvo príležitostí na rozličné druhy aktivít. Hoci sa detstvo primárne spája s obdobím hry, deťom sa postupne rozširujú sociálne kontakty a aj v rodine sú zapájané do každodenných činností. Čas je možné tráviť aktívne i pasívne, činnosť môže byť spojená s fyzickou aktivitou a môže sa diať vo vnútri alebo vonku, osamote alebo v kontakte s druhými. Nástup internetu a v posledných rokoch aj mobilných technológií mal vplyv na štruktúru každodenných aktivít detí a dospievajúcich, keď sa viaceré aktivity realizujú v online prostredí alebo prostredníctvom informačno-komunikačných technológií. Pri výskume návykov v prostredí internetu je potrebné vnímať širší kontext života detí a dospievajúcich. Z tohto dôvodu sme sa detí a dospievajúcich pýtali na to, ako často vykonávajú určité aktivity. Výsledky je možné vidieť v nasledujúcich grafoch.

Graf č. 1: Trávenie času (%)

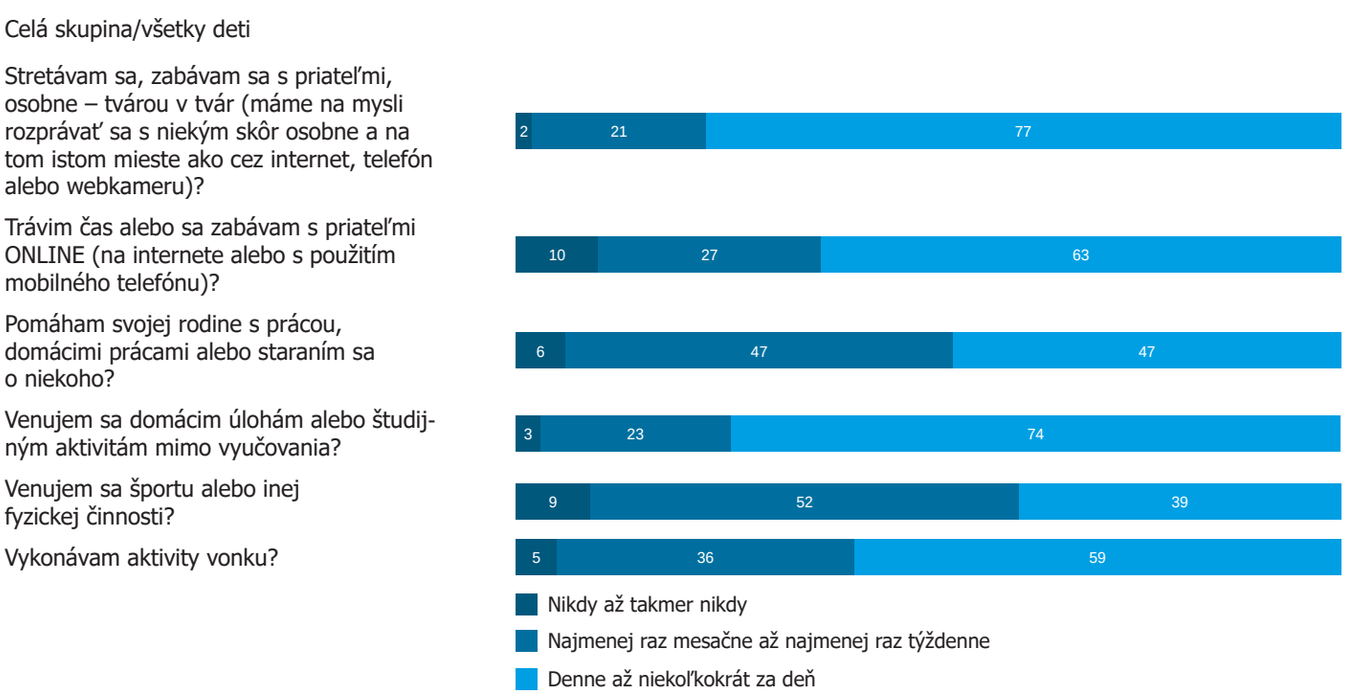

Podľa pohlavia – chlapci

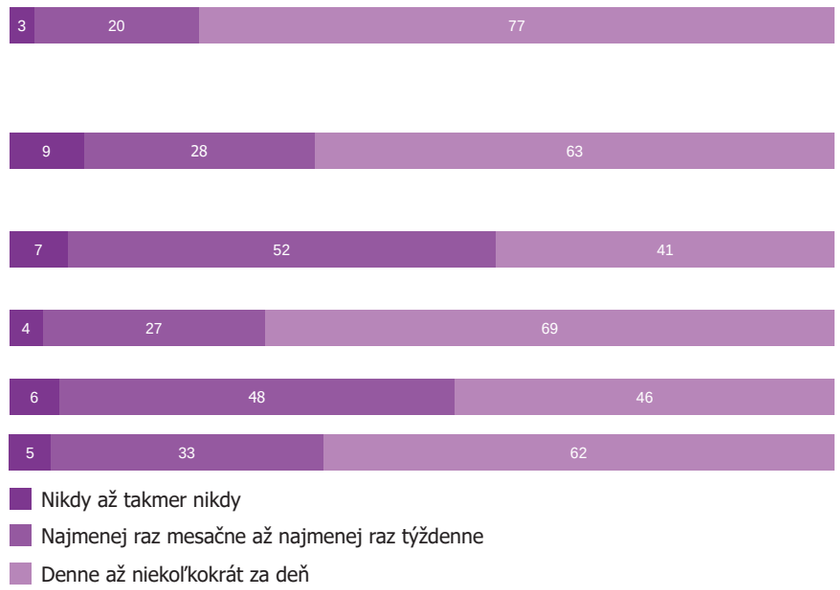

Podľa pohlavia – dievčatá

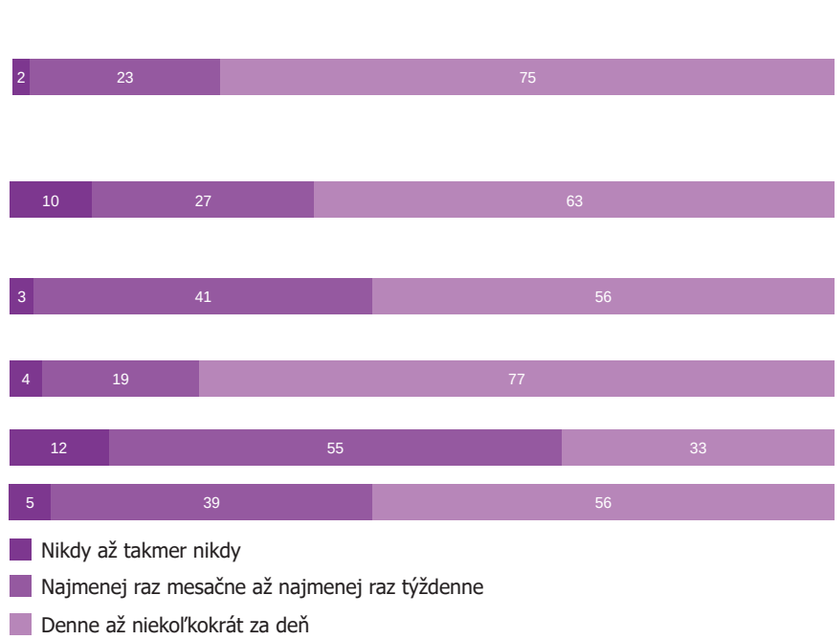

Podľa veku: 9 – 10

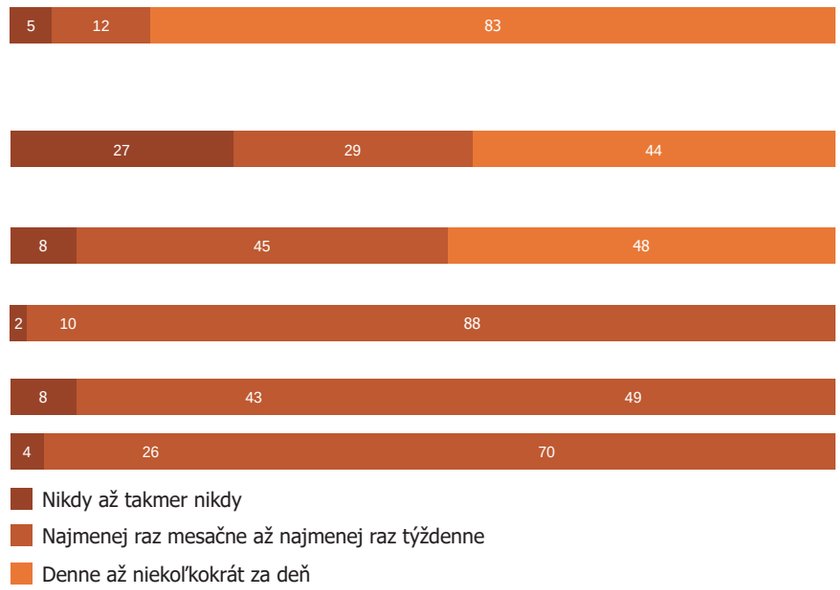

Podľa veku: 11 – 12

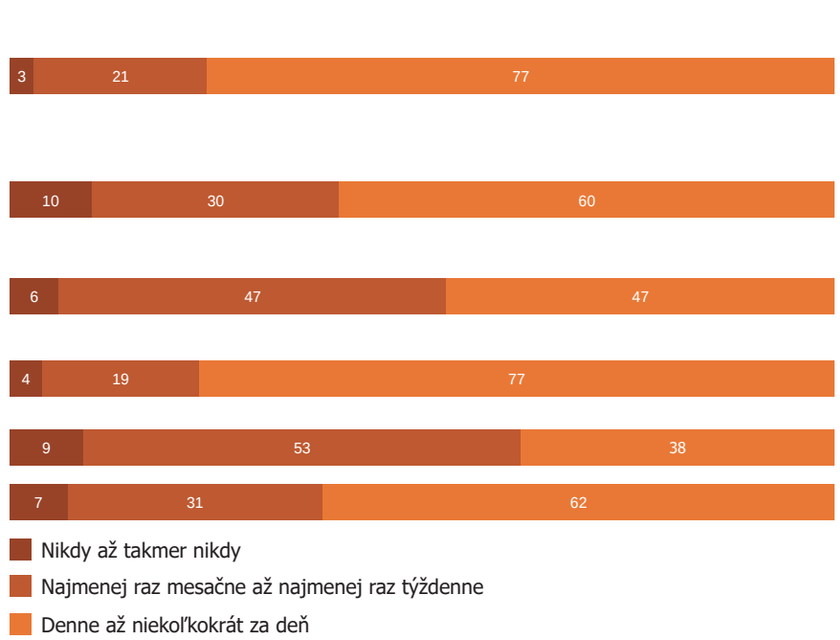

Podľa veku: 13 – 14

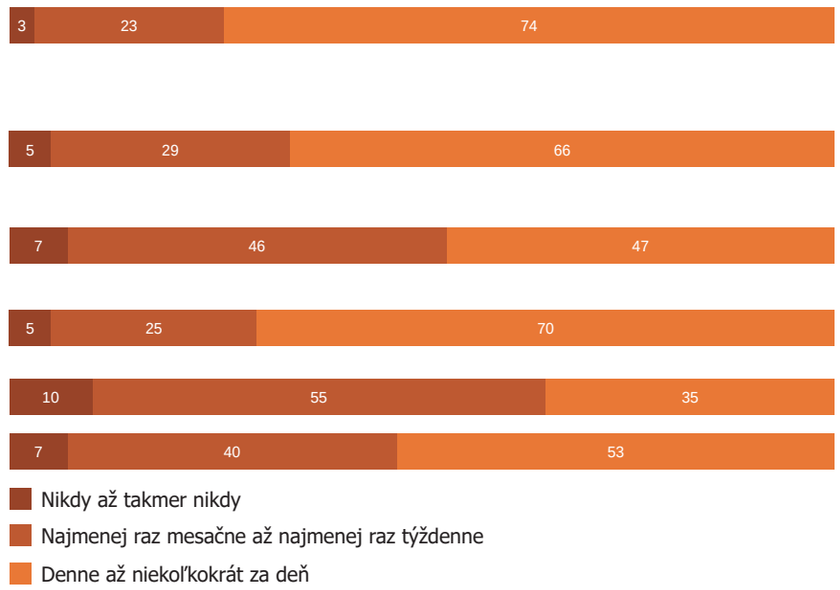

Podľa veku: 15 – 17

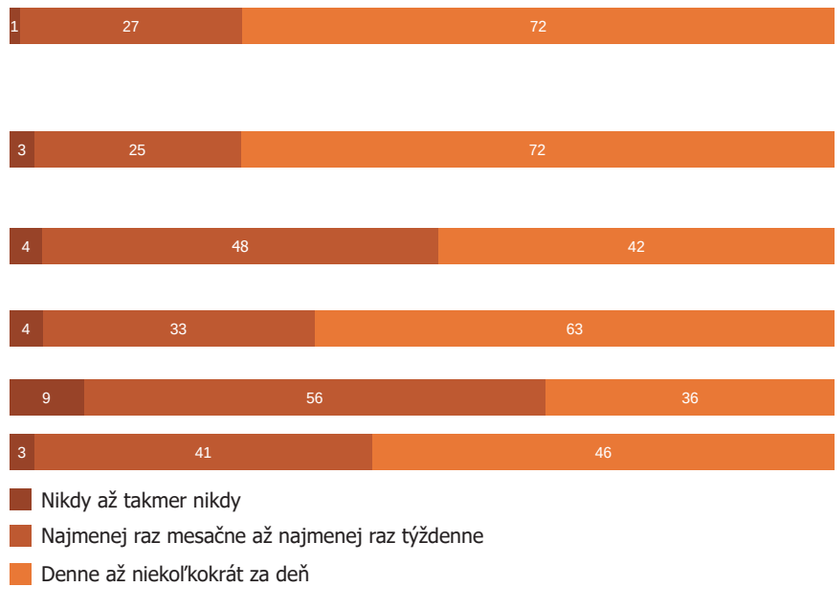

Znenie otázky: Ako často robíš nasledujúce činnosti?

Hlavné zistenia

- Viac než tri štvrtiny detí a dospievajúcich sa stretáva a zabáva s priateľmi aj online tvárou v tvár.
- Súčasne platí, že takmer dve tretiny detí a dospievajúcich takto trávi čas s priateľmi aj online.
- Celkovo sa fyzickej aktivite venuje denne 39 % detí a dospievajúcich. V tomto sú chlapci aktívnejší ako dievčatá a mladšie deti vo veku 9 – 10 rokov aktívnejšie ako deti vo vyššom veku.
- Pomoc v domácnosti na dennej báze je častejšia v prípade dievčat (56 %) než chlapcov (41 %).

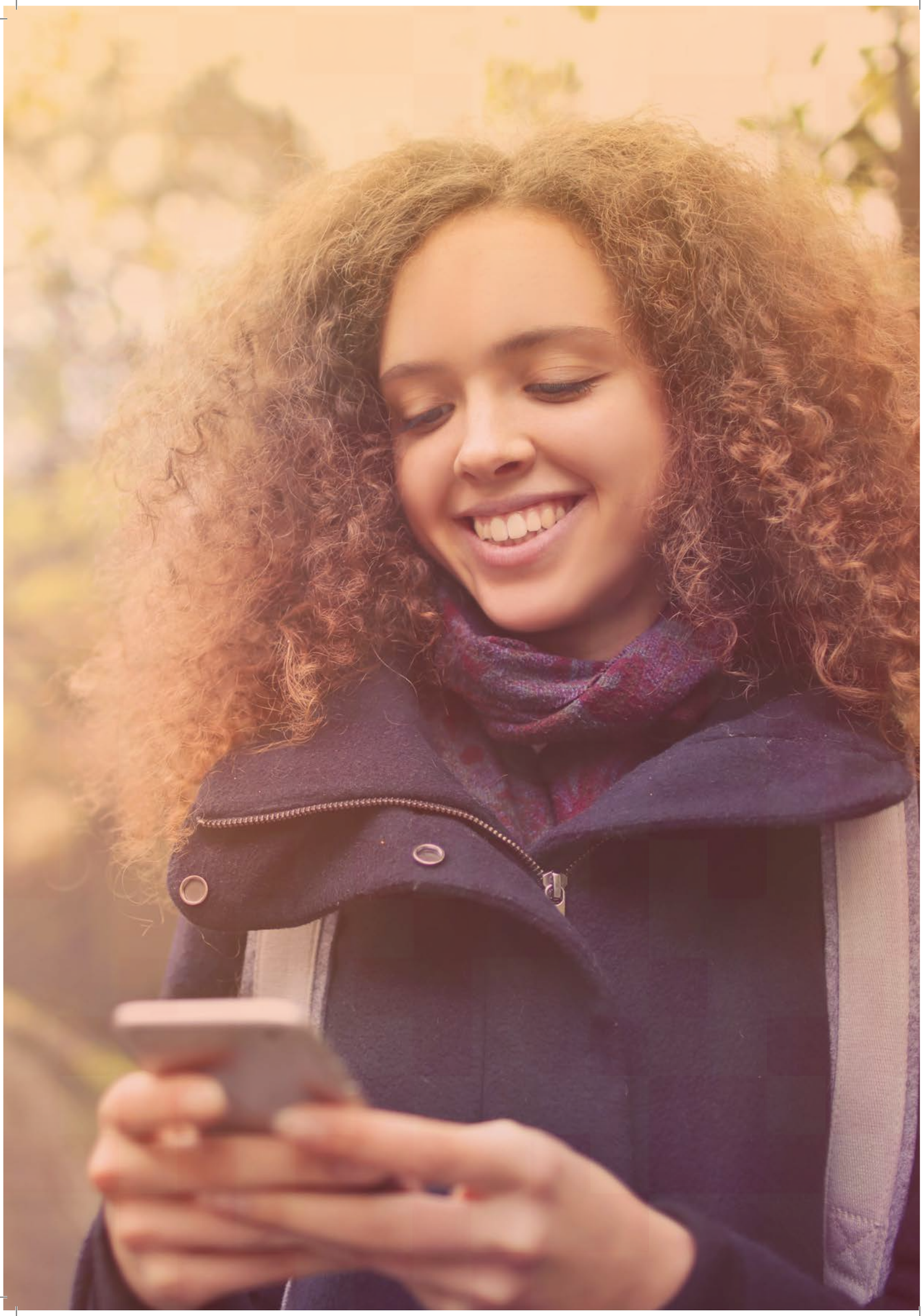

Používanie internetu

Prístup do internetu formuje podmienky, v ktorých deti a dospievajúci využívajú príležitosti a zároveň sú vystavení rizikám online prostredia. Významnú zmenu v prístupe do internetu predstavujú smartfóny, ktoré sú vďaka prenosnosti a individualizovanému spôsobu používania integrované v rôznych aktivitách a v pestrom sociálnom kontexte. Smartfóny sú stále poruke ponúkajúc prístup do internetu kdekoľvek a kedykoľvek, samozrejme v závislosti od predplatených mobilných dát a free wifi zón.

Popri smartfónoch dochádza k rozširovaniu aj tzv. Internet of Things and Internet of Toys, čiže vývoju vecí a hračiek s internetovou konektivitou. Tento jav prispieva k tomu, že internet sa prirodzene stáva pevnou súčasťou života detí. Z tohto dôvodu EU Kids Online network odporúča, aby sa pri výskume používania internetu nekládol dôraz na vymedzenie online a offline prostredia v zmysle, že offline predstavuje „skutočný svet", ale aby sa pozornosť zamerala na to, ako internet sprostredkuje skúsenosť so svetom a formuje naše vzťahy k druhým ľuďom.

V dotazníku sme sa detí a dospievajúcich pýtali viacero otázok spojených s používaním internetu, a to z pohľadu spôsobu pripojenia, aktivít, ktoré na internete vykonávajú a digitálnych kompetencií.

Pripojenie k internetu

Detí a dospievajúcich sme sa najprv pýtali, ako často pristupujú na internet prostredníctvom mobilného telefónu alebo počítača (stolový počítač, notebook). Výsledky sú prezentované v grafe č. 2.

Graf 2: Pripájanie na internet prostredníctvom mobilu, notebooku alebo stolového počítača (%)

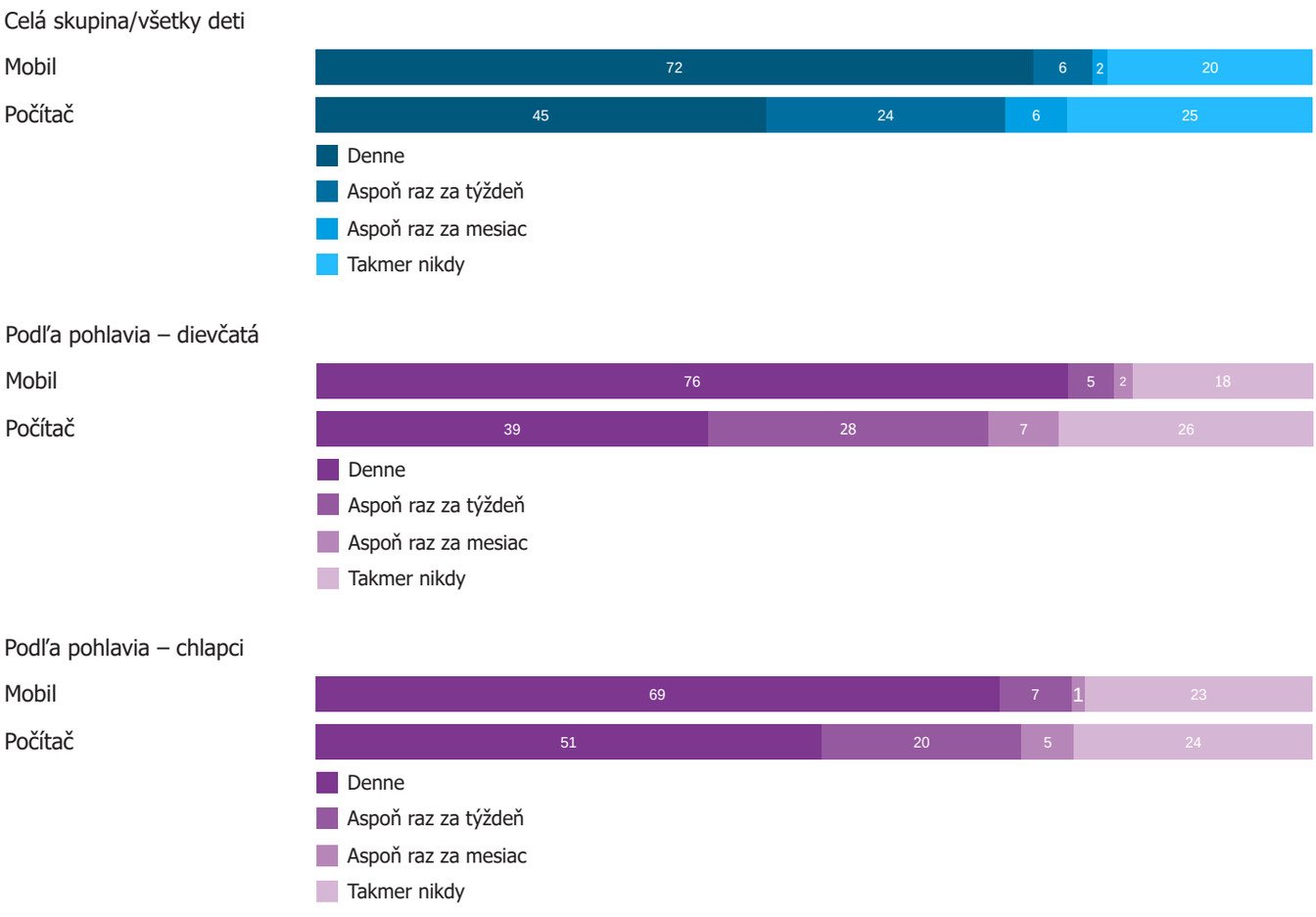

Podľa veku: 11 – 12

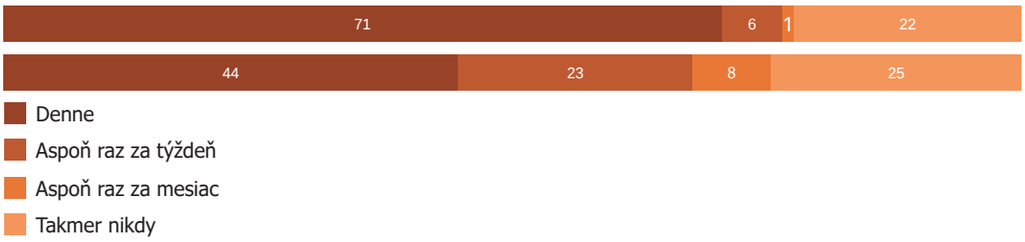

Podľa veku: 9 – 10

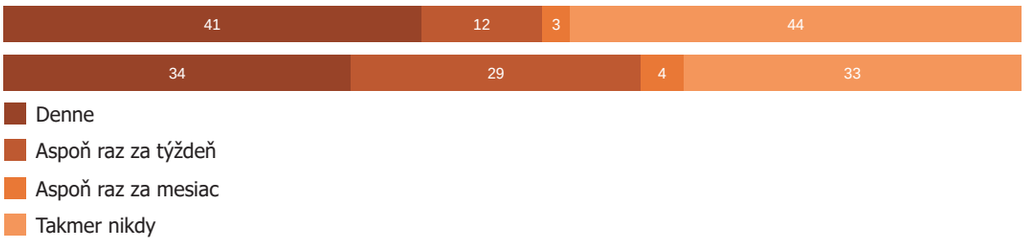

Podľa veku: 13 – 14

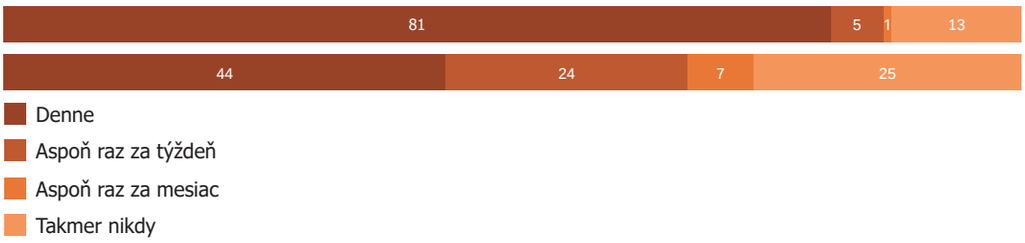

Podľa veku: 15 – 17

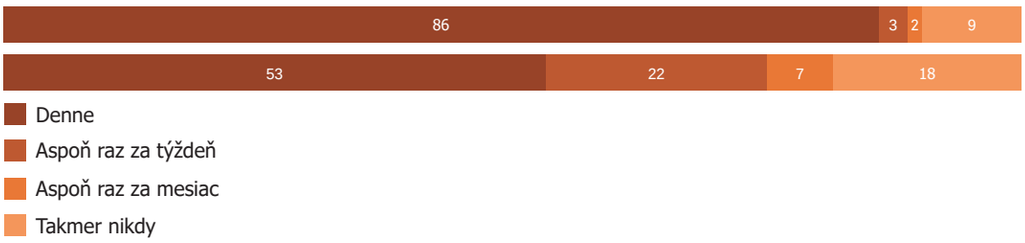

Znenie otázky: Ako často používaš internet na nasledujúcich zariadeniach?

Hlavné zistenia

- Najčastejší spôsob, ako sa deti a dospievajúci pripájajú na internet, je prostredníctvom mobilu. Denne sa takto pripája na internet 72 % detí a dospievajúcich.
- Po mobile v dennej frekvencii častejšie siahajú dievčatá (75 %) ako chlapci (69%), ktorí častejšie na prístup používajú počítač (51 % proti 39 % u dievčat).
- Celkovo 41 % detí vo veku 9 – 10 rokov používa denne mobil na prístup do internetu.

Čas na internete

Odhadnúť množstvo času, ktorý deti a dospievajúci trávia online, nie je jednoduchá úloha. Vyplýva to aj zo skutočnosti, že smartfóny sú najčastejšie používaným zariadením na prístup do internetu. Možnosť mať telefóny a iné prenosné zariadenia stále pri sebe znamená, že používanie internetu má priebežný charakter a funguje ako prepojenie medzi rozličnými aktivitami počas dňa. Deti a dospievajúci vďaka mobilnému prístupu do internetu si dokážu kontrolovať správy, notifikácie a vyhľadávať informácie či rozličný obsah na internete bez ohľadu na miesto a čas. Toto takmer znemožňuje stanoviť presný čas v online prostredí. Popri mobilnom prístupe do internetu je v spoločnosti prítomný aj trend presunu iných aktivít do prostredia internetu, či už ide o sledovanie televízie a používanie tzv. Smart televíznych prijímačov, sledovanie videí na objednávku (Subscription Video on Demand) alebo aj samotný YouTube. Sledovanie epizódy obľúbeného seriálu cez predplatenú online službu, napr. Netflix, dieťa alebo dospievajúci nemusí považovať za čas strávený online.

Napriek týmto obmedzeniam je pre potreby výskumu stále potrebné disponovať aspoň odhadom, koľko času deti a dospievajúci trávia online. S týmto cieľom bola respondentom výskumu položená otázka, priemerne koľko času trávia online počas pracovných/školských dní a koľko cez víkend. Takéto rozdelenie môže poukázať, do akej miery je používanie internetu vrastené do každodenných aktivít s dôrazom na možné rozdiely štruktúry tohto času v pracovné dni a cez víkend. Samozrejme, je potrebné si uvedomiť, že takéto odhady môžu obsahovať nepresnosti na individuálnej úrovni.

Hoci dáta dokazujú silný prienik internetu do každodenných aktivít detí a dospievajúcich, stále existujú rozdiely v zmysle digitálnej inklúzie. Napriek tomu, že deti a dospievajúci pristupujú na internet prostredníctvom smartfónov, sú medzi nimi rozdiely v tom, či majú prístup na internet cez mobilné dátové služby a súčasne aj Wi-Fi siete, alebo len prostredníctvom jednej z týchto foriem.

Skutočnosť, že internet máme takpovediac stále poruke, sa nemusí vždy premietnuť do väčšieho množstva online príležitostí, keďže používanie smartfónov sa väčšinou spája s nárastom komunikačných aktivít a aktivít spojených so zábavou.

Vychádzajúc z celoeurópskych výsledkov možno konštatovať, že v porovnaní s dátami z roku 2010 (Slovensko nebolo súčasťou prieskumu) sa množstvo času stráveného online takmer zdvojnásobilo. To skutočne dokazuje, že mladá generácia trávi viac a viac času online, čo zvlášť platí pre dospievajúcich, ktorí trávia približne dvakrát viac času online ako mladšie deti.

Tieto zistenia zapadajú do kontextu situácie, keď je internet silne integrovaný do pestrej palety každodenných aktivít detí a dospievajúcich. Používanie mobilných zariadení s pripojením do internetu je typické pre aktivity, v ktorých kedysi prístup na internet nebol možný: cestovanie, prestávky v škole, čas medzi krúžkami či voľnočasovými aktivitami. Výskum EU Kids Online neprináša odpoveď na otázku, ako kvalitne deti a dospievajúci trávia čas online, keď berú do rúk smartfóny či tablety a aký to má dopad na aktivity a vzťahy mimo online priestoru. Týmito otázkami sa bude musieť zaoberať budúci výskum.

Graf č. 3 ukazuje výsledky týkajúce sa času stráveného na internete počas pracovných (školských) dní a počas víkendu.

Graf 3: Množstvo času stráveného v prostredí internetu počas bežného pracovného dňa a počas víkendu (%)

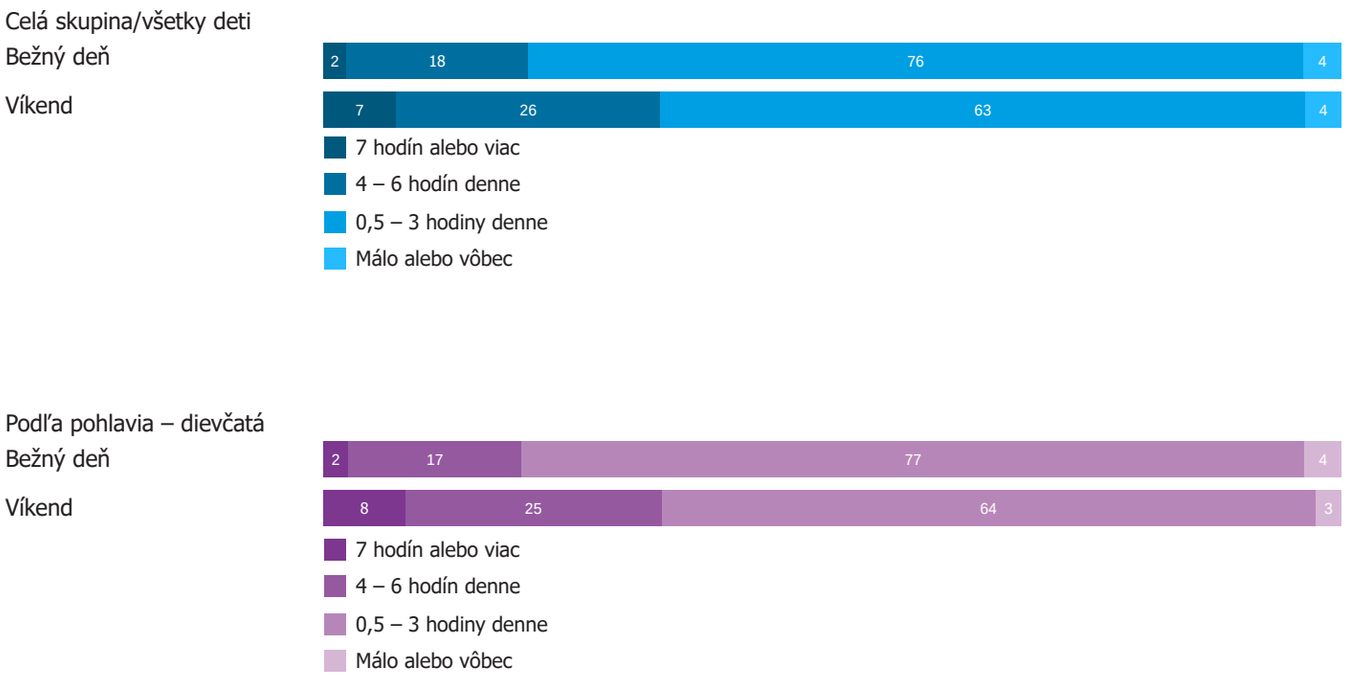

Podľa pohlavia – chlapci

Podľa veku: 9 – 10

Podľa veku: 11 – 12

Podľa veku: 13 – 14

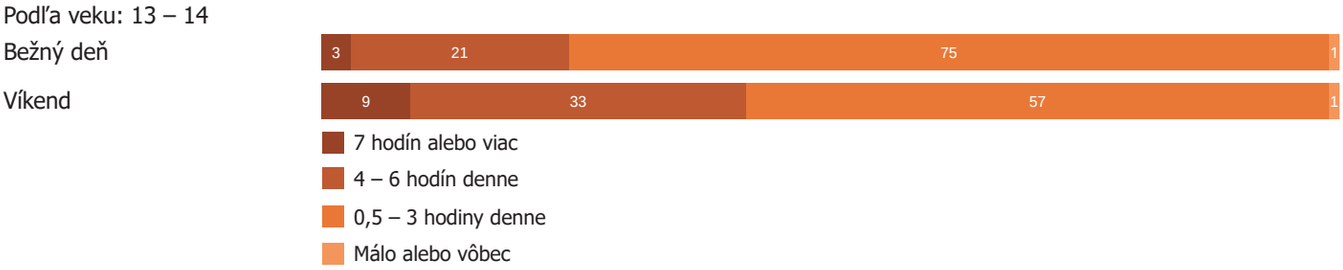

Podľa veku: 15 – 17

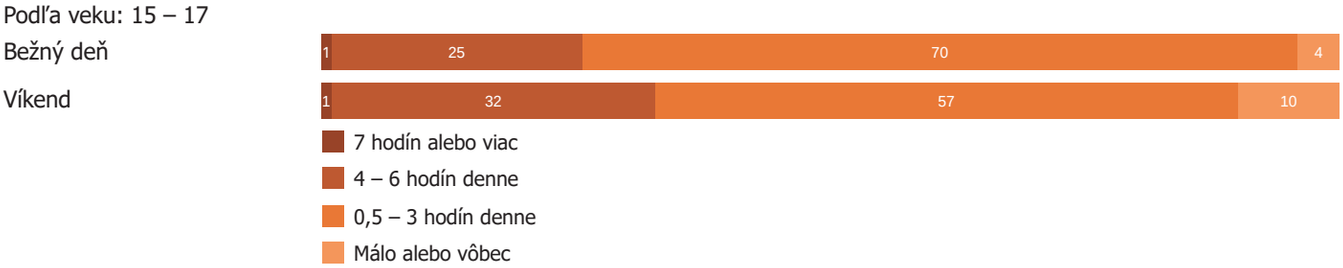

Znenie otázky: Koľko času asi tráviš na internete?

Graf 4: Obmedzenie prístupu na internet rodičmi a učiteľmi (%)

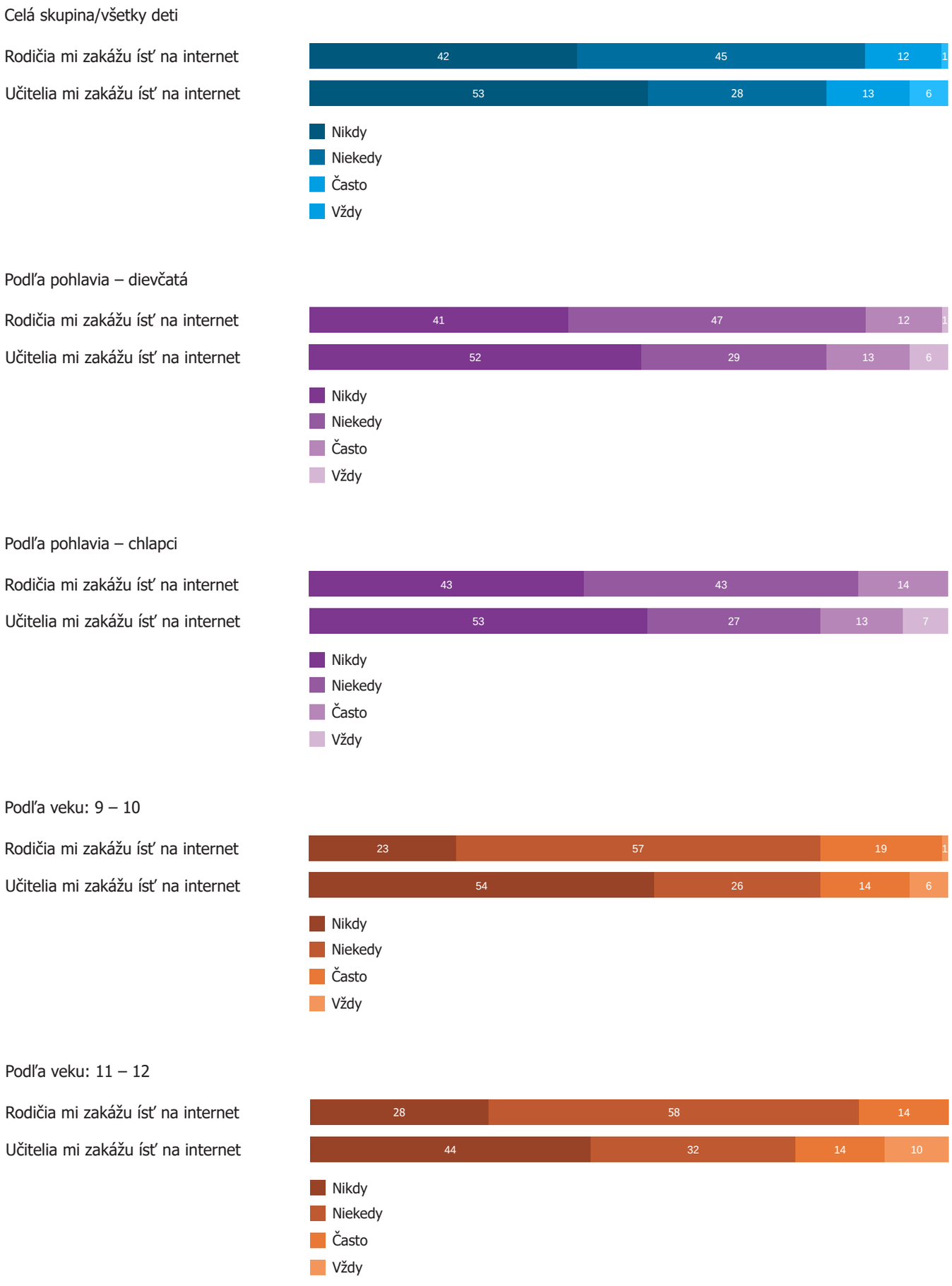

Podľa veku: 13 – 14

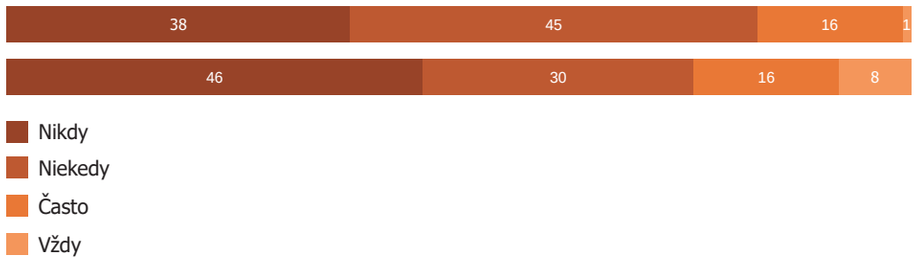

Podľa veku: 15 – 17

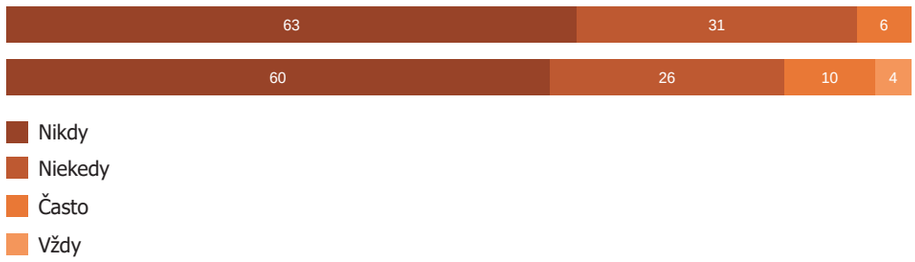

Znenie otázky: Ako často nastávajú nasledujúce situácie?

Hlavné zistenia

- Každé piate dieťa a mladý človek vo veku 9 – 17 rokov trávi na internete viac ako 4 hodiny počas školského dňa.
- Množstvo času stráveného na internete narastá cez víkend, keď 33 % detí a dospievajúcich trávi počas dňa viac ako 4 hodiny na internete.
- Množstvo času online sa významne nelíši v skupine chlapcov a dievčat.
- Najviac detí, ktoré cez víkend trávia na internete viac ako 7 hodín, bolo vo vekovej skupine 13 – 14 rokov.
- Celkovo 42 % deťom rodičia nikdy nezakazujú ísť na internet, pričom zákazy sú najčastejšie vo vekovej skupine 9 – 10 rokov.
- V obmedzovaní internetu sú aktívni aj učitelia – 19 % z nich často až vždy deťom a dospievajúcim zakáže ísť na internet.

Aktivity na internete

Paleta činností, ktoré deti a dospievajúci môžu vykonávať na internete, je veľmi široká. Dokonca by sme mohli hovoriť, že je neobmedzená, z čoho vyplýva, že žiaden výskum nedokáže túto oblasť zachytiť detailne a zároveň komplexne. Prieskum EU Kids Online zahŕňa zoznam aktivít identifikovaných v predchádzajúcich výskumoch a vedeckej literatúre. Tieto aktivity je možné kategorizovať do troch oblastí podľa najrozšírenejších motívov na používanie internetu: zábava, socializácia a vzdelávanie. Na tomto mieste je potrebné uviesť, že zachytenie používania sociálnych sietí môže sťažovať skutočnosť, že popri tradičnom koncepte sociálnych sietí existujú platformy určené na komunikáciu a zároveň aj zdieľanie obsahu, ktoré vo veľkej miere spĺňajú charakteristiku sociálnych médií (napr. aplikácia WhatsApp), no deti a dospievajúci ich takto identifikovať nemusia.

Ďalším dôležitým faktom je, že je problematické definovať zapojenie sa do jednotlivých online aktivít ako výlučne prospešné alebo rizikové, keďže možné benefity a riziká sa nezriedka vyskytujú súbežne, resp. jedna aktivita môže vyústiť do benefitov a rovnako aj do rizika. Porovnanie zistení naprieč Európou aj vo vzťahu k prieskumu z roku 2010 ukazuje, že rozsah online aktivít zostáva relatívne stabilný.

Z tohto dôvodu bolo cieľom prieskumu porozumieť, s akými príležitosťami sa deti a dospievajúci stretávajú častejšie.

Ďalšia otázka v dotazníku teda zisťovala, ako často deti a dospievajúci vykonávali na internete konkrétne činnosti. Zoznam zahŕňal aktivity ako komunikácia s rodinou a priateľmi, zábava, hry, príprava do školy, vyhľadávanie informácií alebo tvorba obsahu.

Aktivity na internete, do ktorých sa deti a dospievajúci zapojili v poslednom mesiaci (%).

Graf 5: Pripájanie na internet prostredníctvom mobilu, notebooku alebo stolového počítača (%)

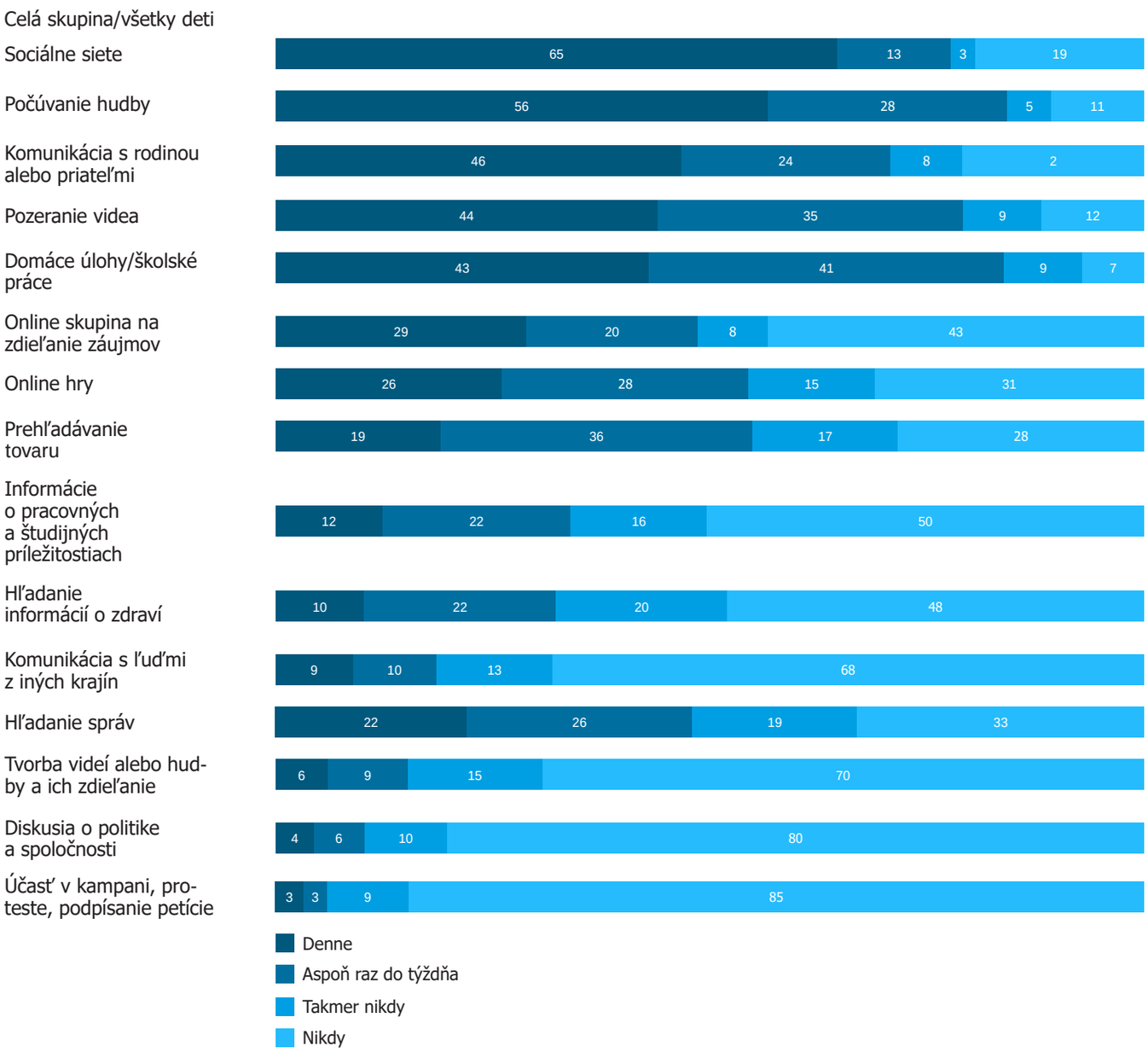

Znenie otázky: Ako často si za posledný mesiac robil/a tieto činnosti na internete?

Postoj k internetu

Človek sa podľa typu prostredia dostáva do rozličných rol. V niektorom prostredí sa cítime bezpečnejšie a prirodzene, v inom menej bezpečne a neisto. To má vplyv na to, ako sa v danom prostredí správame.

Deti a dospievajúci odpovedali na otázky, ktoré sa týkali vnímania internetu ako bezpečného prostredia, v ktorom môžu byť sami sebou.

Graf 6: Postoj k internetu (%)

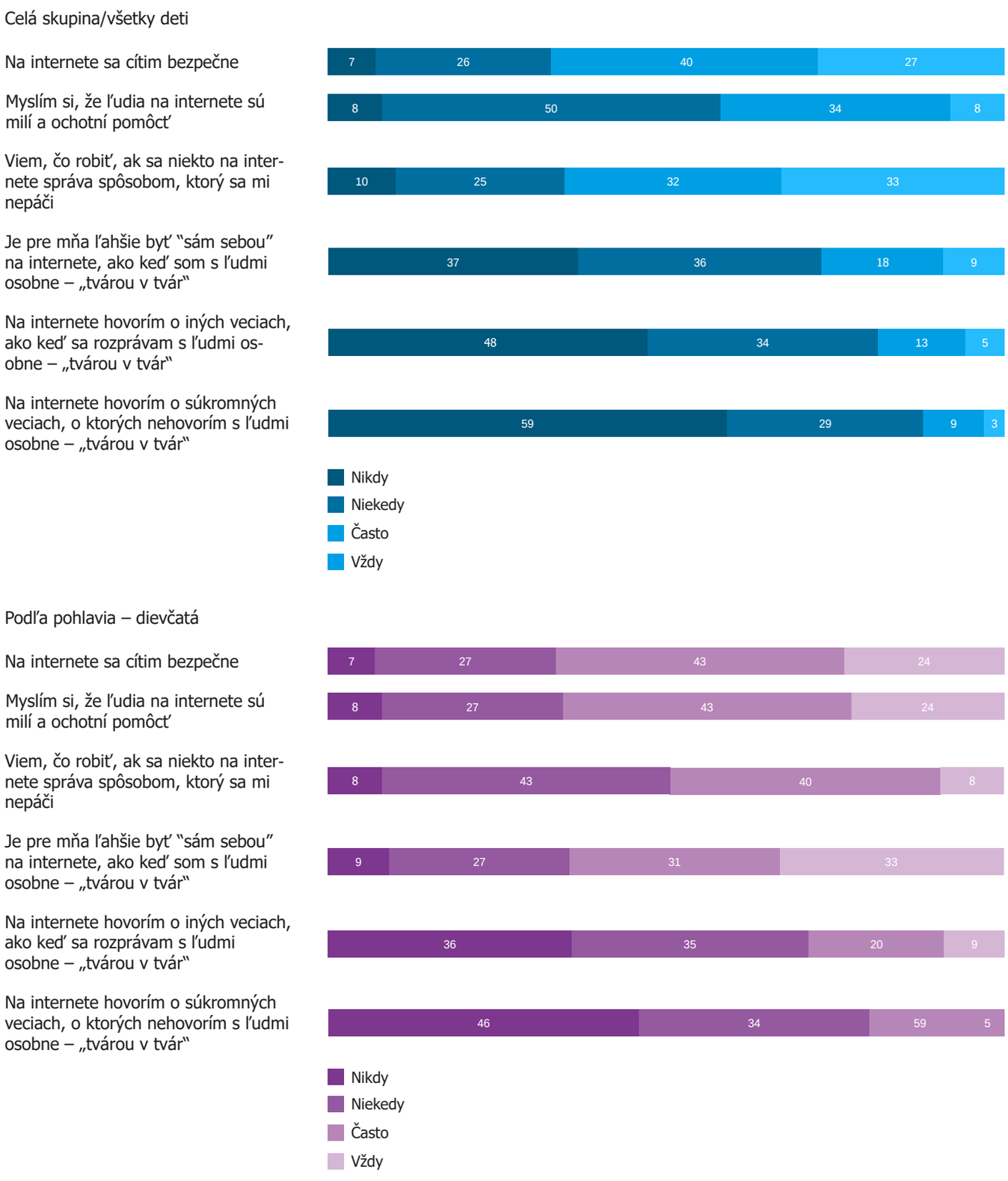

Podľa pohlavia – chlapci

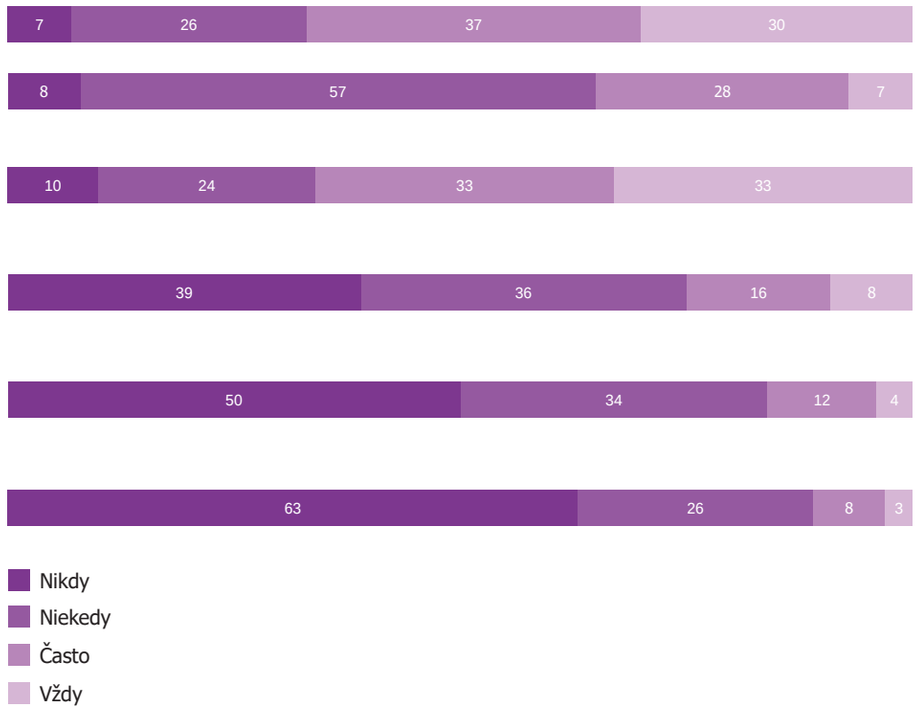

Podľa veku: 9 – 10

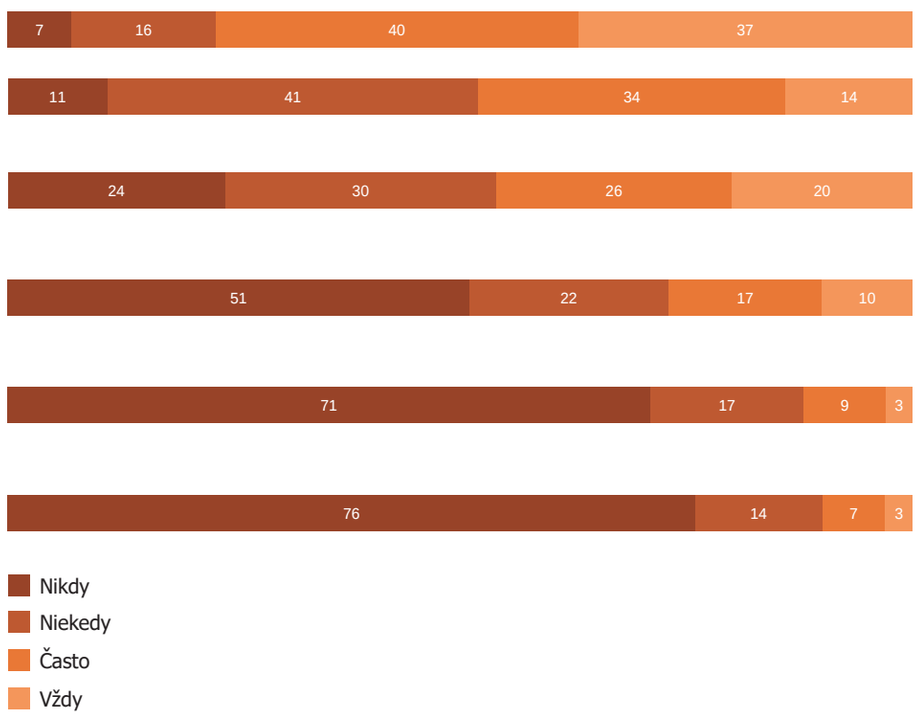

Podľa veku:11 – 12

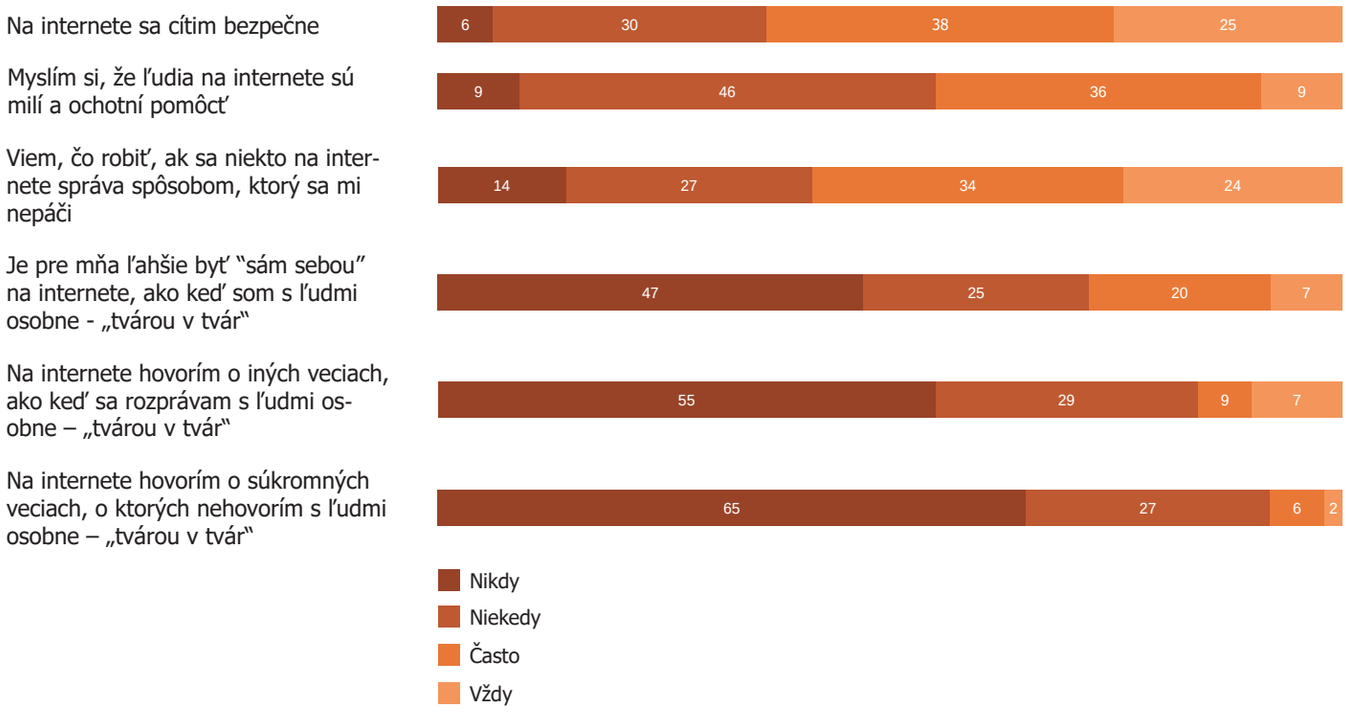

Podľa veku:13 – 14

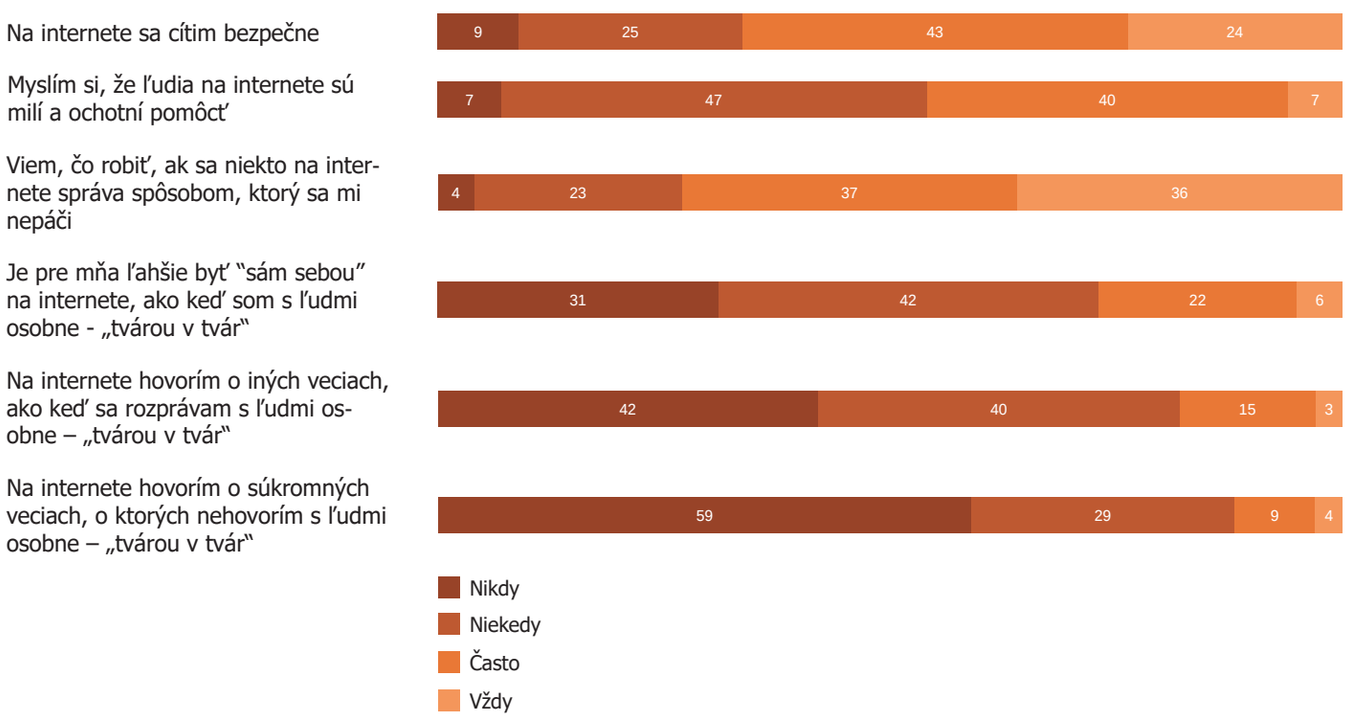

Podľa veku:15 – 17

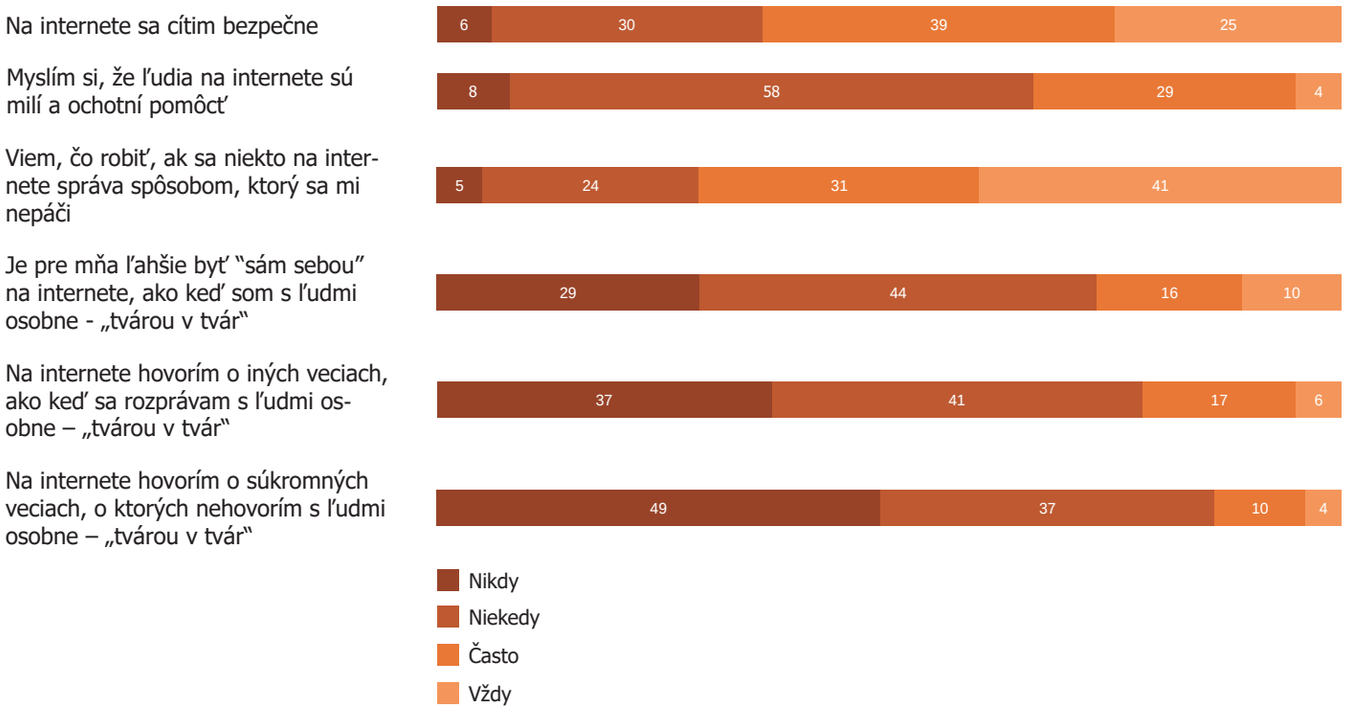

Znenie otázky: Ako často pre teba platí nasledovné?

Hlavné zistenia

- Takmer 65 % detí a dospievajúcich navštevuje denne sociálne siete.
- Na činnosti spojené so školou používa internet aspoň raz do týždňa 84 % detí a dospievajúcich.
- Približne 47 % detí a dospievajúcich používa internet denne na komunikáciu s rodinou alebo priateľmi.
- Na hranie online hier používa denne internet 55 % detí a dospievajúcich.
- Každé tretie dieťa a dospievajúci aspoň raz do týždňa a častejšie použije internet na vyhľadávanie správ.
- Približne 15 % detí a dospievajúcich aspoň raz do týždňa a častejšie používa internet na tvorbu videí, hudby a ich zdieľanie.
- Najzriedkavejšou aktivitou je občianska aktivizácia.
- Celkovo sa 67 % detí a dospievajúcich cíti na internete bezpečne.
- Dievčatá častejšie uvádzajú, že na internete môžu byť „samy sebou" ako chlapci. (Dievčatá častejšie než chlapci uvádzajú, že na internete môžu byť samy sebou.)

Digitálna gramotnosť

Pod digitálnou gramotnosťou sa rozumie súhrn kompetencií spojených s používaním digitálnych médií (mobilných telefónov, tabletov, počítačov a hlavne internetu). Rozvinuté digitálne kompetencie hrajú významnú rolu v predchádzaní alebo zvládaní rizikových skúseností v mediálnom svete.

Výskumy ukazujú, že digitálne kompetencie súvisia s diverzitou a frekvenciou online aktivít takým spôsobom, že čím vyššia úroveň kompetencií, tým viac dokážu deti a dospievajúci využiť príležitosti na internete, pričom tento vzťah platí obojstranne. Na druhej strane, viac príležitostí v online priestore zvyšuje aj pravdepodobnosť, že používatelia internetu sa stretnú aj s rizikom. Z tohto vyplýva, že digitálne kompetentnejšie deti a dospievajúci sa naozaj stretávajú s väčším rizikom na internete, no pritom platí, že práve vyššia úroveň digitálnych kompetencií zmenšuje negatívne dôsledky online rizika.

Vo výskume bol použitý koncept digitálnych kompetencií, ktorý ich diferencuje do piatich kategórií. Ide o operačné kompetencie zahŕňajúce aj otázku bezpečnosti; navigačné kompetencie týkajúce sa vyhľadávania a hodnotenia informácií. Ďalej sem patria tzv. sociálne kompetencie odkazujúce na schopnosť manažovania online priateľstiev a ochrany súkromia a kreatívne kompetencie zamerané na tvorbu obsahov. Poslednou kategóriou sú tzv. mobilné kompetencie týkajúce sa používania mobilných zariadení.

Deti a dospievajúci mali označiť jednotlivé kompetencie na škále od „vôbec to pre mňa neplatí" po „úplne to pre mňa platí".

Graf 7: Schopnosť detí a dospievajúcich na internete, ktorí uviedli, že to pre nich trochu platí alebo úplne platí (%)

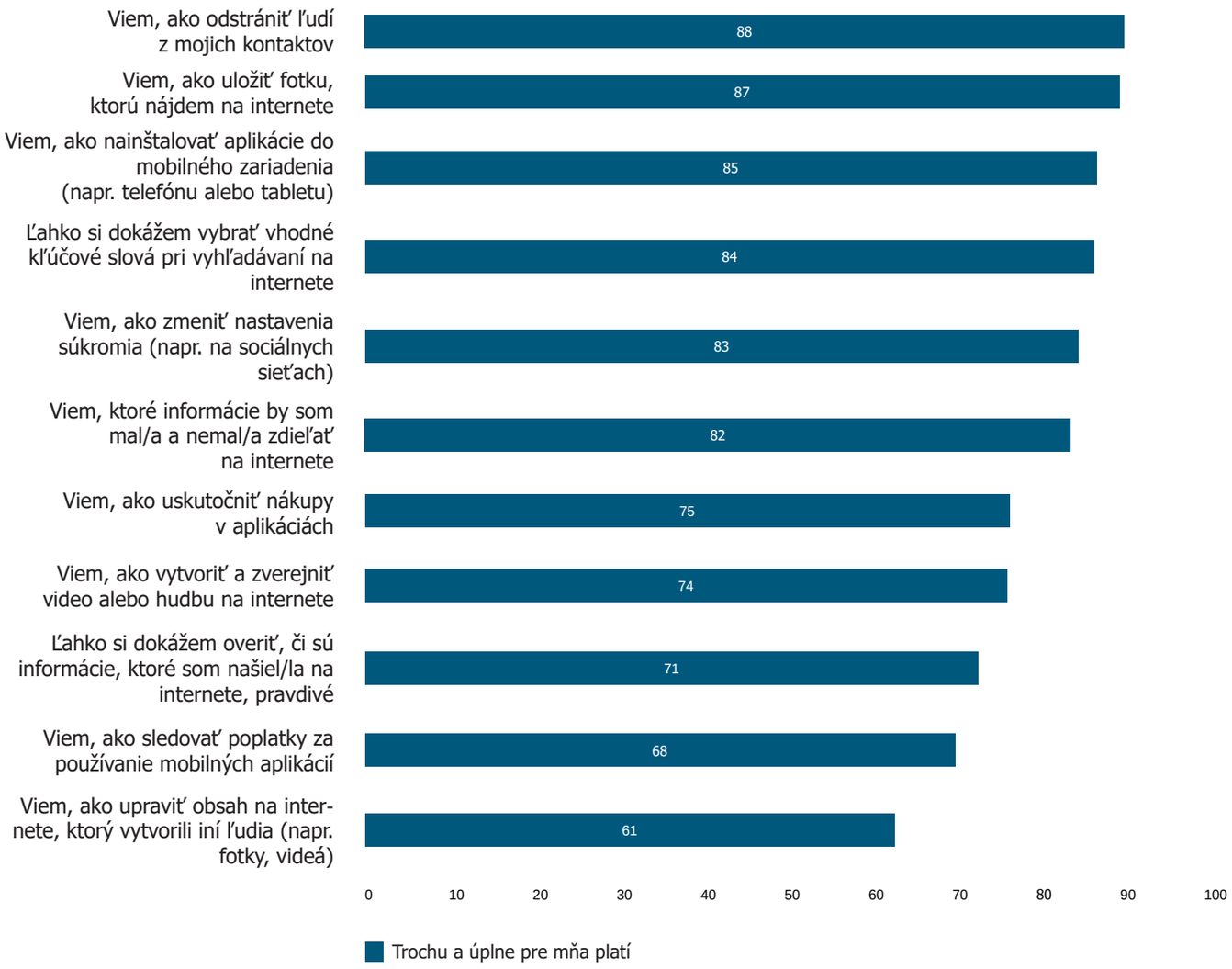

Znenie otázky: Na škále od 1 do 5, kde 1 znamená "Vôbec to pre mňa neplatí" a 5 znamená "Úplne ma to vystihuje", ako veľmi sa na teba vzťahujú nasledujúce tvrdenia?

Hlavné zistenia

- V otázke kompetencií nie sú rozdiely medzi pohlaviami.
- Takmer 88 % detí a dospievajúcich dokáže odstrániť ľudí zo svojich kontaktov.
- Celkovo 71 % detí a dospievajúcich si ľahko dokáže overiť, či sú informácie, ktoré našli na internete, pravdivé.
- Najmenej rozšírenou kompetenciou (61 %) je zvládanie úprav obsahu na internete, ktorý vytvorili iní ľudia.
- Dospievajúci majú rozvinutejšie kompetencie ako deti.

Online riziká

Deti a dospievajúci sa počas svojich aktivít na internete môžu stretnúť s potenciálne rizikovými situáciami, ktoré u nich môžu vyvolať rôzne reakcie. V dotazníku sme zisťovali ich všeobecnú skúsenosť s niečím negatívnym na internete a tiež to, do akej miery ich táto negatívna skúsenosť rozrušila. Ďalej nasledovali otázky zamerané na konkrétne riziká.

Keď sa hovorí o rizikách, je potrebné si uvedomiť, že nie každá skúsenosť s rizikovou situáciou musí nevyhnutne viesť k ujme a deti a dospievajúci takúto skúsenosť ani nemusia považovať za rizikovú. Ako príklad možno uviesť komunikáciu s cudzou osobou. Určitým indikátorom potenciálnej hrozby konkrétnej skúsenosti je emocionálna reakcia, preto sme zisťovali, či sa u respondentov objavili nejaké negatívne pocity a ako dlho trvali.

Legitímnosť otázok zameraných na zisťovanie online rizík vyplýva aj zo skutočnosti, že v posledných rokoch majú deti a dospievajúci možnosť prístupu k novým online službám a novým technologickým zariadeniam – primárne smartfónom. Tie umožňujú individualizované používanie s vysokou mierou súkromnosti. Deti a dospievajúci môžu so svojimi priateľmi, no aj s cudzími ľuďmi komunikovať v podstate kedykoľvek a kdekoľvek, a to bez rodičovského dozoru. Mobilné technológie podporili intenzívnejšie používanie sociálnych sietí, pričom umožňujú používateľom jednoducho a rýchlo zverejňovať obsah vo forme fotografií alebo videí.

V nasledujúcej časti sú prezentované výsledky z oblastí ako: všeobecná skúsenosť s niečím negatívnym na internete, online agresia a kyberšikanovanie, vystavenie sa explicitným sexuálnym obsahom na internete, sexting (posielanie a prijímanie správ so sexuálnym motívom), kontakt s cudzími ľuďmi, vystavenie sa škodlivým obsahom na internete, ochrana osobných informácií a excesívne používanie internetu.

Negatívna skúsenosť na internete

Otázkam týkajúcim sa konkrétnych rizík predchádzala otázka zameraná na zistenie, či deti a dospievajúci vôbec majú na internete nejakú negatívnu skúsenosť. Pýtali sme sa ich, či sa im za posledný rok na internete stalo niečo, čo ich nejakým spôsobom obťažovalo alebo znepokojilo (napr. cítili sa nepríjemne, boli znepokojení, vystrašení alebo si povedali, že to radšej nemali vidieť). Tých, ktorí uviedli, že majú takúto skúsenosť, sme sa následne opýtali, ako často sa to stalo, ako na to reagovali a či s niekým o tom hovorili.

Nasledujúci graf ukazuje, že za posledný rok na internete niečo obťažovalo alebo znepokojilo 8 % detí a dospievajúcich, pričom takúto skúsenosť mali častejšie dievčatá (8 %) ako chlapci (7 %), hoci nejde o veľký rozdiel. S rastúcim vekom rastie pravdepodobnosť tejto negatívnej skúsenosti.

Graf 8: Skúsenosť s niečím na internete čo dieťa alebo dospievajúceho nejakým spôsobom obťažovalo alebo znepokojilo (%)

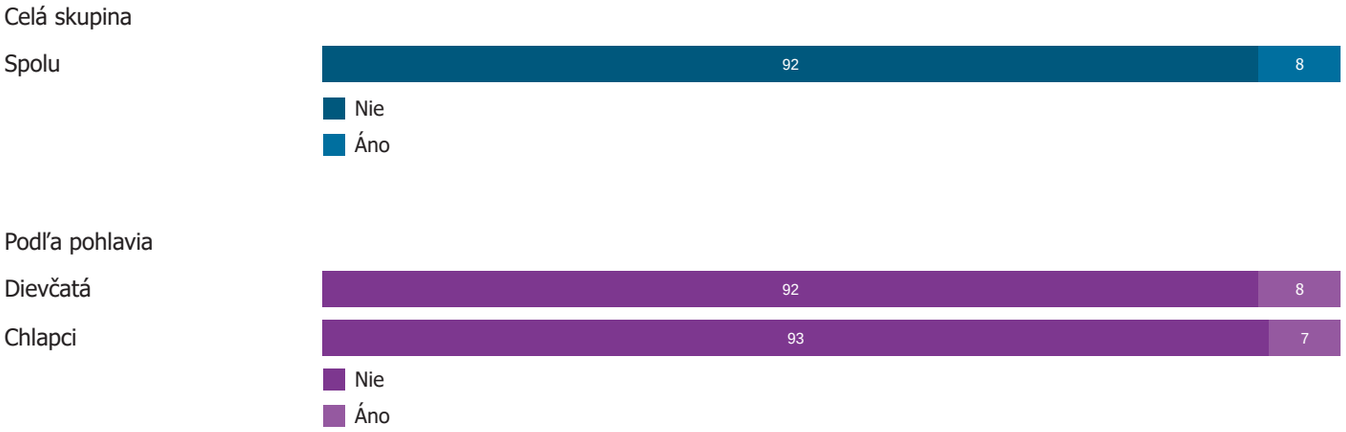

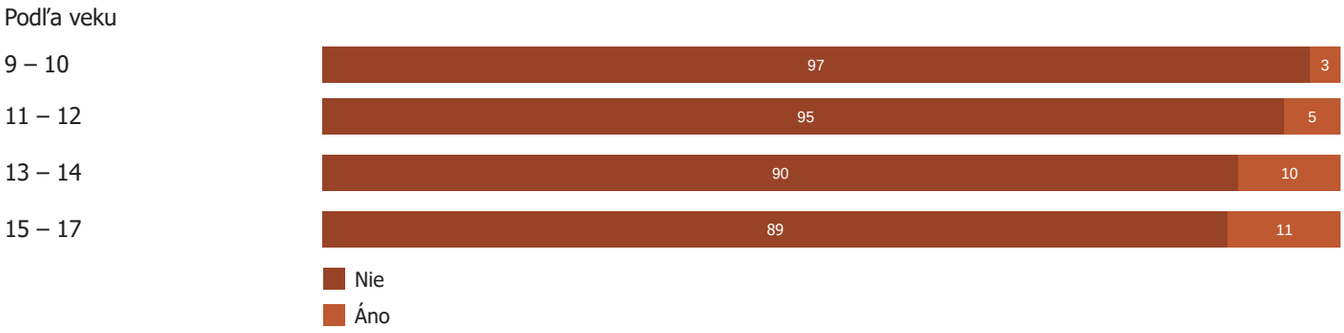

Znenie otázky: Prihodilo sa ti za posledný rok niekedy niečo na internete, čo ťa nejakým spôsobom obťažovalo alebo znepokojilo (napr. cítil som sa nepríjemne, bol som znepokojený/á, vystrašený/á alebo si si povedal/a, že si to radšej nemal/a vidieť)?

Dôležitým aspektom je, ako často k takejto skúsenosti došlo, či išlo o opakovanú skúsenosť, alebo naopak, o niečo ojedinelé. Pre viac ako polovicu z tých detí a dospievajúcich, ktorí mali takúto negatívnu skúsenosť, platí, že sa to stalo niekoľkokrát (56 %). Minimálne raz za týždeň a častejšie sa to stalo 19 % dotknutých detí a dospievajúcich. Znova platí, že v prípade dospievajúcich ide o vyššiu frekvenciu ako v prípade detí.

Frekvencia negatívnej skúsenosti na internete

Graf 9: Ako často mali deti a dospievajúci negatívnu skúsenosť na internete (%)

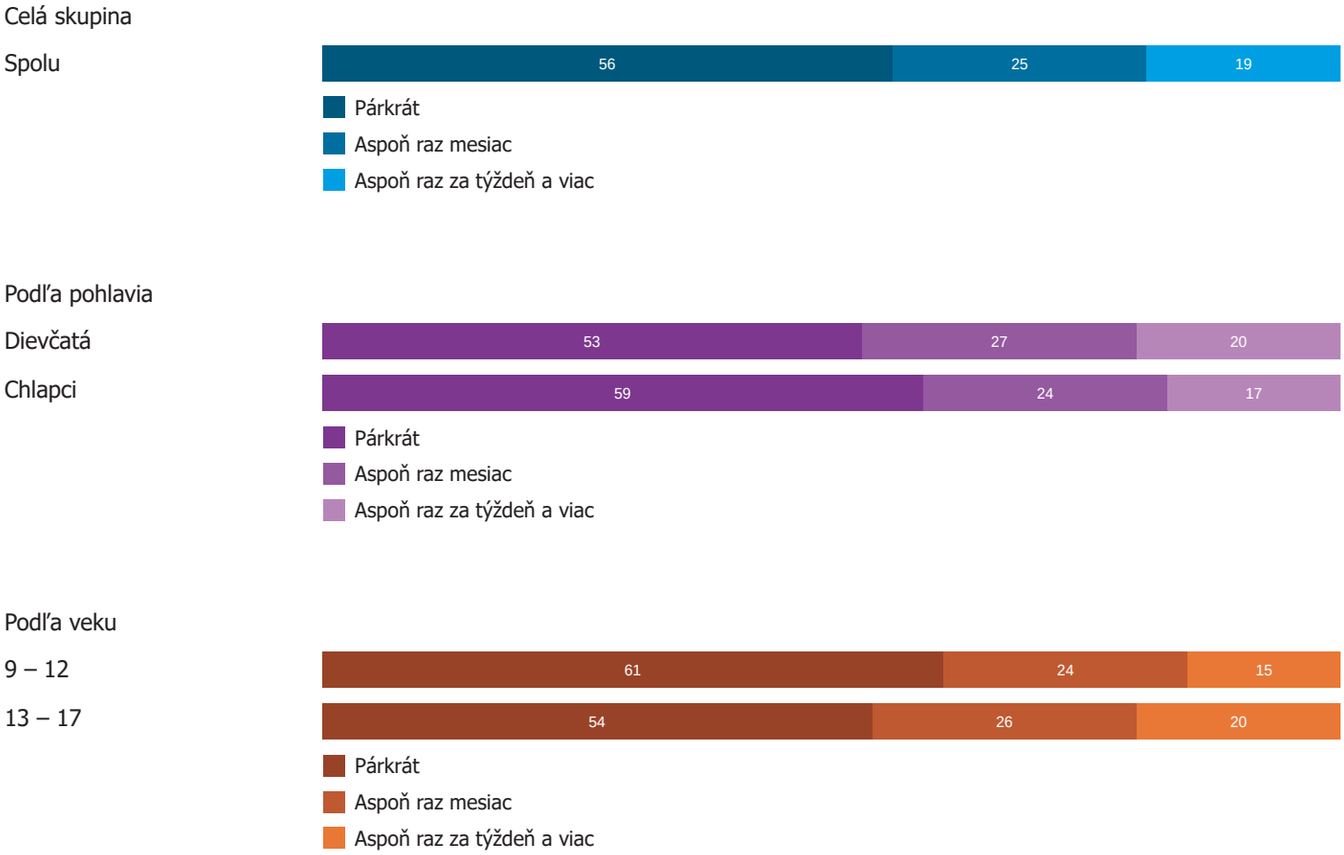

Znenie otázky: Ako často sa to stalo za posledný rok?

Tabuľka ukazuje, s kým deti a dospievajúci hovorili o svojej negatívnej skúsenosti. Najviac ich hovorilo so svojimi rovesníkmi (54 %), potom nasledovali rodičia (29 %). Dievčatá, mladšie i tie staršie, hovoria s kamarátmi častejšie ako chlapci. V porovnaní s dievčatami (10 %), starší chlapci sa častejšie zveria svojmu súrodencovi (31 %). Takmer dvakrát viac mladších dievčat ako chlapcov hovorí o tom so svojimi rodičmi. Až 26 % detí a dospievajúcich o svojej negatívnej skúsenosti nehovorí s nikým.

Tabuľka 1: S kým deti a dospievajúci rozprávali o niečom, čo ich na internete v poslednom roku obťažovalo alebo znepokojilo (%)

	9 – 12 rokov		13 – 17 rokov		
%	**chlapci**	**dievčatá**	**chlapci**	**dievčatá**	**celkom**
Kamarát/ka v mojom veku	20	45	52	68	54
Moja matka alebo otec	46	90	18	17	29
Nehovoril/a som s nikým	34	0	13	25	26
Môj brat alebo sestra	0	0	31	10	9
Učiteľ/ka	0	0	9	4	5
Iný dospelý, ktorému dôverujem	0	0	9	4	5
Niekto, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ, pracovník linky dôvery)	0	0	5	0	2

Znenie otázky: Keď sa ti naposledy prihodilo na internete niečo, čo ťa obťažovalo alebo znepokojilo, hovoril/a si o tom s niektorým z týchto ľudí?

Na negatívnu skúsenosť môžu deti a dospievajúci reagovať rôznymi spôsobmi: môžu prestať na nejaký čas používať internet alebo si zmeniť nastavenia súkromia. V ďalšej tabuľke sú uvedené spôsoby, ako deti a dospievajúci reagovali na negatívne a rozrušujúce skúsenosti na internete.

Tabuľka 2: Reakcie detí a dospievajúcich na skúsenosť na internete, ktorá ich v poslednom roku obťažovala alebo znepokojila (%)

	9 – 12 rokov		13 – 17 rokov		
%	**chlapci**	**dievčatá**	**chlapci**	**dievčatá**	**celkom**
Zablokoval/a som tú osobu, aby ma nemohla kontaktovať	45	45	25	58	44
Zavrel/a som okno prehliadača alebo aplikáciu	33	26	35	31	32
Vymazal/a som všetky správy od tej osoby	20	21	10	31	22
Problém som ignoroval/a alebo dúfal/a, že problém sám zmizne	22	10	20	25	21
Zmenil/a som nastavenie svojho súkromia a kontaktov	0	10	20	28	20
Cítil/a som sa trochu vinný/á za to, čo sa stalo	10	11	20	7	12
Na chvíľu som prestal/a používať internet	9	21	5	14	11

Znenie otázky: Naposledy, keď si mal/a na internete problémy s niečím alebo s niekým, kto ťa nejakým spôsobom obťažoval alebo znepokojil, urobil/a si následne niektorú z týchto vecí?

Hlavné zistenia

- Z takmer 8 % detí a dospievajúcich malo na internet za posledný rok skúsenosť s niečím, čo ich obťažovalo alebo znepokojilo.
- Dievčatá, staršie deti a dospievajúcich vo veku 15 – 17 rokov na internete niečo obťažovalo alebo rozrušilo častejšie ako ostatných.
- Pri viac ako polovici prípadov (56 %) išlo o skúsenosť, ktorú deti a dospievajúci zažili niekoľkokrát.
- 54 % detí a dospievajúcich o negatívnej skúsenosti hovorilo so svojimi rovesníkmi a 29 % s rodičmi.
- Až 26 % detí a dospievajúcich o negatívnych skúsenostiach na internete nehovorí s nikým.
- S učiteľom sa o negatívnej skúsenosti na internete rozprávalo 5 % a s odborníkom 2 % dotknutých detí a dospievajúcich.

Online agresia a kyberšikanovanie

Prvé riziko, ktorému sa budeme podrobnejšie venovať, je online agresia a kyberšikanovanie. Šikanovanie v online priestore nie je novodobým problémom. Psychológov, učiteľov či rodičov znepokojuje od času, keď sa rozšírilo používanie mobilných telefónov a keď sa Web 1.0 zmenil na Web 2.0, čo umožnilo používateľom vytvárať vlastné obsahy. Nástup sociálnych sietí rozšíril paletu platforiem, cez ktoré môže dochádzať k šikanovaniu. Medzi typické príklady kyberšikanovania patrí zasielanie výhražných, útočných SMS správ, emailov, správ či komentárov cez sociálne siete. Iným príkladom je zosmiešnenie obete prostredníctvom na to vytvorenej webovej stránky, falošného či zneužitého profilu na sociálnej sieti, šírenie upravených či kompromitujúcich fotografií alebo videí. Čo spája rozličné formy šikanovania, je úmysel agresora obeti nejakým spôsobom ublížiť, napr. formou zosmiešnenia, alebo nad obeťou získať moc, čím agresor získava pozornosť okolia a niekedy i jeho uznanie.

Kyberšikanovanie je spojené so šikanovaním tvárou v tvár, a to nielen koncepčne ale aj časovo. Pri oboch je prítomný element nerovnováhy moci (útočník má moc nad obeťou); šikanovanie má svoje publikum, ktoré môže slúžiť útočníkovi aj ako zdroj spätnej väzby (obdiv, povzbudenie, odmietnutie, ignorácia); útočníkove aktivity sú úmyselné, opakované a dlhodobé.

Vo výskume EU Kids Online bolo kyberšikanovanie uvedené nasledovne:

Niekedy deti alebo tínedžeri niekomu povedia alebo urobia škaredé, alebo nepríjemné veci. Často sa to napríklad môže diať viackrát v rôznych dňoch a v určitom časovom období. Môže to byť napríklad:
- provokovanie niekoho spôsobom, ktorý sa mu nepáči;
- udieranie, kopanie alebo sácanie;
- vylúčenie niekoho zo spoločných aktivít.

Keď sa ľudia takto zraňujúco alebo hnusne k niekomu správajú, môže sa to stať:
- osobne (tvárou v tvár);
- cez mobilné telefóny (správy, volania, videonahrávky);
- cez internet (e–mail, správy, četovanie, sociálna sieť).

Detí a dospievajúcich sme sa pýtali, či sa voči nim takto za posledný rok niekto správal, alebo či oni sami na niekoho útočili. Výsledky v nasledujúcej tabuľke sa týkajú všetkých detí a dospievajúcich vo veku 9 – 17 rokov.

Graf 10: Deti a dospievajúci, ktorí uviedli, že sa k ním niekto správal zraňujúcim alebo hnusným spôsobom (%)

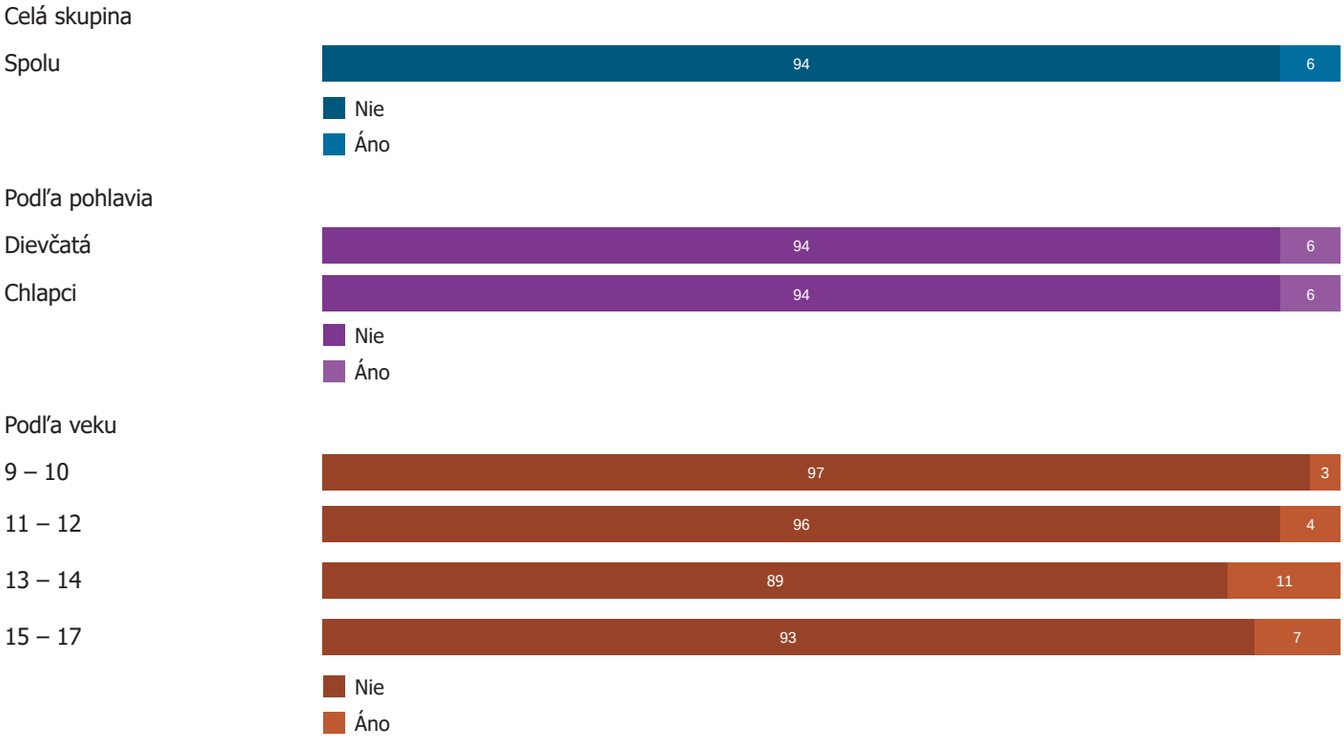

Znenie otázky: Správal sa k tebe niekto za POSLEDNÝ ROK takýmto zraňujúcim alebo hnusným spôsobom?

Graf 11: Šikanovanie tvárou v tvár (%)

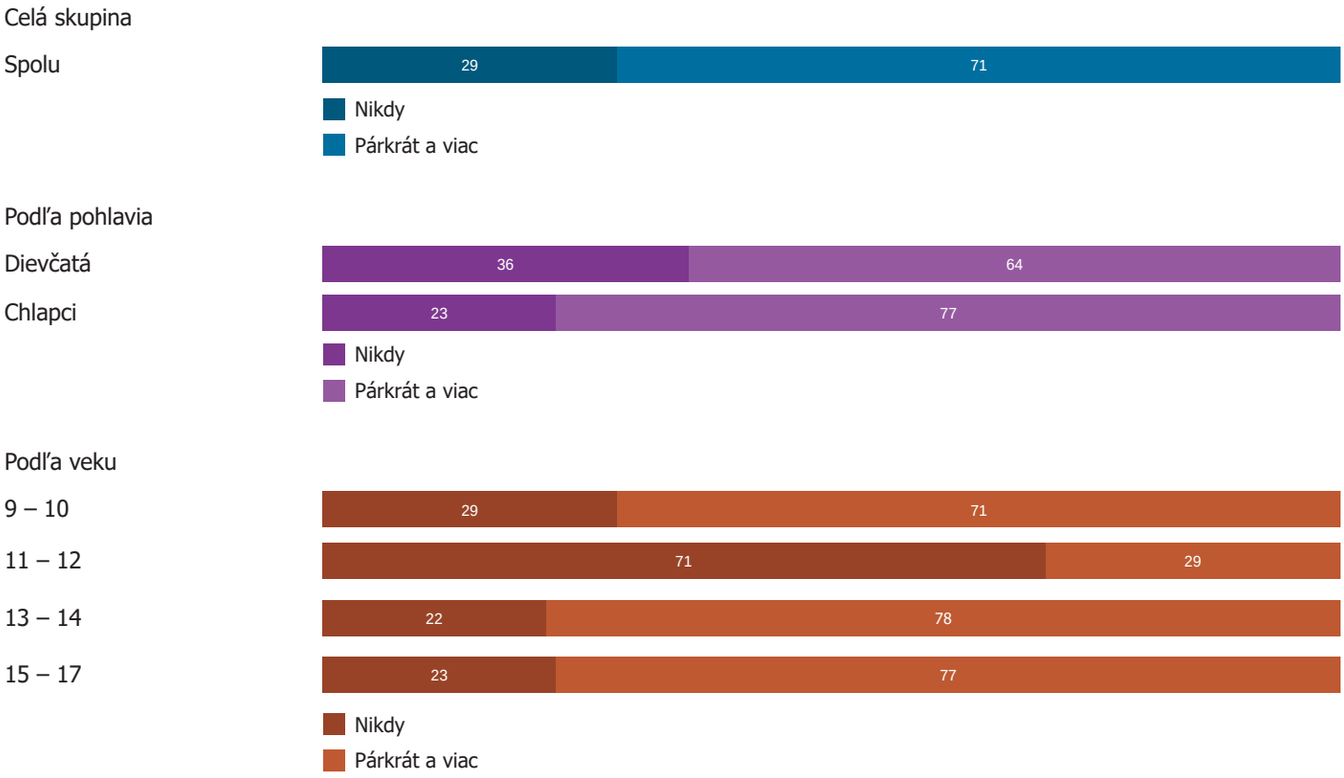

Znenie otázky: Ako často sa niekto k tebe správal za POSLEDNÝ ROK takýmto zraňujúcim alebo hnusným spôsobom (tvárou v tvár)?

Graf 12: Kyberšikanovanie prostredníctvom telefónu alebo internetu (%)

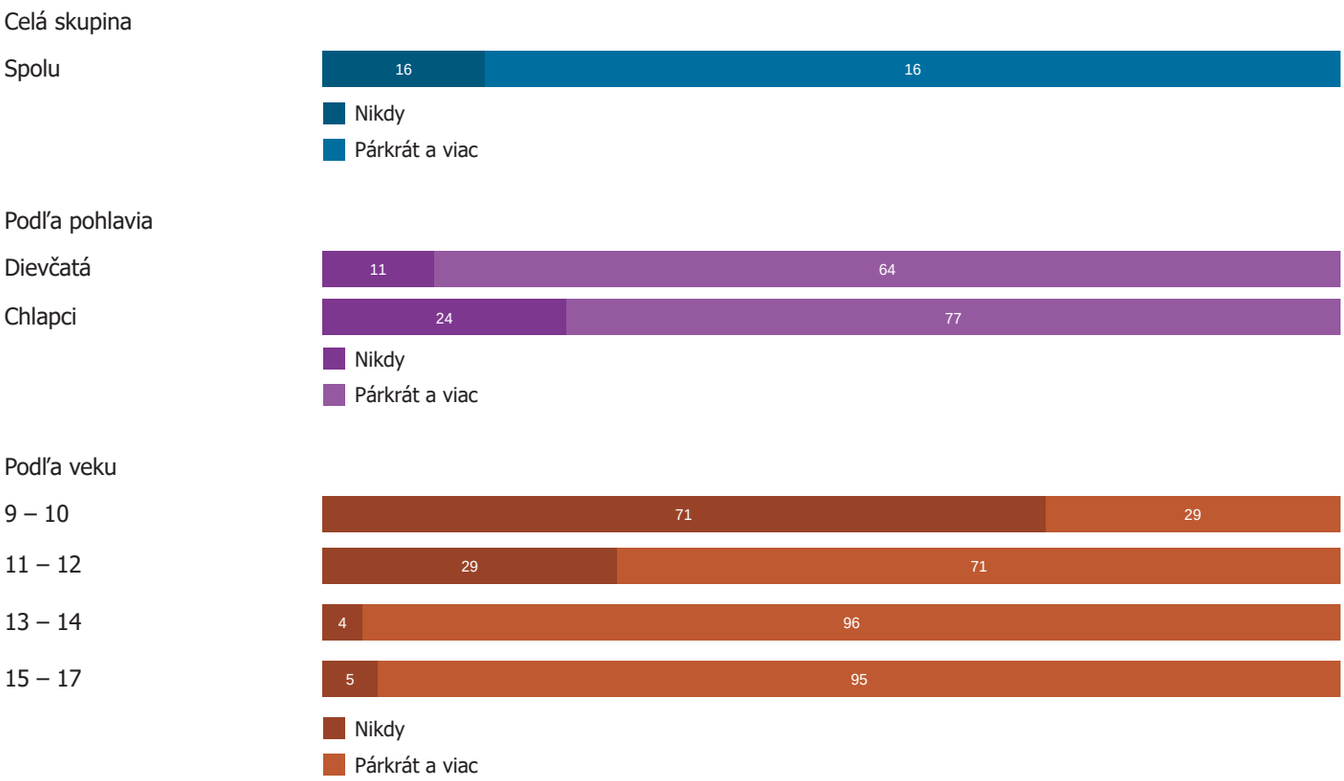

Znenie otázky: Ako často sa stalo to, že sa niekto k tebe správal za POSLEDNÝ ROK takýmto zraňujúcim alebo hnusným spôsobom (cez mobilný telefón, internet, počítač, tablet a pod.)?

Graf 13: Šikanovanie iným spôsobom (%)

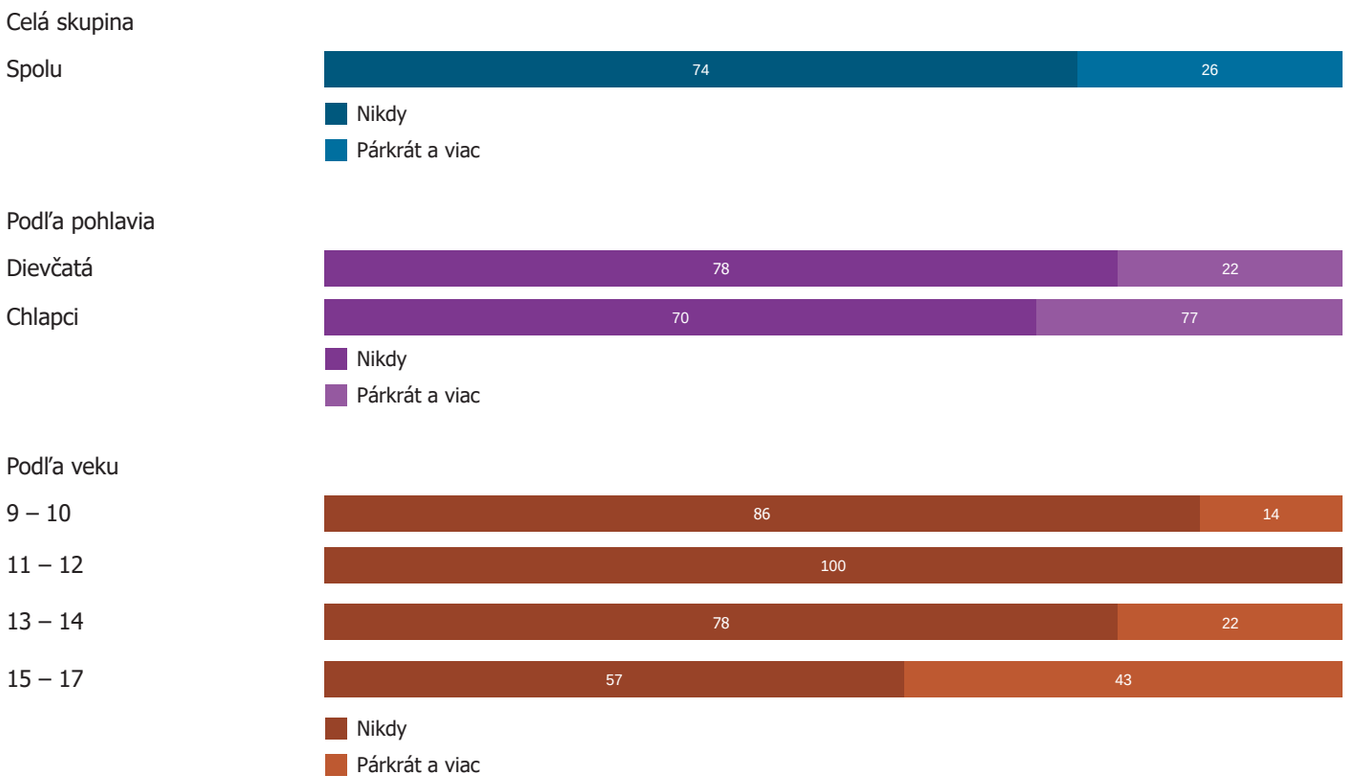

Znenie otázky: Ako často sa za POSLEDNÝ ROK šikanovanie stalo iným spôsobom?
Poznámka: Táto otázka nadväzuje na prvú otázku. To znamená, že analýzy sa týkajú respondentov, ktorí na prvú otázku odpovedali kladne.

V našom reprezentatívnom výskumnom súbore detí a dospievajúcich vo veku 9 – 17 rokov sa 6,4 % detí priznalo k tomu, že už boli v poslednom roku obeťou šikanovania v offline alebo online forme. Možnosť „neviem" označilo 1,6 % respondentov a 2,2 % označilo možnosť „radšej nechcem povedať". Najčastejšie sa šikanovanie objavuje vo veku 13 – 14 rokov a najmenej vo veku 9 – 10 rokov. V poslednom roku zažilo šikanovanie osobne – tvárou v tvár – párkrát a viac (to znamená, že zvolili možnosti „Niekoľkokrát", „Aspoň raz za mesiac", „Aspoň raz za týždeň", „Denne alebo takmer denne") 71 % detí a mládeže z tých, čo priznávajú, že boli obeťou šikanovania. Chlapci šikanovanie tvárou v tvár označili častejšie (77 %) oproti dievčatám (64 %).

Šikanovanie v online forme (kyberšikanovanie) priznáva 84 % z tých, čo uviedli, že boli obeťou šikanovania, čo predstavuje 6 % z celej populácie. Zo skupiny obetí dievčatá kyberšikanovanie označili častejšie (89 %) oproti chlapcom (76 %). Výskyt kyberšikanovania sa zvyšuje v spojitosti s narastajúcim vekom respondentov.

Tabuľka 3: Prostriedky kyberšikanovania (%)

	chlapci	dievčatá	celá skupina
Cez sociálne siete (napr. Facebook, Instagram)	65	96	81
Cez správy zaslané na môj telefón	23	20	21
Cez telefonát na mobilný telefón	13	19	16
Cez online hru	19	5	11
Cez stránku, kde ľudia zdieľajú obsah (napr. YouTube)	13	5	9
Iným spôsobom	0	5	9
Cez e–mail	13	5	3

Znenie otázky: Keď sa k tebe niekto takto správal na internete alebo cez mobilné zariadenie, ako sa to stalo? Poznámka: Na túto otázku odpovedali iba deti a dospievajúci, ktorí označili v predošlých otázkach aspoň raz „párkrát a viac". V tejto položke mohli označiť participanti viacero odpovedí.

Negatívnu skúsenosť kyberšikanovania môže každý vnímať inak intenzívne a môže trvať rôzne dlho, než sa s tým obeť vyrovná. Graf ukazuje, do akej miery takáto skúsenosť obeť emocionálne poznačila. Percentuálne vyjadrenie sa vzťahuje na deti a dospievajúcich, ktorí uviedli, že za posledný rok sa stali obeťou online agresie. Zistenia ukazujú, že väčšina obetí bola znepokojená (88 %) a len 12 % obetí uviedlo, že vôbec neboli znepokojené. Viac boli znepokojené dievčatá ako chlapci a mladšie deti viac ako dospievajúci.

Graf 14: Emocionálna reakcia na kyberšikanovanie (%)

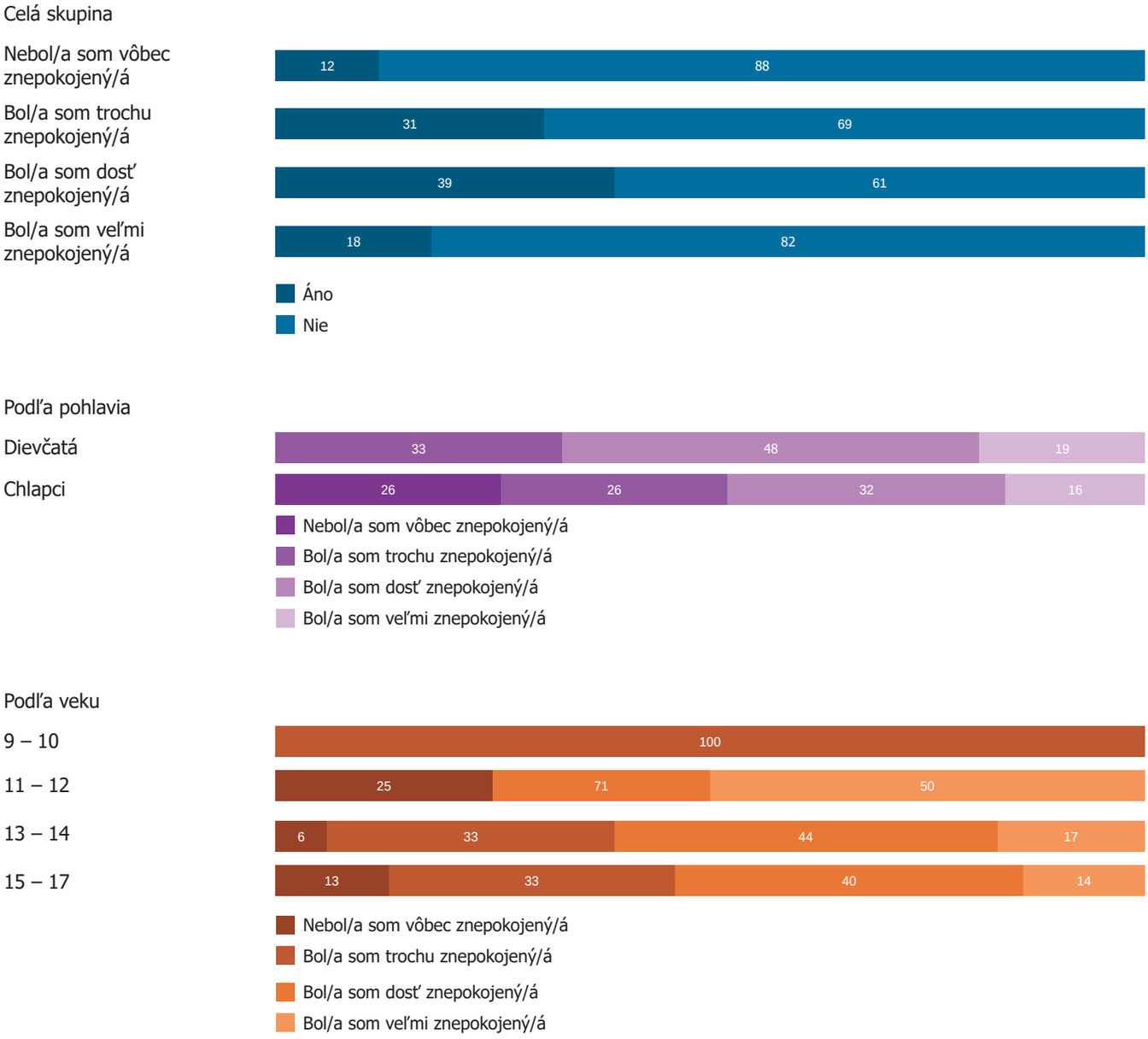

Znenie otázky: A keď sa k tebe naposledy niekto správal na internete hnusne alebo zraňujúco, mal/a si niektorý z týchto pocitov?

Graf 15: Osoba, s ktorou deti a dospievajúci hovorili o skúsenosti s kyberšikanovaním (%)

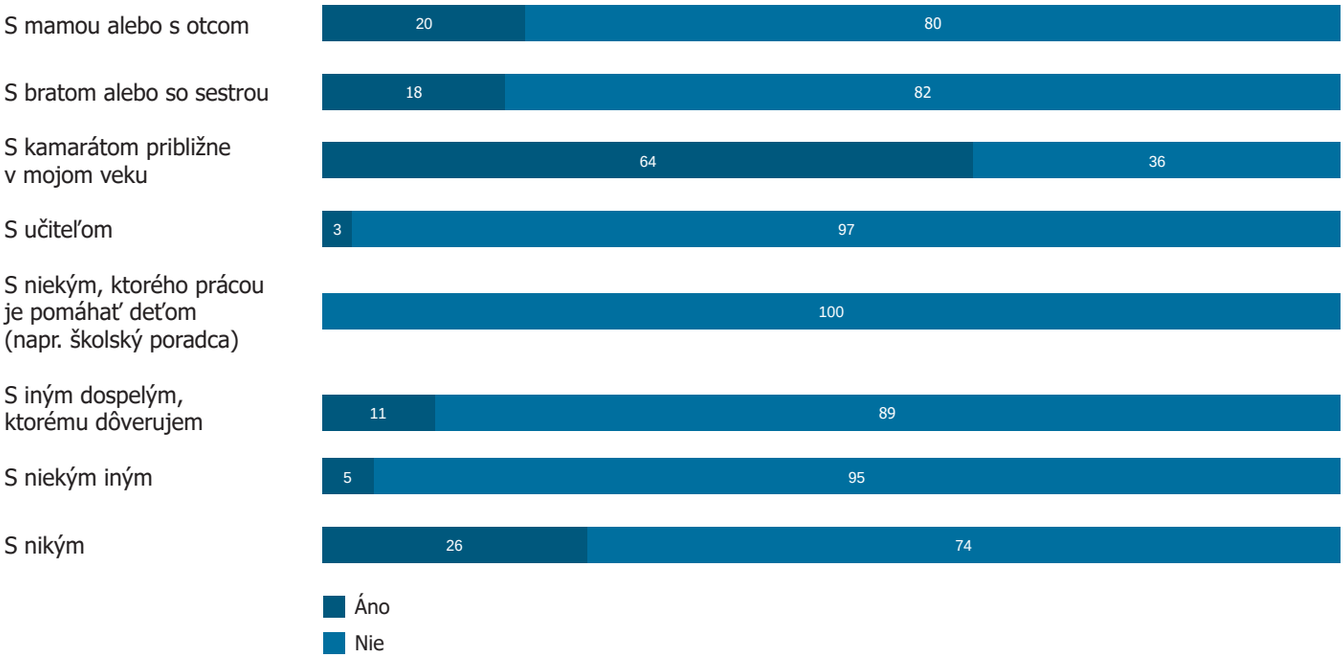

Znenie otázky: Keď sa ti to stalo, s kým si sa o tom rozprával/a? Označ toľko možností, koľko potrebuješ.

Okrem otázok na skúsenosti obetí sme sa zamerali aj na to, koľko detí a dospievajúcich bolo za posledný rok v roli agresora, teda osoby, ktorá sa hnusným alebo nepríjemným spôsobom (popísaným vyššie) správala k niekomu inému. Výskum nepotvrdil vysoký výskyt takéhoto správania (3 %), no o niečo častejšie sa vyskytuje medzi chlapcami a vo vyššom veku. Najčastejšie sa to vyskytovalo vo vekovej skupine 15 – 17 rokov (4 %). Keď už bol niekto agresorom, v 84 % prípadov sa to dialo tvárou v tvár a v 82 % prostredníctvom zariadení umožňujúcich online kontakt. Pri oboch formách sa to deje častejšie medzi dospievajúcimi ako medzi deťmi v nižšom veku.

Deti a dospievajúci ako publikum kyberšikanovania

Okrem toho, že deti a dospievajúci môžu byť v pozícii obete kyberšikanovania či agresora, väčšina z nich sa v prípade šikanovania ocitá v úlohe publika. S touto situáciou sa v odbornej sfére spája pojem „efekt prizerajúceho sa" (angl. bystander effect). Výskumy ukazujú, že to, ako sa „prizerajúci" zachovajú, má významný dopad na ďalší vývoj kyberšikanovania, keď silná aktivizácia rovesníckej skupiny smerujúca k odmietnutiu kyberšikanovania, dokáže túto aktivitu aj zastaviť. Nasledujúce grafy prinášajú zistenia práve z tejto oblasti. Problematická situácia bola vo výskume uvedená nasledovne:

Niekedy môžeš byť SVEDKOM toho, ako sa s NIEKÝM INÝM na internete zaobchádza zraňujúcim alebo hnusným spôsobom. Môže sa to diať napríklad na sociálnych sieťach, v online diskusiách alebo na stránkach pre zdieľanie fotiek a videí, ako je napríklad YouTube.

Nasledujúce otázky sme sa pýtali iba detí a mládeže vo vekovej skupine 11+.

Graf 16: Skúsenosť s kyberšikanovaním z pozície pozorovateľa (%)

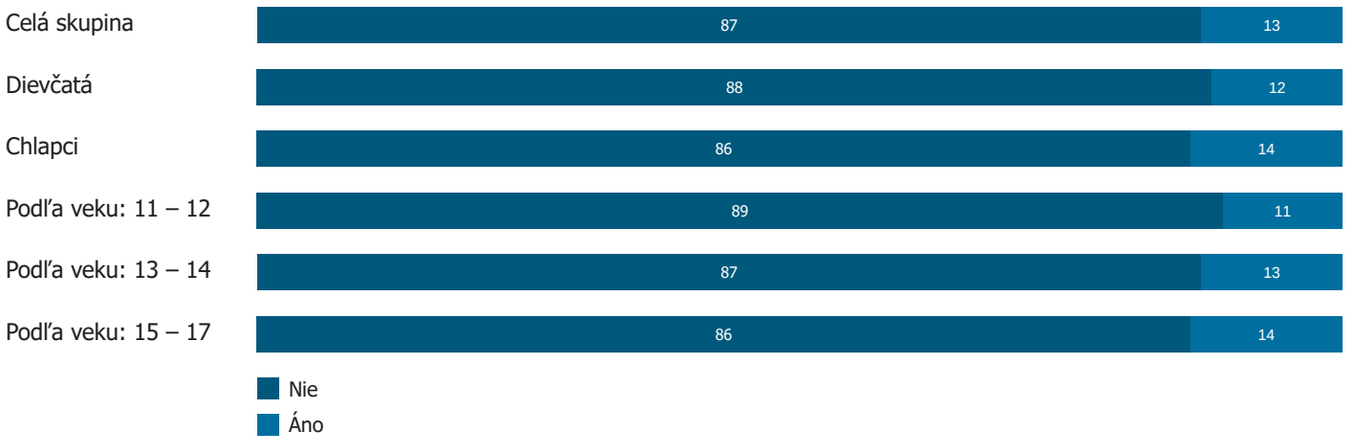

Znenie otázky: Bol/a si v priebehu minulého roka svedkom takéhoto správania?

Graf 17: Častosť skúsenosti s kyberšikanovaním z pozície pozorovateľa (%)

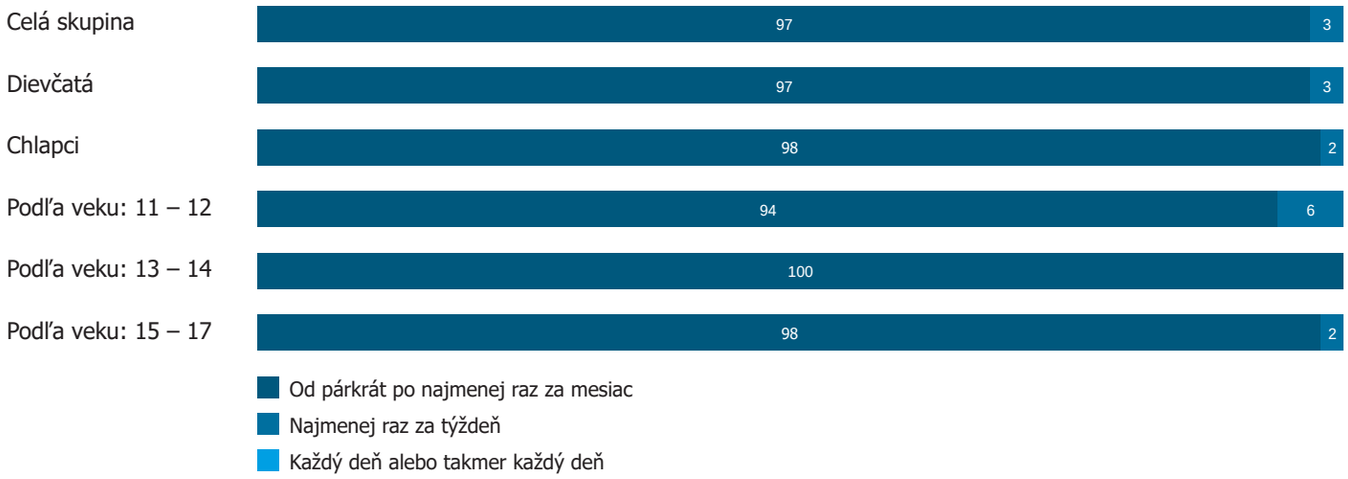

Znenie otázky: Ako často si v priebehu minulého roka bol/a svedkom takéhoto správania?

Graf 18: Časové určenie skúsenosti s kyberšikanovaním z pozície pozorovateľa (%)

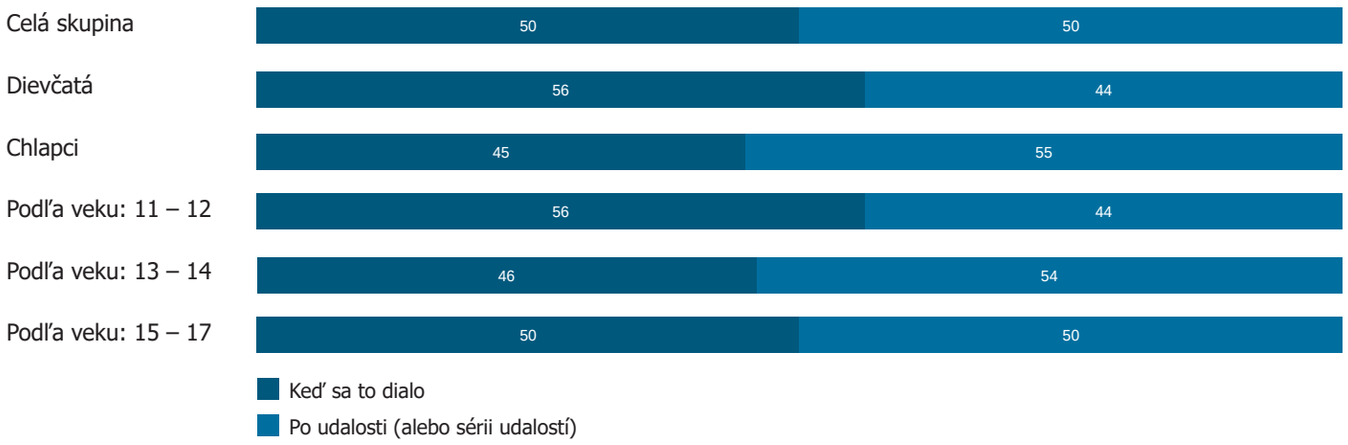

Znenie otázky: Ako často si v priebehu minulého roka bol/a svedkom takéhoto správania?

Graf 19: : Reakcia na kyberšikanovanie z pozície pozorovateľa (%)

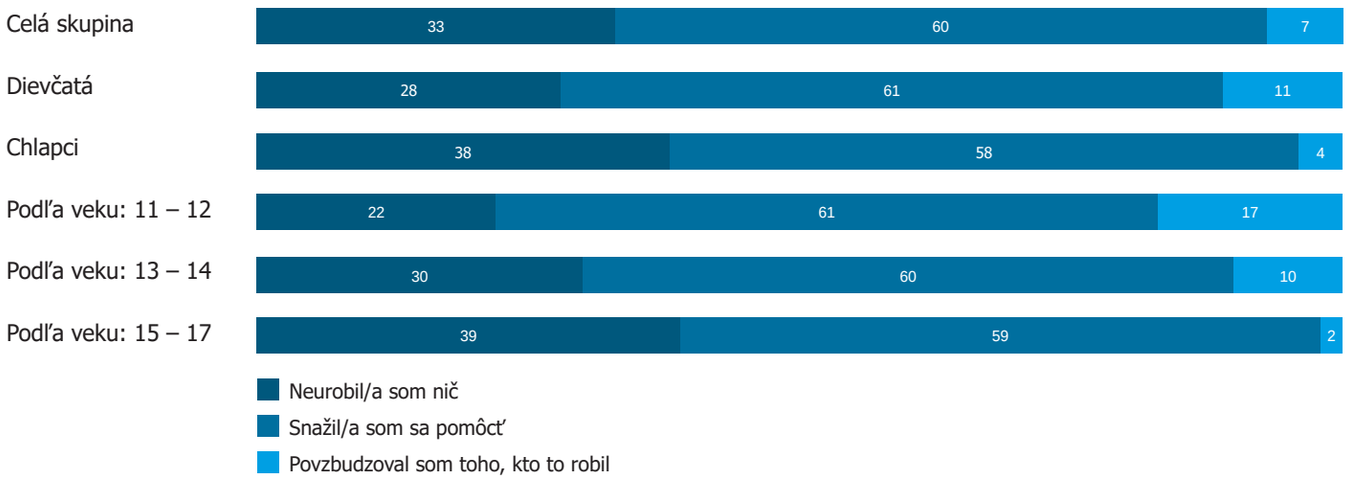

Znenie otázky: Na to, čo sa stalo, je možné reagovať rôznymi spôsobmi. Vyber možnosť, ktorá najlepšie popisuje, čo si urobil/a.

Graf 20: Forma kyberšikanovania (%)

Dievčatá

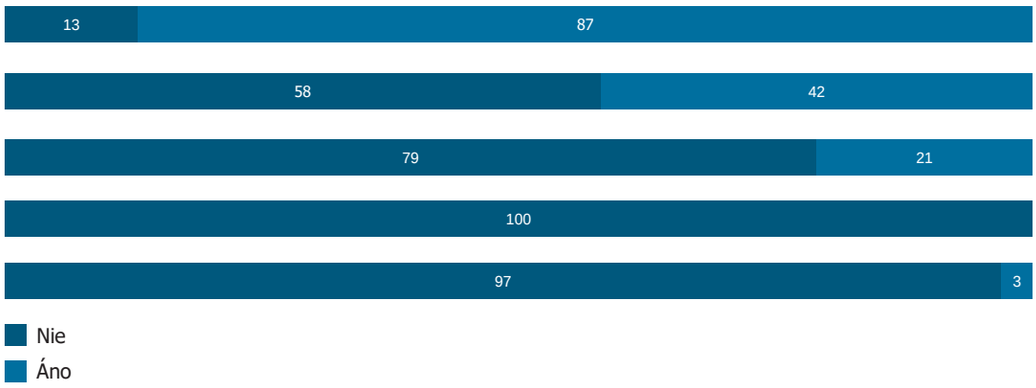

Chlapci

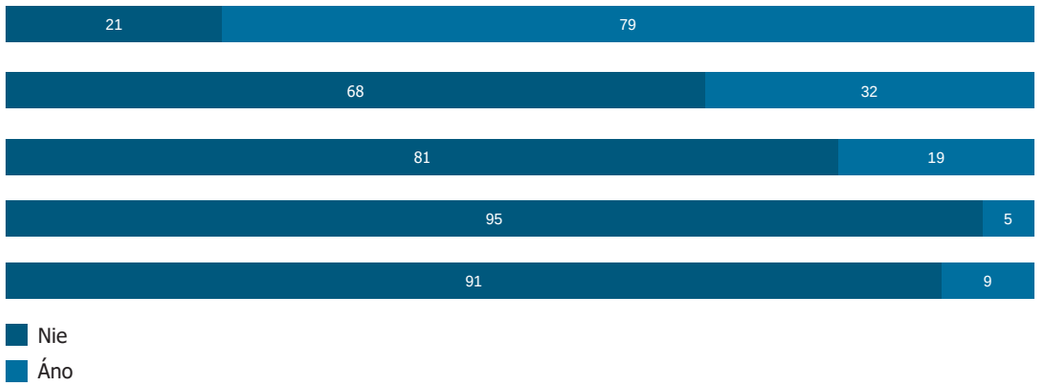

Podľa veku: 11 – 12

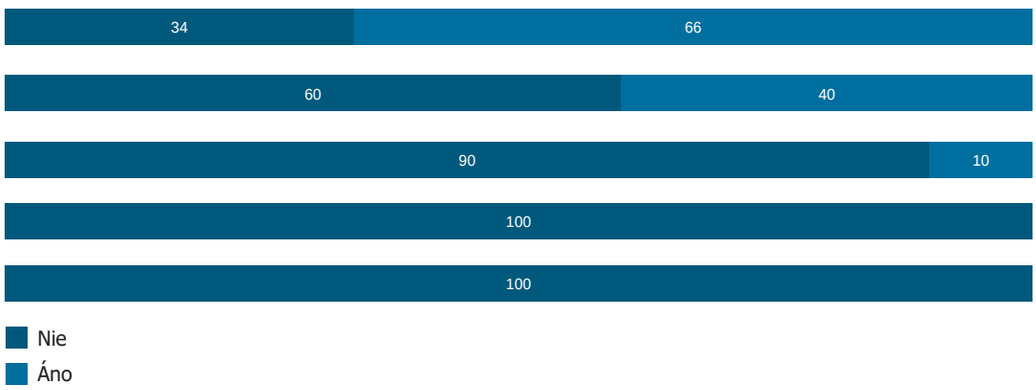

Podľa veku: 13 – 14

Podľa veku: 15 – 17

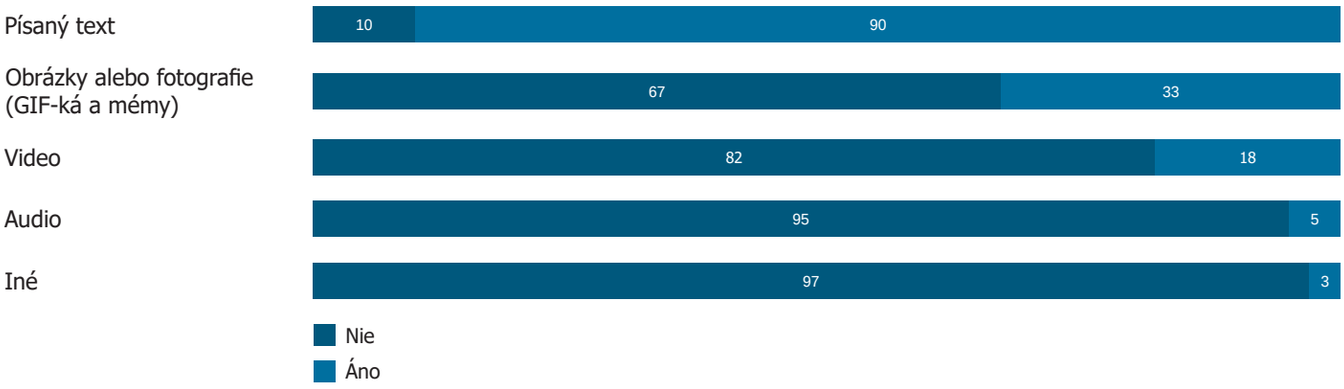

Znenie otázky: Keď sa k tejto osobe niekto takto správal na internete alebo pomocou mobilného zariadenia, použil/a k tomu niektorý z nasledujúcich spôsobov?

Graf 21: Odhad množstva svedkov kyberšikanovania (%)

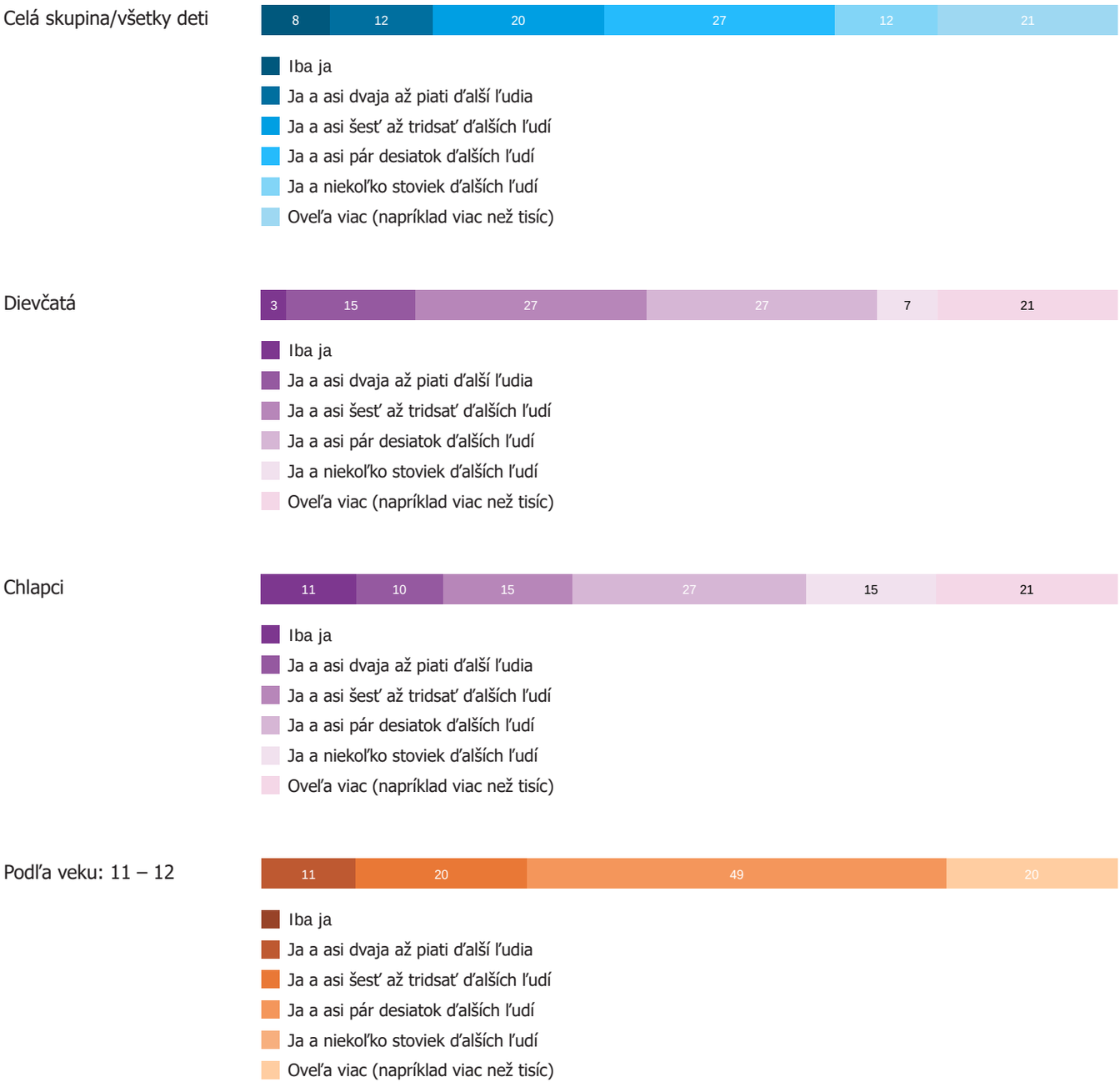

Znenie otázky: Veci na internete môžu často vidieť mnohí (známi i neznámi) ľudia. Čo si myslíš, koľko ľudí to videlo?

Graf 22: Prepojenie kyberšikanovania so šikanovaním tvárou v tvár (%)

Znenie otázky: Zaobchádzal niekto s touto osobou zraňujúco alebo hnusne aj tvárou v tvár (mimo internetu)?

Graf 23: Obavy o obeť kyberšikanovania (%)

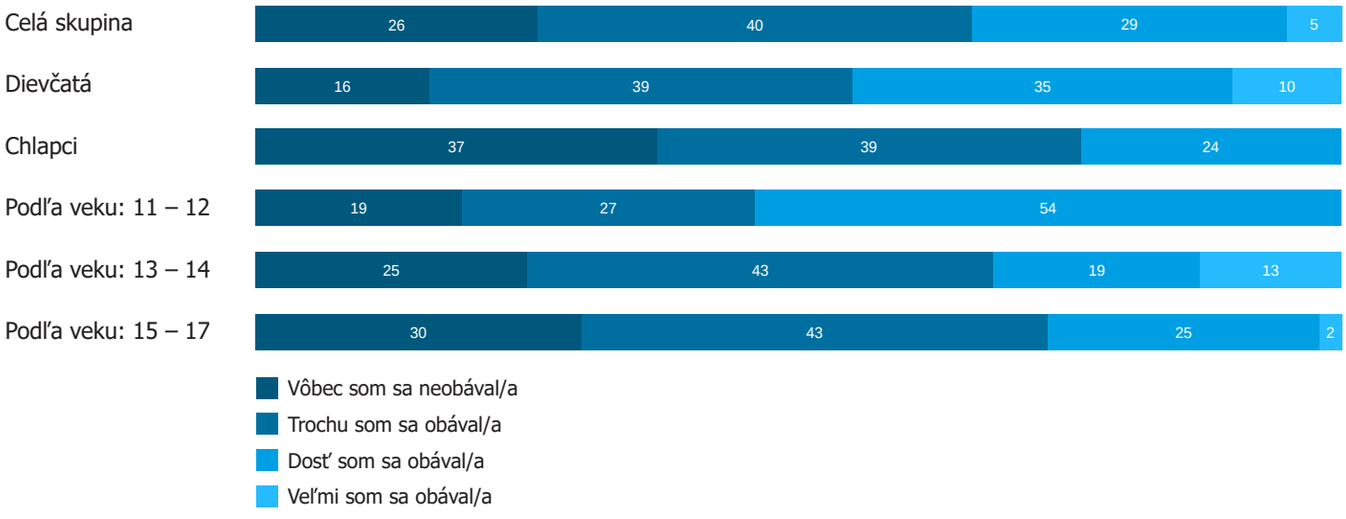

Znenie otázky: Nakoľko si mal/a obavy o osobu, ktorej sa to stalo?

Graf 24: Rozrušenie obete kyberšikanovania (%)

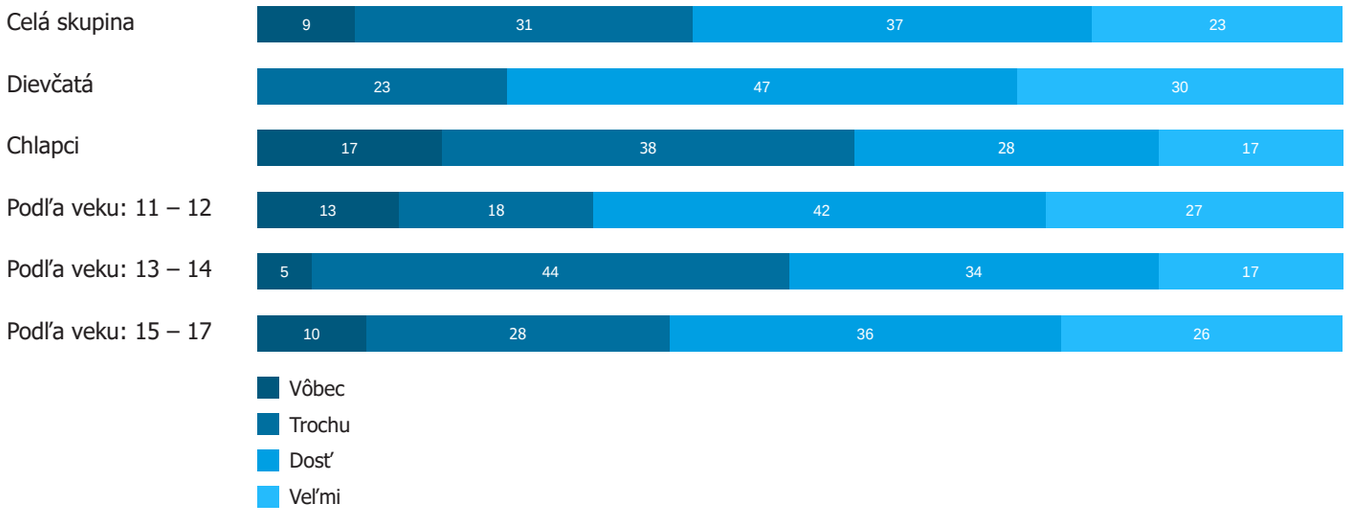

Znenie otázky: Ako to tú osobu podľa teba rozrušilo?

Graf 25: Motivácia k aktívnemu postoju (%)

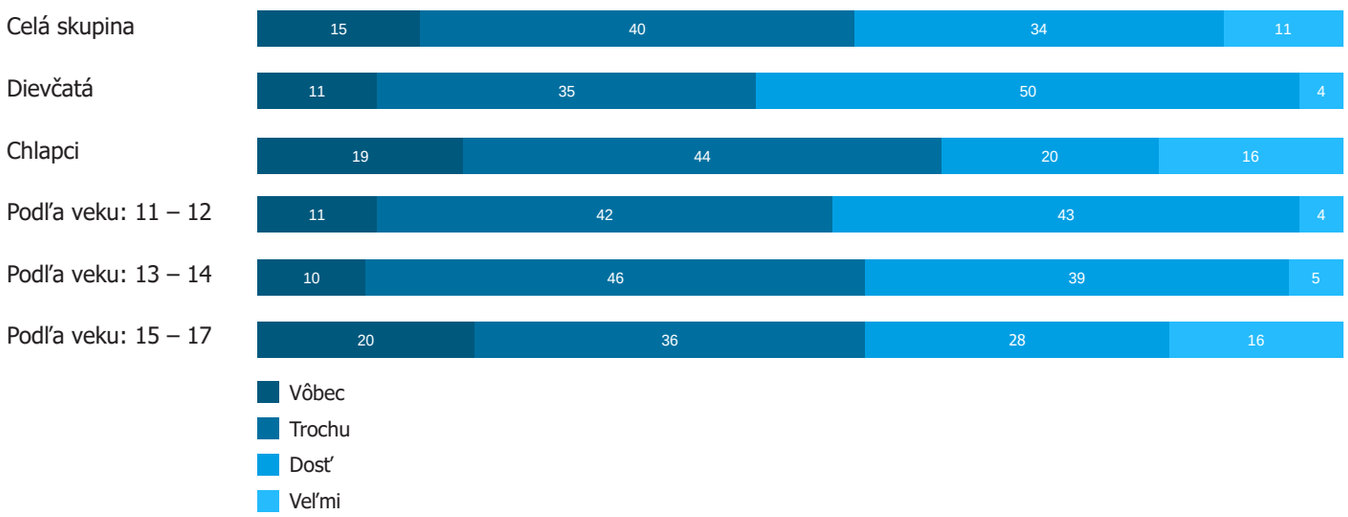

Znenie otázky: Nakoľko si mal/a pocit, že si s tým mal/a niečo urobiť?

Graf 26: Povedomie o vhodnej reakcii na kyberšikanovanie (%)

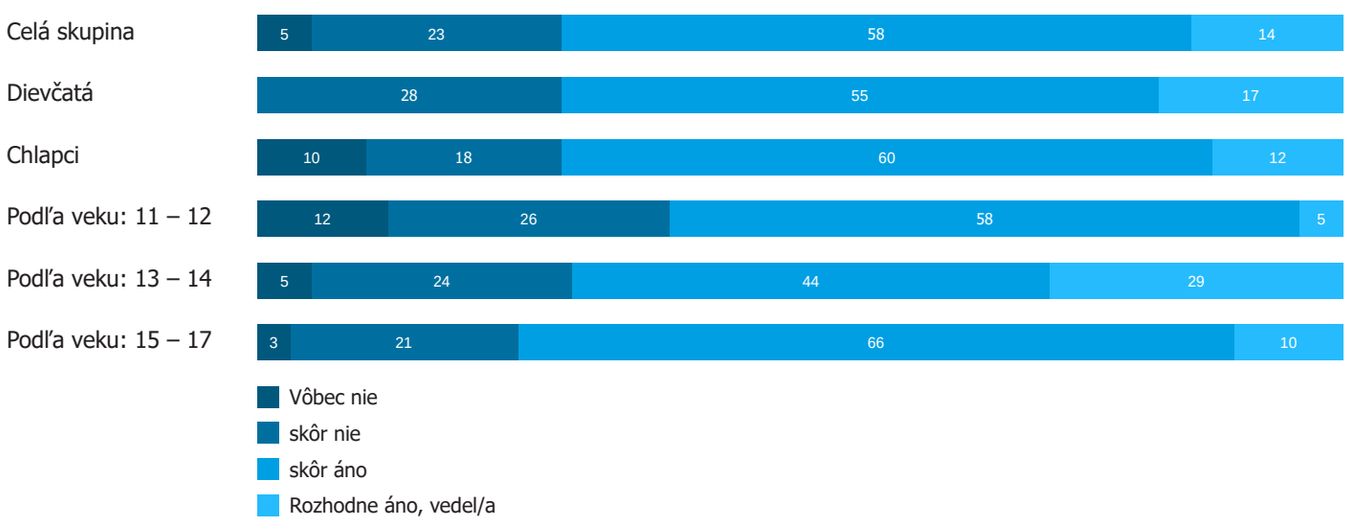

Znenie otázky: Vedel/a si, čo v tejto situácii robiť?

Graf 27: Požiadanie o pomoc (%)

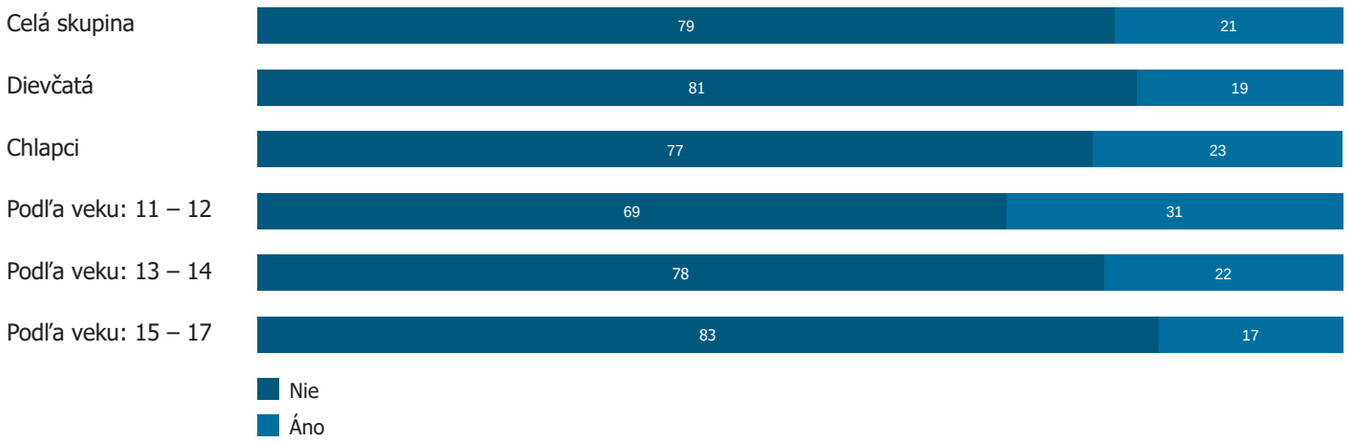

Znenie otázky: Požiadali ťa, aby si pomohol/a osobe, ktorej sa to stalo?

Graf 28: Vzťah k obeti kyberšikanovania (%)

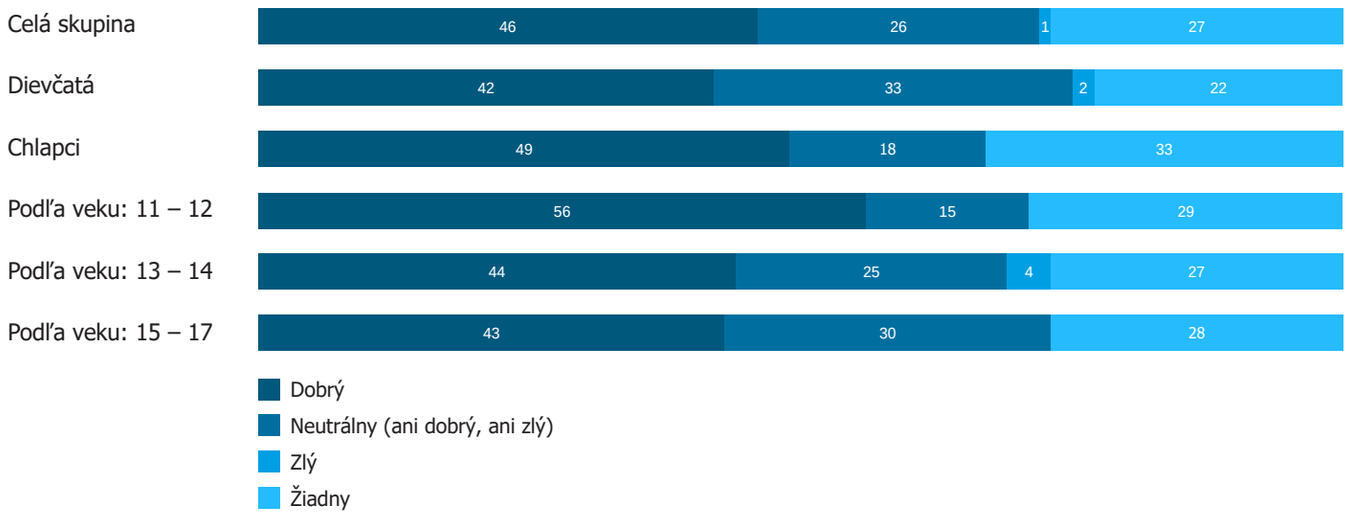

Znenie otázky: Aký máš vzťah s osobou, ktorej sa to stalo?

Graf 29: Vek obete (%)

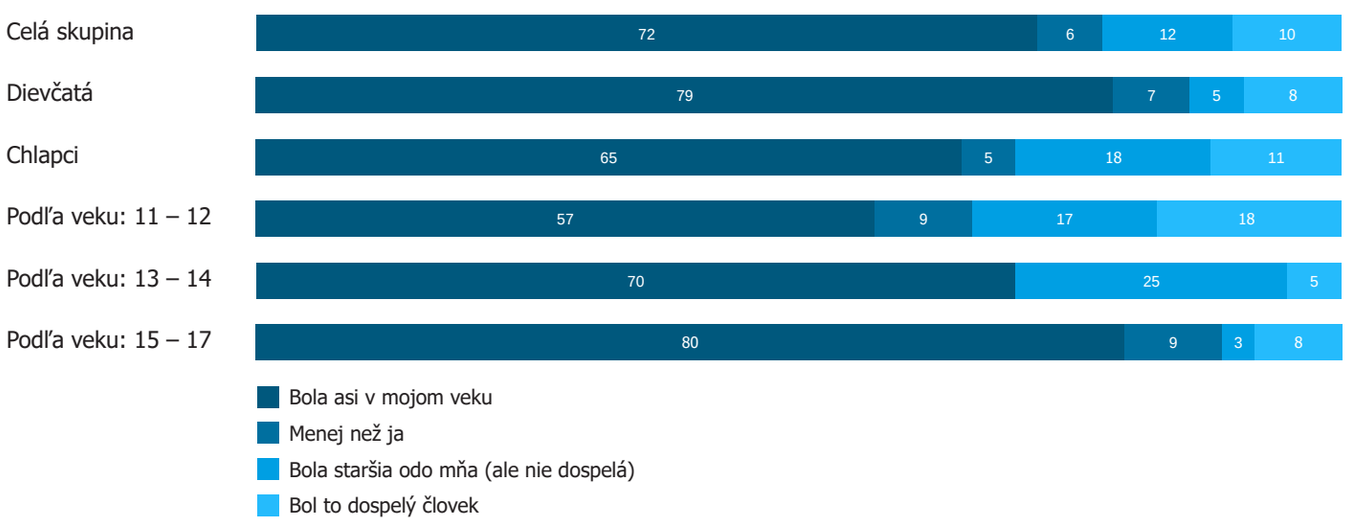

Znenie otázky: Koľko rokov mala tá osoba?

Graf 30: Vzťah k agresorovi (%)

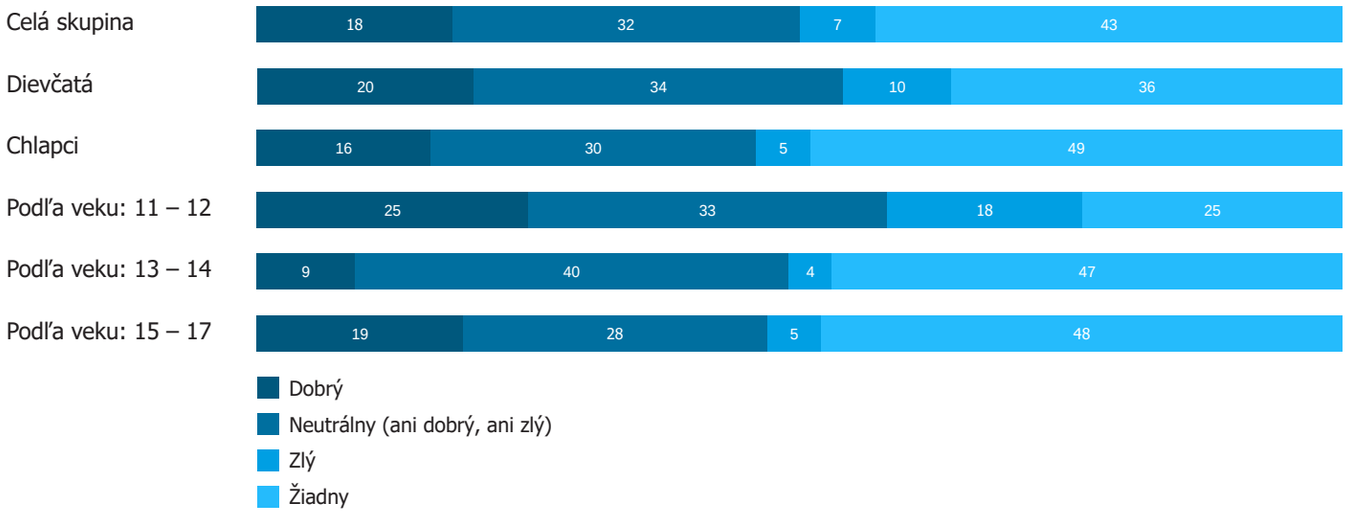

Znenie otázky: Aký vzťah si mal/a s osobou, ktorá to urobila (predtým, ako sa to stalo)?

Hlavné zistenia

- 6,4 % detí a dospievajúcich uviedlo, že sa za posledný rok stalo obeťami agresie.
- Výskyt kyberšikanovania v populácii detí a dospievajúcich vo veku 9 – 17 rokov je 6 %.
- Najčastejšie sa stalo to, že deti a dospievajúcich prinútil niekto urobiť niečo, čo oni nechceli (92 %).
- Dievčatá a mladšie deti ťažšie znášali skúsenosť s kyberšikanovaním ako chlapci a staršie deti a dospievajúci.
- 3 % detí a dospievajúcich uviedlo, že na niekoho sami útočili. V 84 % prípadov to bolo tvárou v tvár a v 82 % prípadov išlo o kyberšikanovanie.
- O skúsenosti so šikanovaním sa deti a dospievajúci najčastejšie rozprávali s rovesníkom (26 %), s rodičom (20 %). Učiteľovi sa zverili 3 % respondentov, no nikomu o tejto skúsenosti nepovedalo 26 %.
- Vo vekovej skupine 11+ malo 13 % detí a dospievajúcich skúsenosť s kyberšikanovaním v pozícii prizerajúcich sa.
- Z pohľadu aktivity 60 % prizerajúcich sa snažilo pomôcť a 33 % neurobilo nič. Zvyšných 7 % povzbudzovalo agresora.
- Tých, ktorí povzbudzovali agresora, bolo najmenej vo vekovej skupine 15 – 17 rokov. V tejto skupine však bolo aj najviac tých, ktorí v prípade kyberšikanovania neurobili nič.

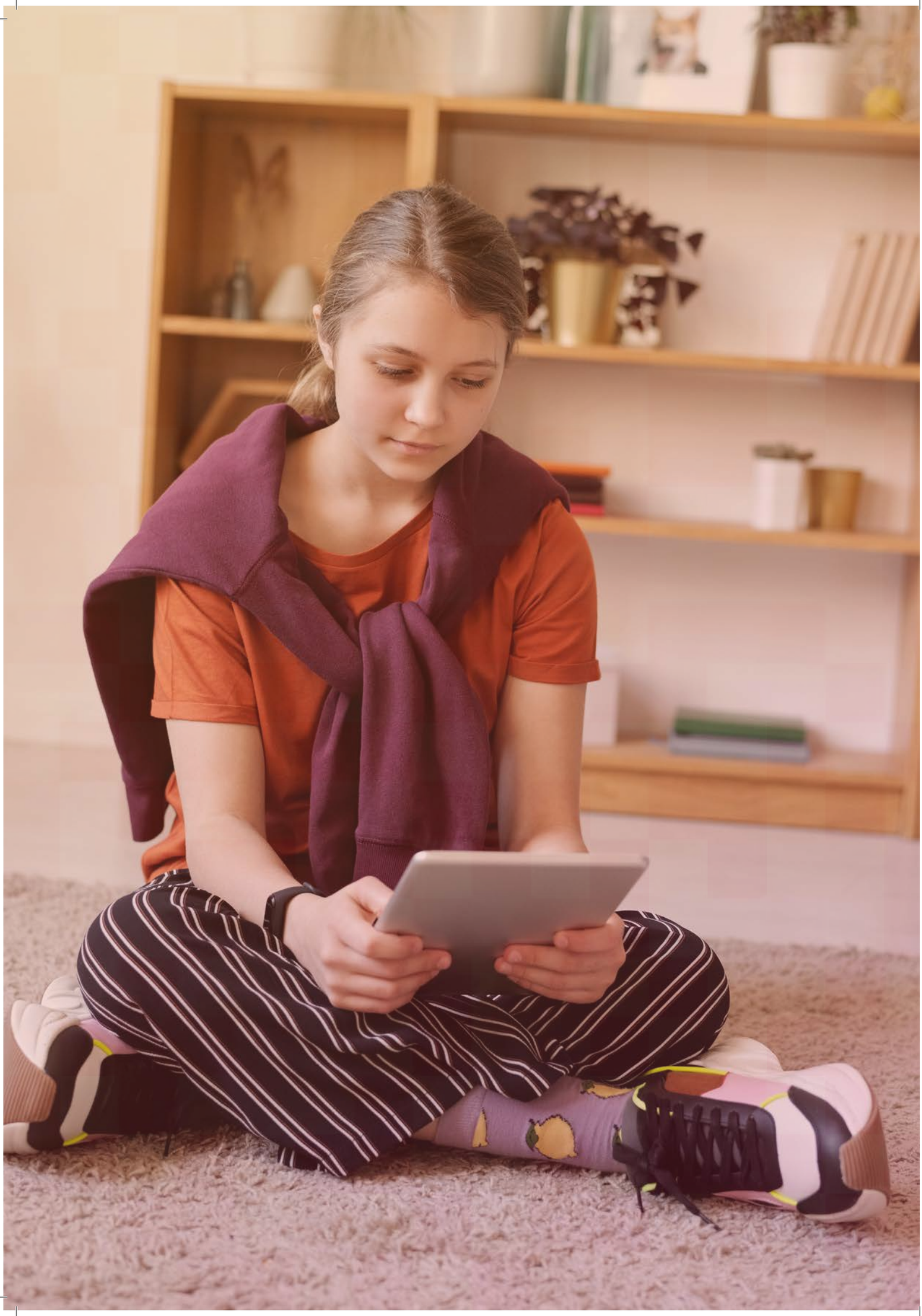

Explicitné sexuálne obsahy

Zväčšujúca sa dostupnosť pripojenia do internetu, mobilný prístup cez telefóny, tablety, notebooky a možnosť jednoduchého ukladania, prenášania a zdieľania informácií zapríčinili, že k explicitným sexuálnym obsahom sa začali dostávať aj deti v nižšom veku. Explicitné sexuálne obsahy na internete môžu odkazovať na pornografiu, ale môžu zahŕňať aj iné typy explicitných obsahov.

Výskumy ukazujú, že vystavovanie sa pornografii môže spúšťať procesy podobné tým, ktoré sa objavujú pri závislosti od drog, preto sa dnes už hovorí o závislosti od pornografie. Pornografia skresľuje pohľad na ženu, keďže tá je väčšinou redukovaná na predmet; predkladá pokrivený obraz o ľudskej sexualite, vedie k riskantnému sexuálnemu správaniu.

V dotazníku sme sa detí a dospievajúcich pýtali, či sa stretli s obsahmi, ktoré zobrazujú nahých ľudí alebo ľudí pri sexe a či sa s takými obsahmi stretli na internete, v mobile alebo inom online zariadení.

Tabuľka č. 4 nižšie ukazuje všeobecnú skúsenosť so sexuálnymi obsahmi cez rôzne prostriedky, vrátane kníh, časopisov, televízie či internetu. Tabuľka č. 5 zas ukazuje skúsenosťso sexuálnymi obsahmi online.

Tabuľka 4: Skúsenosť so sexuálnymi obsahmi (%)

	9 – 12 rokov		13 – 17 rokov		
%	**chlapci**	**dievčatá**	**chlapci**	**dievčatá**	**celkom**
Videl/a si nejaké sexuálne obrázky, fotky, videá za POSLEDNÝ ROK?	14	14	45	40	30

Znenie otázky: Videl/a si nejaké sexuálne obrázky, fotky, videá za POSLEDNÝ ROK?

Tabuľka 5: Skúsenosť so sexuálnymi obsahmi prostredníctvom online zariadení (%)

	9 – 12 rokov		13 – 17 rokov		
%	**chlapci**	**dievčatá**	**chlapci**	**dievčatá**	**celkom**
niekoľkokrát	4	6	16	13	11
Minimálne raz za mesiac	2	2	15	12	9

Znenie otázky: Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov (mobilný telefón, počítač, tablet alebo iné online zariadenie)?

S narastajúcim vekom rastie skúsenosť detí a dospievajúcich so sexuálnymi obsahmi na internete i v iných prostriedkoch. Hoci skúsenosť detí vo veku 9 – 12 rokov so sexuálnymi obsahmi nie je veľká, dievčatá (8 %) sa s takýmito obsahmi stretávajú o niečo častejšie ako chlapci (6 %). Vo vekovej kategórii 13 – 17 rokov je to naopak, so sexuálnymi obsahmi sa častejšie stretávajú chlapci (31 % celkovo a 3 % denne) než dievčatá (25 % celkovo a 1 % denne).

Podobne ako pri iných rizikových obsahoch, deti a dospievajúci pri kontakte so sexuálnymi obsahmi túto skúsenosť nemusia nevyhnutne vnímať ako niečo, čo ich rozruší. Sexuálne obsahy dosť až veľmi znepokojili 20 % detí a dospievajúcich. Na druhej strane 8 % detí a dospievajúcich hodnotilo takúto skúsenosť pozitívne. Pozitívna emócia je častejšia u chlapcov (14 %) ako u dievčat (2 %) a negatívna emócia zas opačne – 55 % u dievčat a 32 % u chlapcov. Žiadne dieťa od 9 do 14 rokov nehodnotilo skúsenosť so sexuálnymi obsahmi pozitívne. Najčastejšie znepokojené boli deti vo veku 9 – 10 rokov (54 %) pričom miera veľkého znepokojenia klesá s vekom.

Graf 31: Ako sa deti a dospievajúci cítili po tom, čo videli sexuálne obrázky (%)

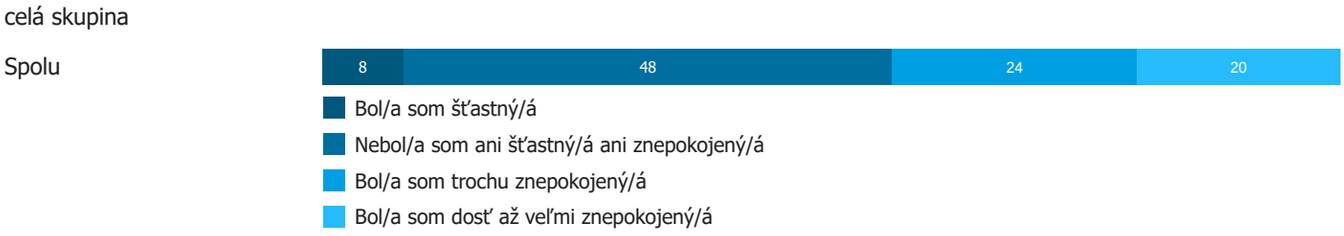

Podľa pohlavia

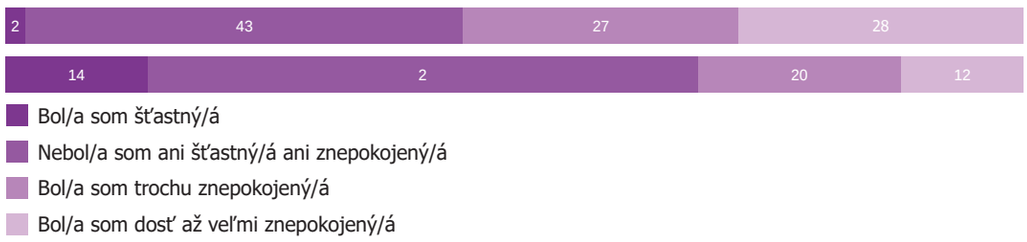

Podľa veku

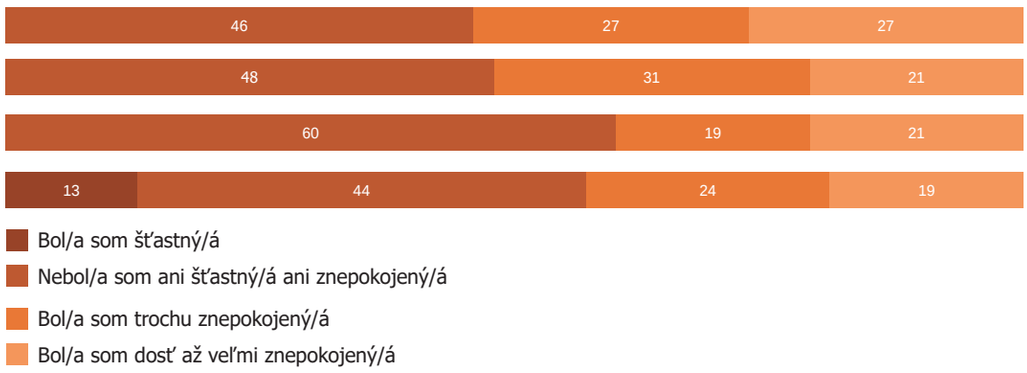

Znenie otázky: Naposledy, keď si videl niečo také (sexuálne obrázky), ako si sa cítil/a?

Hlavné zistenia

- 30 % detí a dospievajúcich sa za posledný rok stretlo so sexuálnymi obsahmi.
- 20 % detí a dospievajúcich sa za posledný rok stretlo so sexuálnymi obsahmi prostredníctvom online zariadení.
- So sexuálnymi obsahmi sa častejšie stretávajú chlapci ako dievčatá.
- Minimálne raz za týždeň sa so sexuálnymi obsahmi na internete stretáva 5 % chlapcov a 4 % dievčat.
- Sexuálne obsahy dosť až veľmi znepokojili 20 % detí a dospievajúcich.
- Žiadne dieťa od 9 do 14 rokov nehodnotilo skúsenosť so sexuálnymi obsahmi pozitívne.

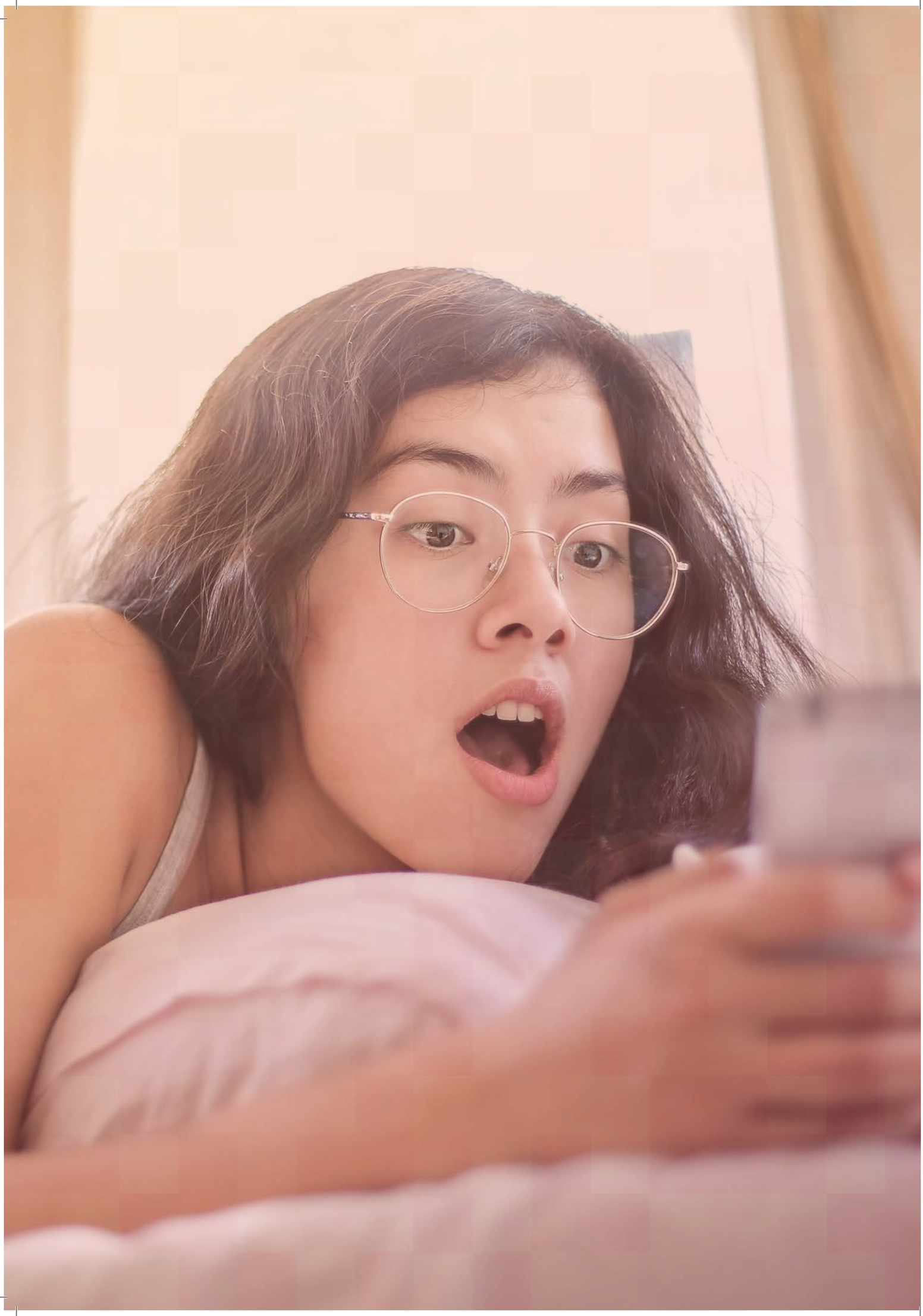

Sexting

Špecifickou formou šírenia sexuálnych obsahov je zasielanie textových, obrazových správ a videí so sexuálnym obsahom prostredníctvom mobilných telefónov, či už v podobe klasických SMS a MMS správ, alebo prostredníctvom mobilných aplikácií. Do tejto oblasti spadá aj zasielanie obsahov týkajúcich sa tela či sexuálnych skúseností osoby aktívnej v danej komunikácii – sexting. Spravidla, no nie výlučne, sa objavuje medzi dvomi ľuďmi v romantickom vzťahu.

Na otázky súvisiace so sextingom sme sa pýtali len detí a dospievajúcich vo veku 11 – 17 rokov. Zisťovali sme ich skúsenosť s prijímaním takýchto správ za posledný rok a tiež skúsenosť s posielaním takýchto správ, zverejňovaním intímnych informácií a ich požadovaním od ostatných.

Z detí a dospievajúcich má 9,7 % skúsenosť so sextingom. Medzi chlapcami a dievčatami sa v sextingu neukazuje významný rozdiel, no skúsenosť so sextingom je častejšia vo vyššom veku: 15 % v skupine 15 – 17 rokov; 7 % v skupine 13 – 14 rokov a len 2 % v skupine 11 – 12 rokov.

Približne každé desiate dieťa a dospievajúci má skúsenosť, že od neho niekto na internete za posledný rok žiadal intímne informácie (text, fototografie, videá), pričom sa to častejšie stávalo dievčatám (12 %) ako chlapcom (10 %). Čo sa týka frekvencie, 9 % detí a dospievajúcich malo takúto skúsenosť párkrát a 2,3 % minimálne raz do mesiaca a častejšie. Skúsenosť s posielaním a zverejňovaním sexuálnych obsahov majú 3 % detí a dospievajúcich. Častejšie to robia chlapci (4 %) ako dievčatá (2 %) a dospievajúci vo veku 15 – 17 rokov (5 %).

Tabuľka 6: Skúsenosť s prijímaním a posielaním správ so sexuálnym obsahom (%)

	9 – 12 rokov		13 – 17 rokov		15 – 17 rokov		
%	**chlapci**	**dievčatá**	**chlapci**	**dievčatá**	**chlapci**	**dievčatá**	**celkom**
Dostal/a si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo ísť o slová, obrázky alebo videá.	0	4	4	10	18	12	10
Poslal/a alebo zverejnil/a si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo ísť o slová, obrázky alebo videá týkajúce sa teba alebo niekoho iného.	0	0	2	1	7	3	3

Graf 32: Skúsenosť so žiadosťami o intímne informácie (%)

Podľa veku

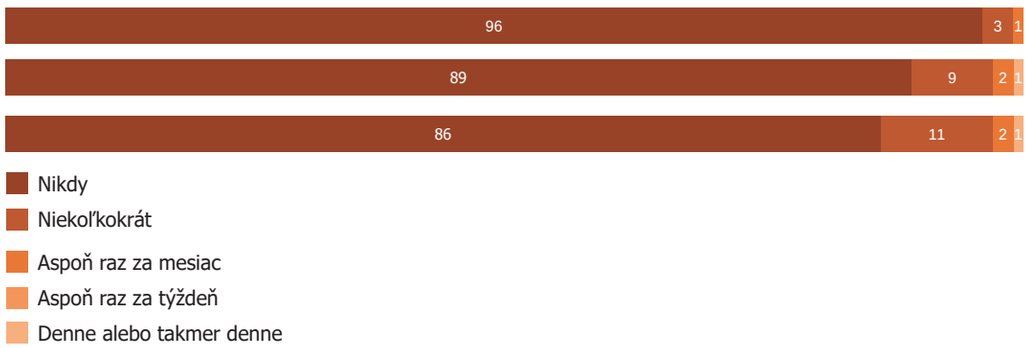

Znenie otázky: Ako často, ak vôbec, od teba za posledný rok na internete niekto chcel intímne informácie o tebe (text, fotky alebo videá, napr. ako vyzerá tvoje telo bez šiat alebo aké máš sexuálne zážitky), aj keď si na také otázky nechcel/a odpovedať? Túto otázku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo vekovej skupine 11+.

Hlavné zistenia

- Z detí a dospievajúcich má 10 % skúsenosť so sextingom.
- Skúsenosť so sextingom je častejšia vo vyššom veku: 15 % v skupine 15 – 17; 7 % v skupine 13 – 14 rokov.
- Približne každé desiate dieťa a dospievajúci má skúsenosť, že od neho niekto na internete za posledný rok žiadal intímne informácie.
- Medzi chlapcami a dievčatami nie sú výrazné rozdiely v posielaní správ so sexuálnym obsahom. Mierny rozdiel je v prijímaní takýchto správ.

Stretávanie sa s neznámymi ľuďmi

V tejto časti prinášame výsledky týkajúce sa dvoch skúseností – komunikácie s cudzími ľuďmi na internete a stretávanie sa s ľuďmi z internetu osobne. Vo väčšine prípadov oba druhy skúsenosti nepredstavujú vážny problém, keďže deti a dospievajúci nemusia naraziť na nebezpečnú osobu a ich aktivita sa realizuje v rovine rovesníkov s podobnými záujmami. V určitých prípadoch však zmienené skúsenosti môžu predstavovať vážne riziko a mať nepríjemné dôsledky.

Okrem toho, že detí a dospievajúcich sme sa pýtali, či niektorú z týchto aktivít za posledný rok robili, zaujímal nás aj vek osoby, s ktorou prišli do kontaktu a ako tieto skúsenosti hodnotia. Otázky boli položené všetkým respondentom, teda vo veku 9 – 17 rokov.

Celkovo 37 % detí a dospievajúcich bolo za posledný rok na internete v kontakte s niekým, koho predtým nestretli osobne – tvárou v tvár. Takáto skúsenosť je častejšia medzi staršími deťmi a dospievajúcimi (45 %) ako mladšími deťmi (20 %). Najčastejšie sa deti a dospievajúci kontaktovali s osobou v ich veku (64 %), s dospelou osobou to bolo 6 %. Súhrnne 18 % detí a dospievajúcich sa stretlo osobne s niekým, koho predtým spoznali na internete a táto skúsenosť je častejšia vo vyššom veku a medzi chlapcami (pozri tabuľku nižšie). Viac ako polovica detí a dospievajúcich (53 %) hodnotila takúto skúsenosť pozitívne a 16 % z nich bolo znepokojených.

Identifikovaný trend je, že obe aktivity sú častejšie s narastajúcim vekom, čo zodpovedá vývojovým potrebám detí a dospievajúcich v kontexte sociálnych vzťahov. V skupine detí vo veku 9 – 12 rokov sa do komunikácie s neznámymi, prípadne do osobných kontaktov s ľuďmi z internetu, zapája najmenej detí. Ak však už k takémuto kontaktu dôjde, mladšie deti sú z tejto skúsenosti častejšie znepokojené, no aj medzi nimi viac ako polovica hodnotí túto skúsenosť pozitívne. Zo všetkých detí a dospievajúcich boli z tejto skúsenosti dosť až veľmi znepokojené 4 %.

Graf 33: Interakcia s neznámymi ľuďmi na internete (%)

Celá skupina/všetky deti

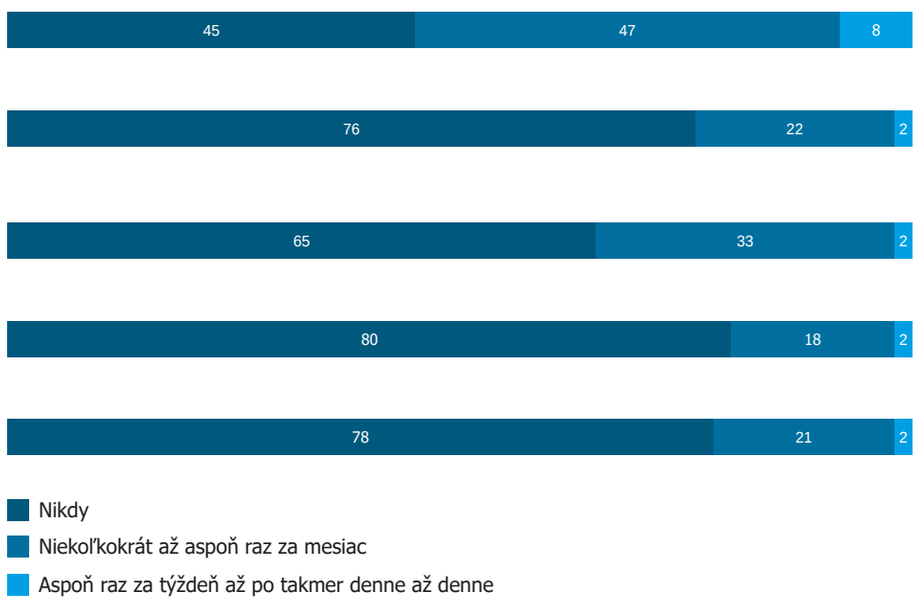

Podľa pohlavia – dievčatá

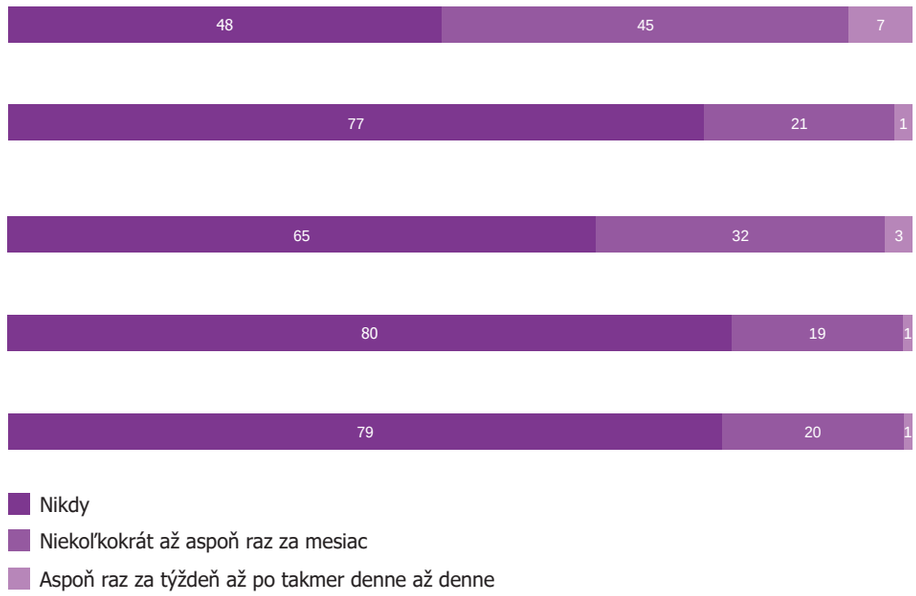

Podľa pohlavia – chlapci

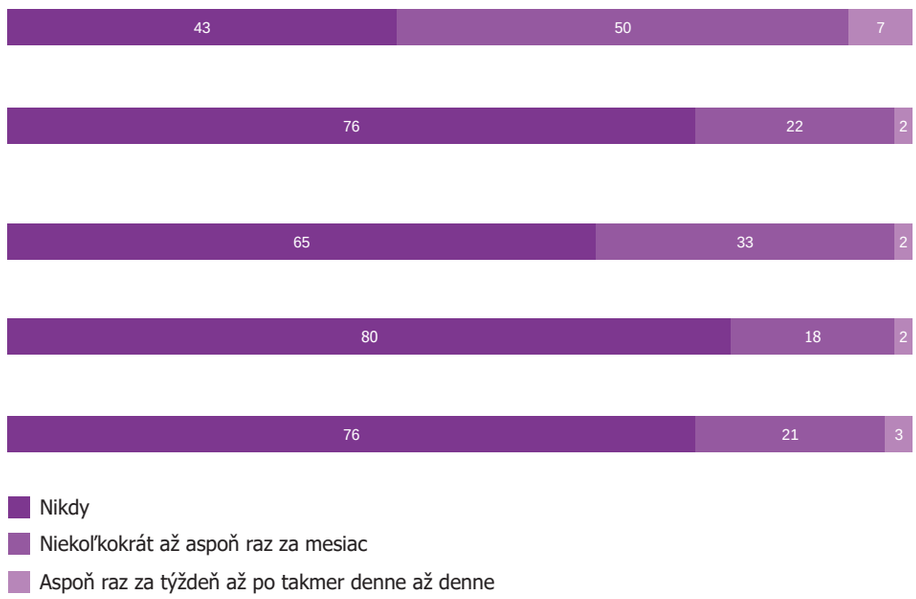

Podľa veku: 9 – 10

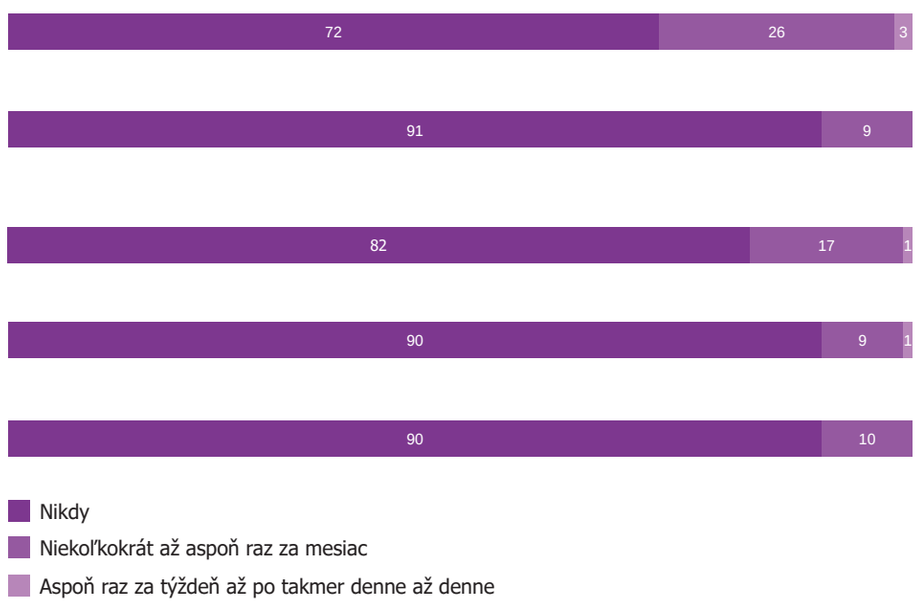

Podľa veku: 11 – 12

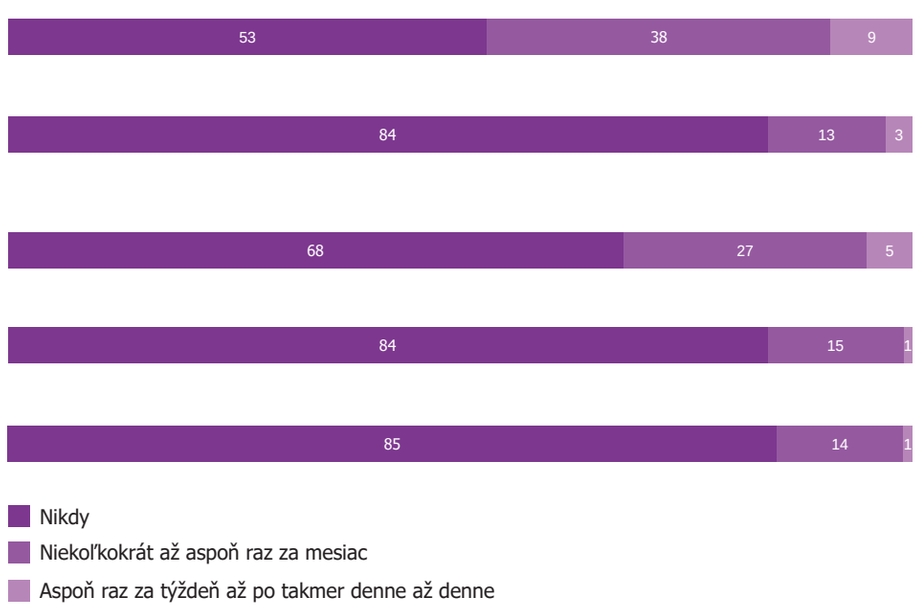

Podľa veku: 13 – 14

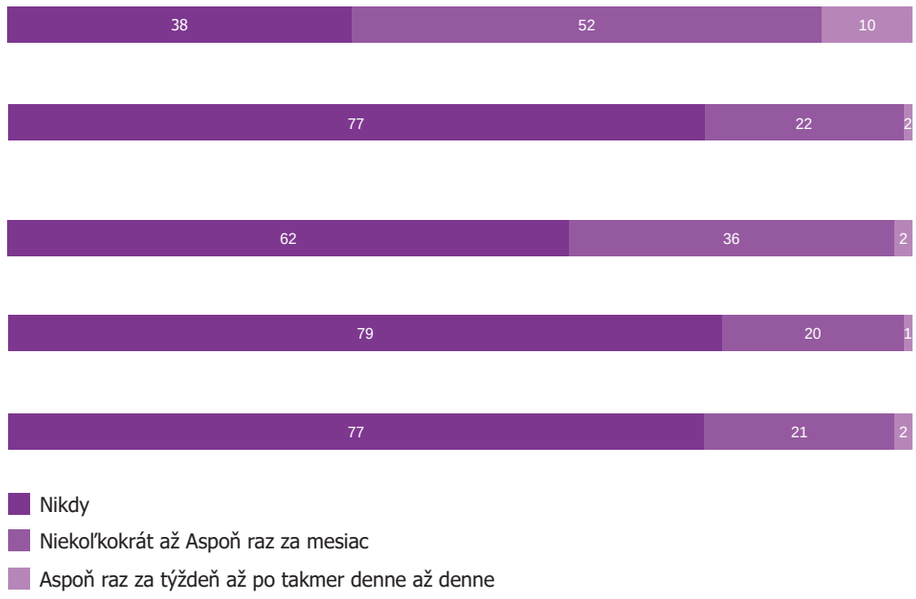

Podľa veku: 15 – 17

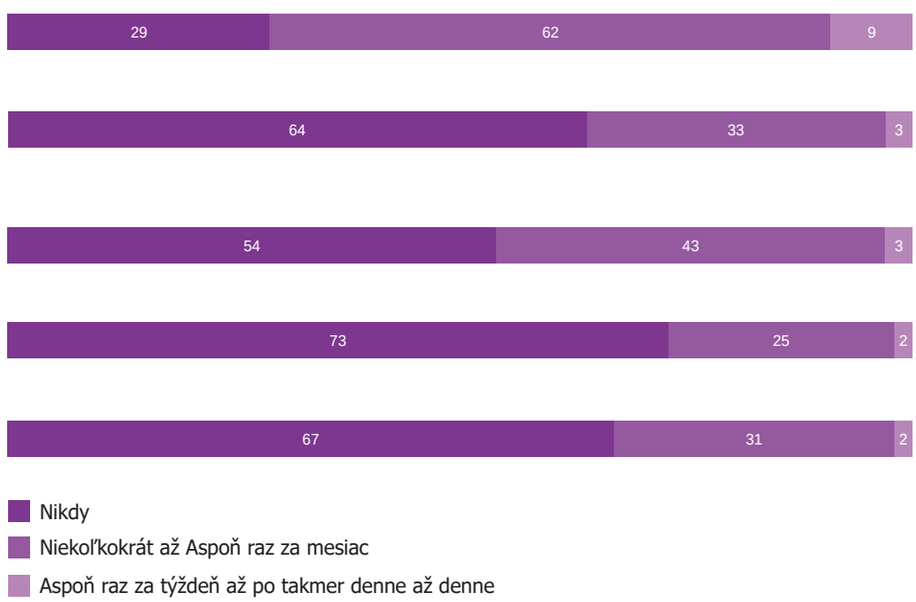

Znenie otázky: Ako často si robil/a tieto veci na internete za posledný rok?

Tabuľka 7: Kontakt s neznámou osobou (%)

	9 – 12 rokov		13 – 17 rokov		
%	chlapci	dievčatá	chlapci	dievčatá	celkom
Už si NIEKEDY na internete prišiel/la do kontaktu s niekým, koho si predtým nestretol/la osobne (tvárou v tvár)?	20	22	50	44	37
Stretol/la si za POSLEDNÝ ROK niekoho osobne (tvárou v tvár), koho si najprv spoznal/a na internete?	9	7	27	22	18

Graf 34: S akou osobou sa deti alebo dospievajúci stretli (%)

Znenie otázky: Keď si sa NAPOSLEDY/poslednýkrát s niekým takto stretol/la, koľko rokov mala daná osoba?

Graf 35: Emocionálna reakcia na stretnutie s neznámou osobou (%)

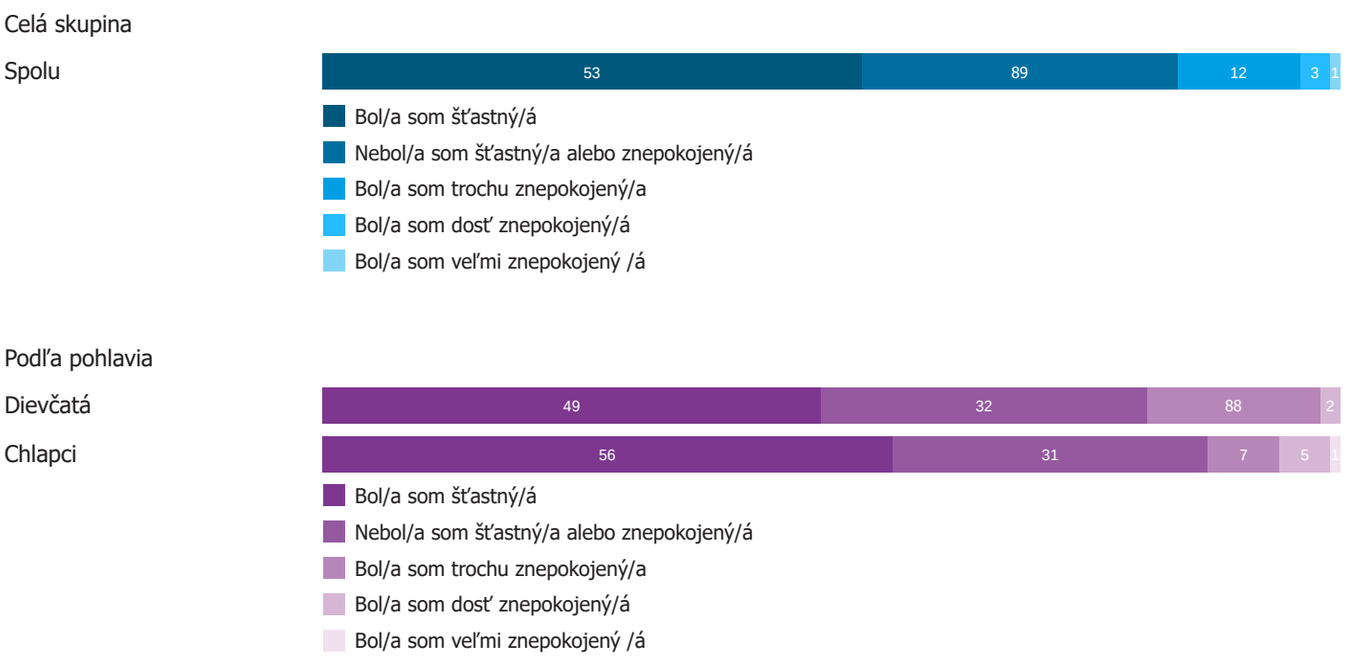

Podľa veku

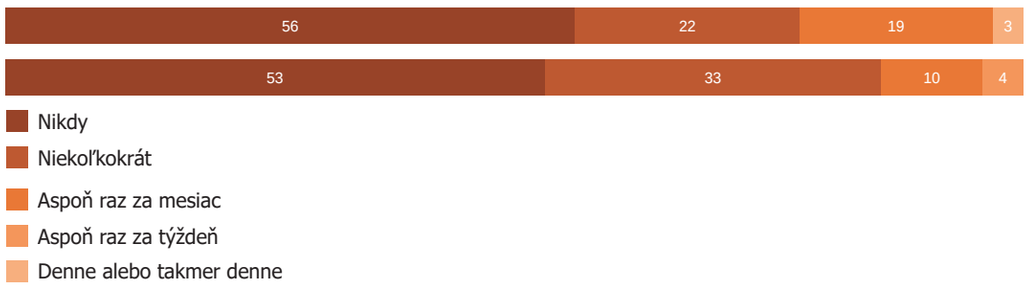

Znenie otázky: Ako si sa cítil/a, keď si sa naposledy stretol/a tvárou v tvár s človekom, ktorého si spoznal/a na internete?

Hlavné zistenia

- 37 % detí a dospievajúcich bolo za posledný rok na internete v kontakte s niekým neznámym.
- Staršie deti a dospievajúci vo veku 13 – 17 rokov komunikovali s neznámym človekom na internete častejšie ako mladšie deti vo veku 9 – 12 rokov (20 %).
- 18 % detí a dospievajúcich sa stretlo osobne s niekým, koho predtým spoznali na internete. Viac ako polovica (53 %) hodnotí túto skúsenosť pozitívne. Zo všetkých detí a dospievajúcich boli z tejto skúsenosti dosť až veľmi znepokojené 4 %.
- Najčastejšie sa deti a dospievajúci kontaktovali s osobou v ich veku (64 %), s dospelou osobou to bolo 6 %.
- Celkovo 8 % detí a dospievajúcich hľadá nových priateľov na internete minimálne raz za týždeň.
- Takmer dve tretiny detí a dospievajúcich si na sociálnych sieťach nikdy nepridali medzi priateľov ľudí, ktorých predtým nikdy nestretli osobne.
- Celkovo 21 % detí a dospievajúcich niekoľkokrát za rok a častejšie vystupovalo pod falošnou identitou. Takéto správanie bolo častejšie medzi dospievajúcimi.
- Takmer jedna štvrtina detí a dospievajúcich poslala svoje osobné informácie alebo svoju fotku či video niekomu, koho predtým osobne nestretla.

Iné škodlivé obsahy na internete

Deti a dospievajúci sa na internete môžu stretnúť s ďalšími potenciálne nebezpečnými obsahmi, ktoré vytvoril niekto iný, a to na webových stránkach, sociálnych sieťach či v diskusných fórach. Môže ísť o obsahy vo forme textu, obrázku/fotografie či videa, ktoré zachytávajú násilie, šíria nenávisť či nabádajú na rizikové správanie ako napríklad na užívanie drog, nezdravé stravovacie návyky (anorexia) alebo ukazujú, ako spáchať samovraždu. Na tento druh skúseností sme sa pýtali len detí a dospievajúcich vo veku 11 – 17 rokov.

Najčastejšie išlo o kruté alebo násilné obrázky, fotky či videá (30 %) a nenávistné správy napádajúce skupiny alebo jednotlivcov (27 %). Staršie deti a dospievajúci sa so všetkými druhmi obsahov stretávali častejšie ako mladšie deti. Chlapci v porovnaní s dievčatami sa častejšie stretávali so spôsobmi telesného poškodzovania (25 % proti 18 %), návodmi na samovraždu (11 % proti 9%), nenávistnými prejavmi (29 % proti 26 %), skúsenosťami s braním drog (23 % proti 22 %). Dievčatá častejšie uvádzali skúsenosť s návodmi, ako byť chudý (28 % proti 24%) a s krutými obsahmi (30,3 % proti 29 %). Ako je vidieť, niektoré rozdiely sú zanedbateľné.

Graf 36: Spôsoby telesného poškodzovania alebo ubližovania si (%)

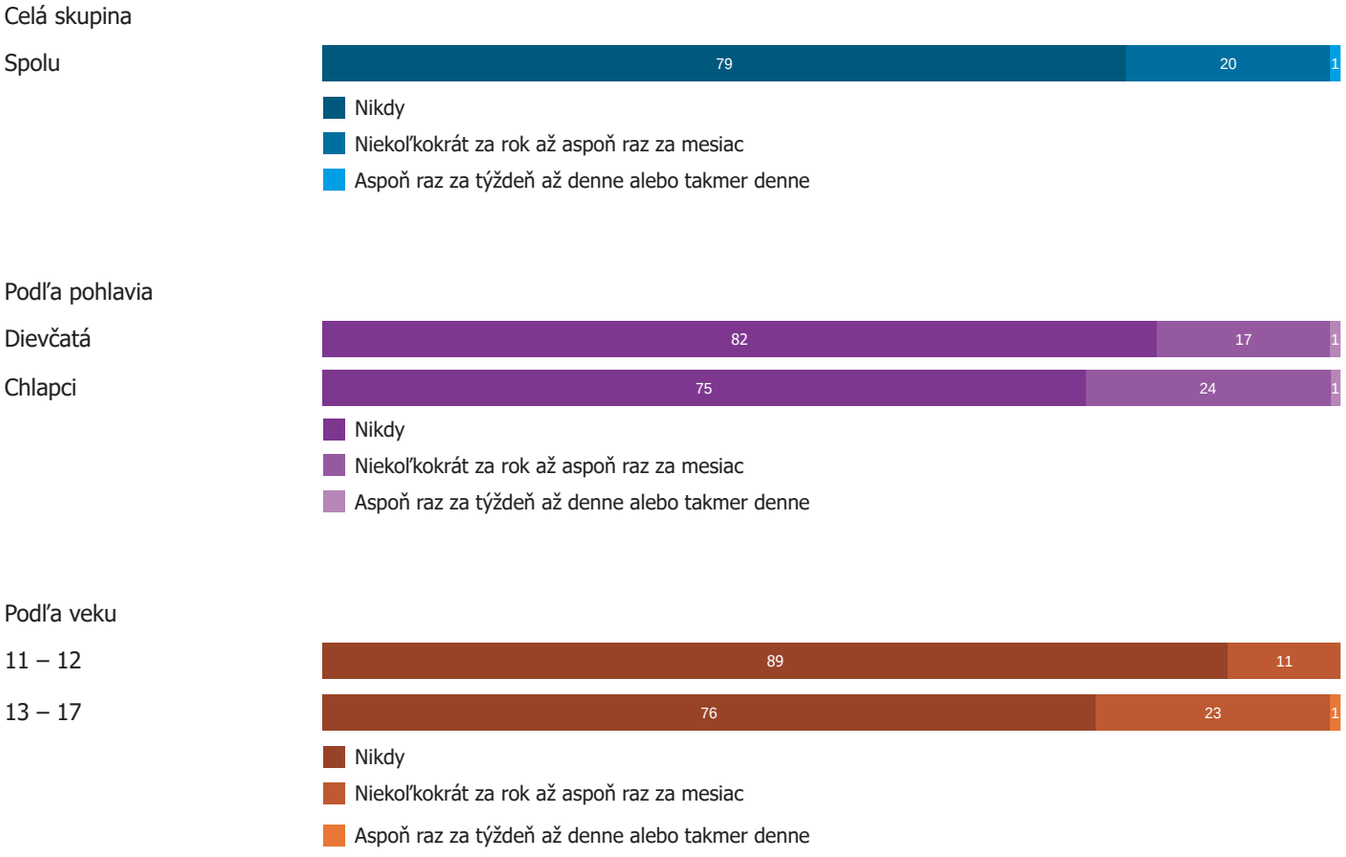

Znenie otázky: Videl/a si za posledný rok na internete stránky alebo diskusie zamerané na niektoré z nasledujúcich vecí? (Spôsoby telesného poškodzovania alebo ubližovania si.)

Graf 37: Spôsoby spáchania samovraždy (%)

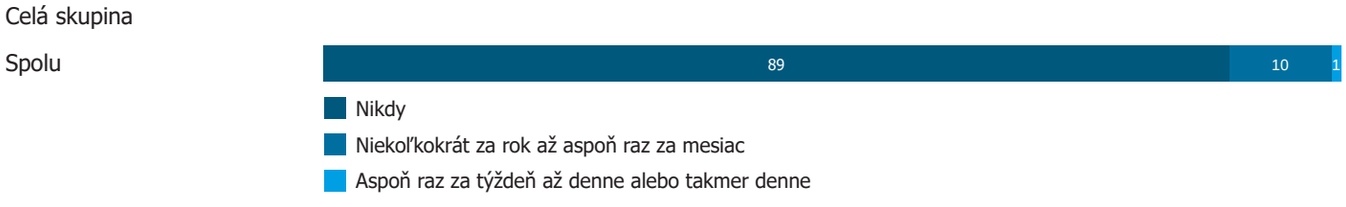

Znenie otázky: Videl/a si za posledný rok na internete stránky alebo diskusie zamerané na niektoré z nasledujúcich vecí? (Spôsoby spáchania samovraždy.)

Graf 38: Návody, ako byť veľmi chudý (%)

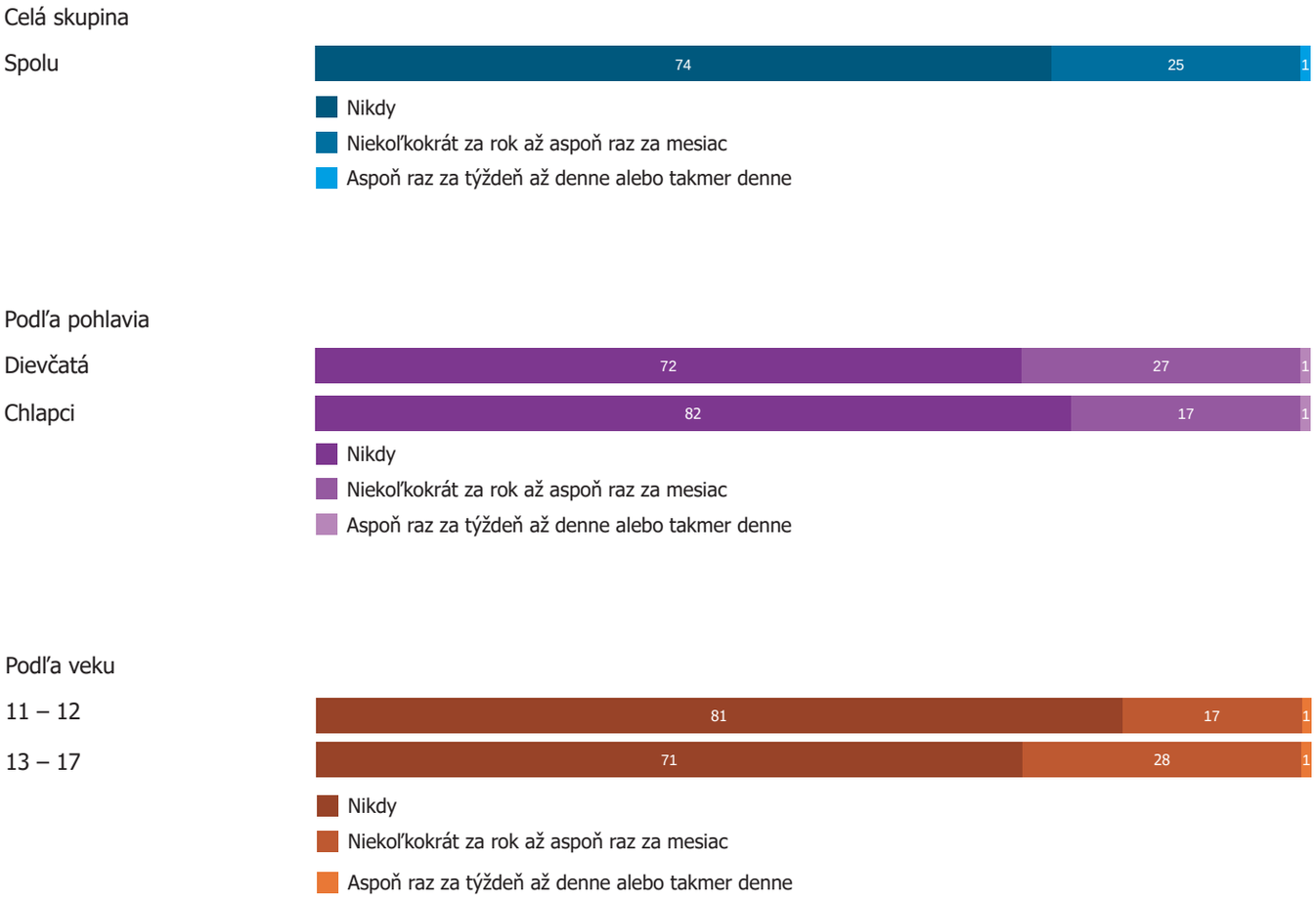

Znenie otázky: Videl/a si za posledný rok na internete stránky alebo diskusie zamerané na niektoré z nasledujúcich vecí? Návody, ako byť veľmi chudý (propagujúce bulímiu alebo anorexiu, či obrázky veľmi chudých ľudí "thinspiration").

Graf 39: Nenávistné správy napádajúce určité skupiny alebo jednotlivcov (%)

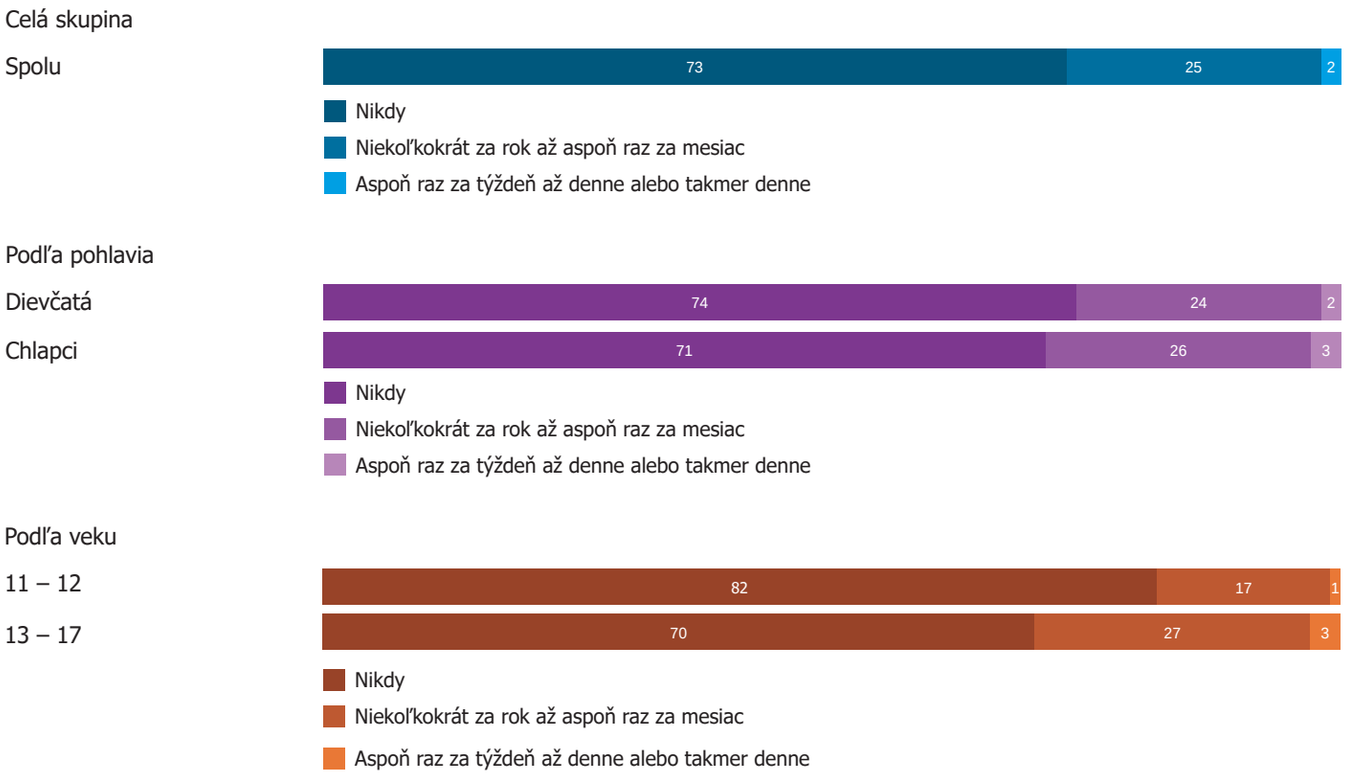

Znenie otázky: Videl/a si za posledný rok na internete stránky alebo diskusie zamerané na niektoré z nasledujúcich vecí? (Nenávistné správy napádajúce určité skupiny alebo jednotlivcov (napr. ľudí inej farby pleti, náboženstva, národnosti alebo sexuálnej orientácie).

Graf 40: Skúsenosti s braním drog (%)

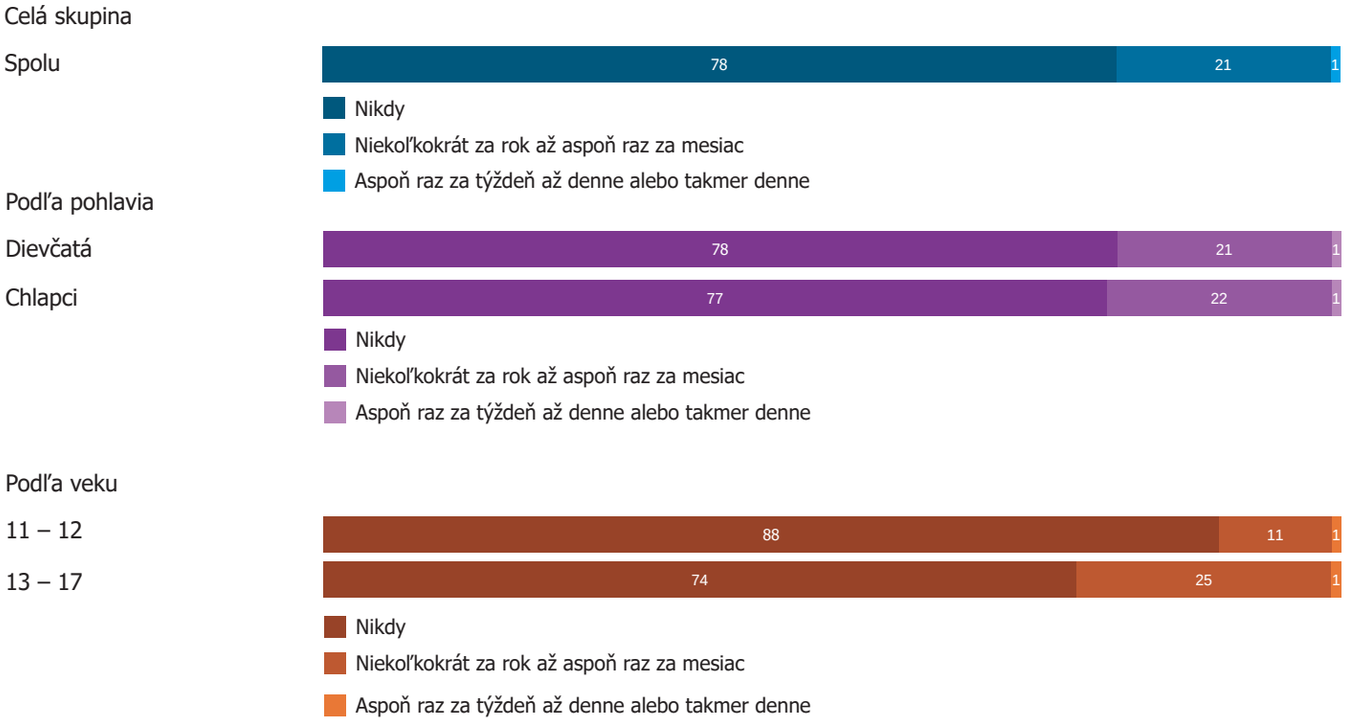

Znenie otázky: Videl/a si za posledný rok na internete stránky alebo diskusie zamerané na niektoré z nasledujúcich vecí (skúsenosti s braním drog)?

Graf 41: Krvavé alebo násilné obrázky zobrazujúce napr. ľudí, ktorí ubližujú iným ľuďom alebo zvieratám (%)

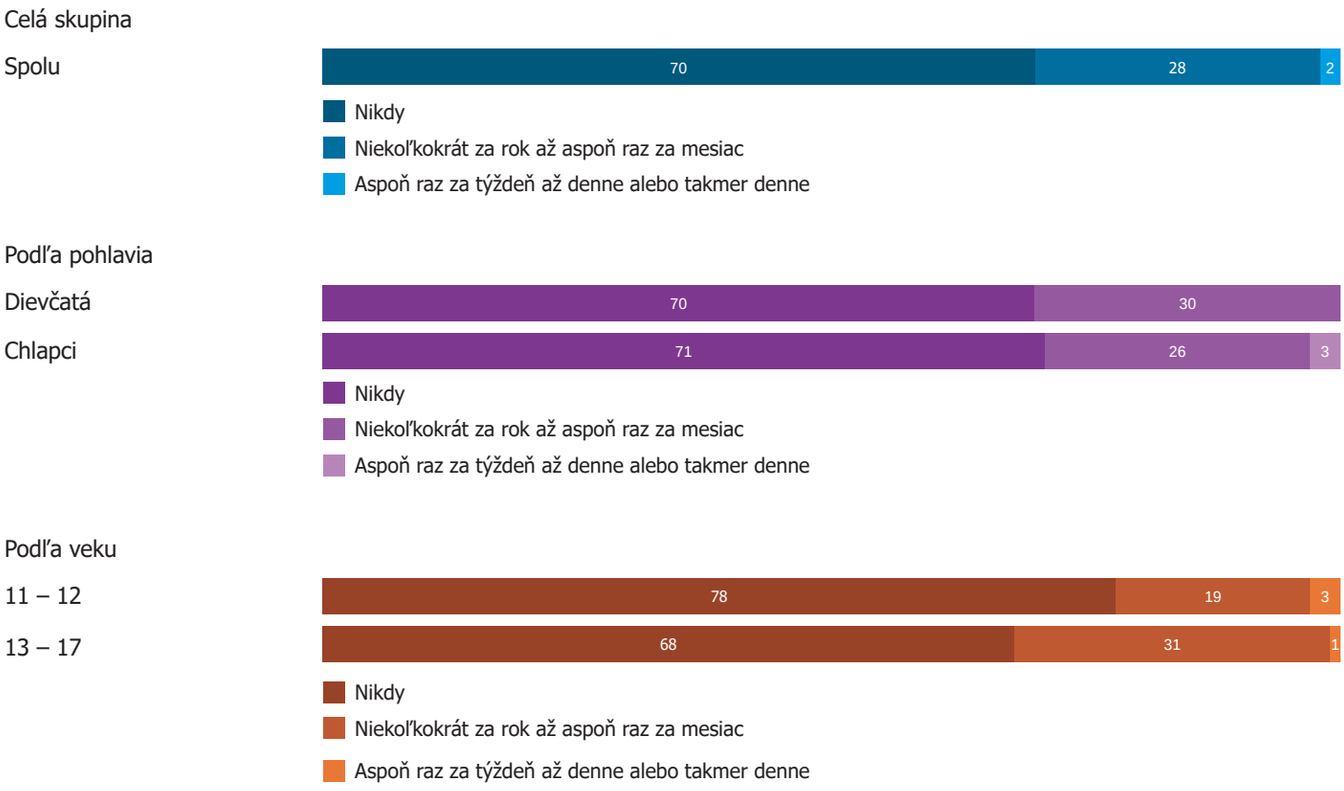

Znenie otázky: Videl/a si za posledný rok na internete stránky alebo diskusie zamerané na niektoré z nasledujúcich vecí (krvavé alebo násilné obrázky zobrazujúce napr. ľudí, ktorí ubližujú iným ľuďom alebo zvieratám)?

Hlavné zistenia

- Deti a dospievajúci sa najčastejšie stretávajú s krutými či násilnými obsahmi (30 %).
- 27 % detí a dospievajúcich sa stretlo s nenávistnými obsahmi.
- Približne každé desiate dieťa sa na internete stretlo s návodom na samovraždu.
- 28 % dievčat má skúsenosť so stránkami propagujúcimi anorexiu a bulímiu.
- Chlapci v porovnaní s dievčatami sa častejšie stretávali so spôsobmi telesného poškodzovania (25 % proti 18 %).

Ďalšie online riziká a zneužitie osobných dát či informácií

Ďalšie z potenciálnych rizík, ktoré spomenieme, je zneužitie osobných dát a informácií. Sem spadajú rôzne aktivity, ako napr. napadnutie mobilu či počítača vírusom, podvody na internete, zneužitie hesla a pod. Na tieto skúsenosti sme sa pýtali detí a dospievajúcich vo veku 9 – 17 rokov.

Výsledky sú zobrazené v tabuľke č. 8 a v grafe č. 42.

Tabuľka 8: Typy zneužitia osobných dát a informácií, ktoré sa deťom a dospievajúcim stali za posledný rok (%)

	9 – 12 rokov		13 – 17 rokov		
%	chlapci	dievčatá	chlapci	dievčatá	celkom
a) Niekto použil moje osobné informácie spôsobom, ktorý sa mi nepáčil	3	3	7	9	6
b) Zariadenie (napr. telefón, tablet, počítač), ktoré používam, bol napadnuté vírusom alebo softvérom na sledovanie	4	6	11	8	8
c) Niekto ma na internete podviedol a prišiel/la som o peniaze	1	2	2	2	2
d) Niekto použil moje heslo, aby sa dostal k mojim informáciám, alebo aby predstieral, že som to ja	2	6	6	4	4
e) Niekto o mne vytvoril nepriateľskú alebo zraňujúcu stránku alebo obrázok	1	3	4	4	3
f) Minul/a som príliš veľa peňazí na online hry alebo nákupy v aplikáciách	2	3	8	2	4
g) Niekto zistil, kde sa nachádzam, lebo sledoval môj telefón alebo zariadenie	1	3	3	1	2

Znenie otázky: Stala sa ti na internete niektorá z týchto vecí?

Z výsledkov je vidieť, že deti a dospievajúci sa najčastejšie stretli s tým, že ich digitálne zariadenie bolo napadnuté vírusom alebo softvérom na sledovanie (8 %). Druhou najčastejšou negatívnou skúsenosťou spojenou s osobnými informáciami bolo použitie takýchto informácií spôsobom, ktorý sa dotknutému dieťaťu či dospievajúcemu nepáčil (6 %). Chlapci vo veku 13 – 17 rokov častejšie míňajú v online aplikáciách a hrách viac peňazí ako mladšie deti a dievčatá v ich veku. Až na zistenie pozície prostredníctvom telefónu či iného zariadenia, pri všetkých ostatných rizikách narastá skúsenosť s nimi so zvyšujúcim sa vekom.

Graf 42: Neželané zverejnenie informácií rodičmi a priateľmi (%)

Celá skupina

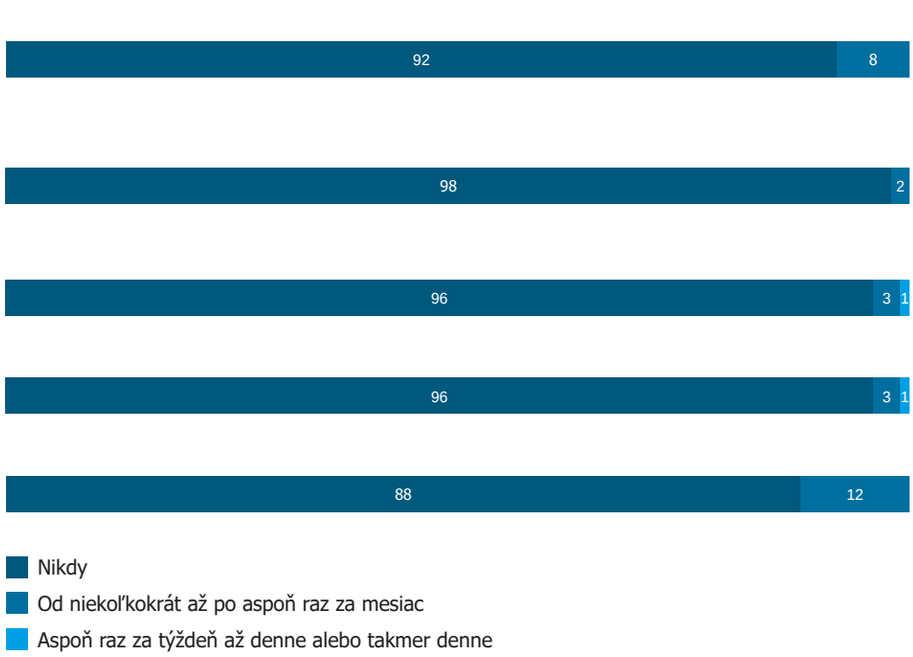

Dievčatá

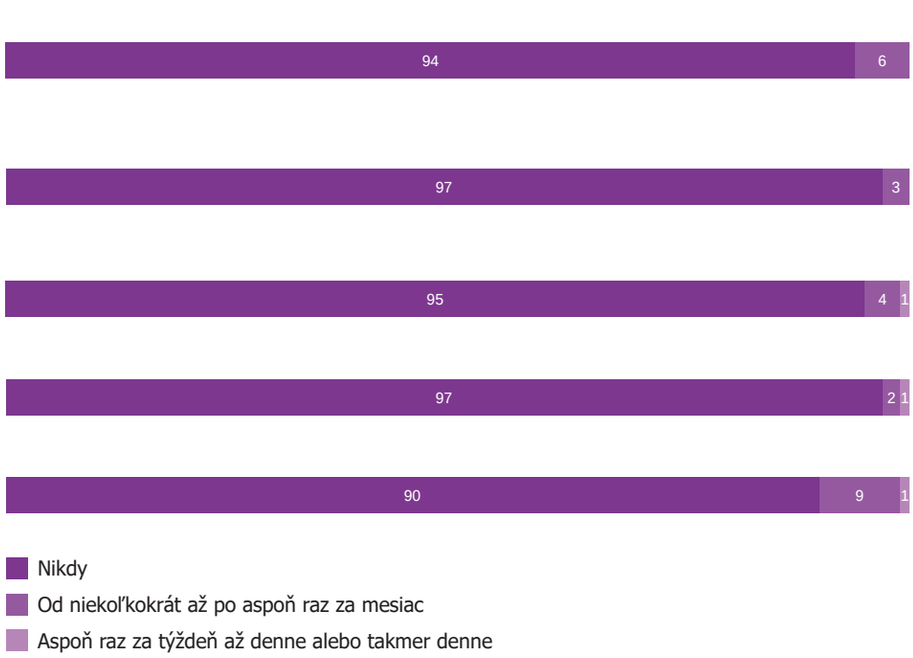

Chlapci

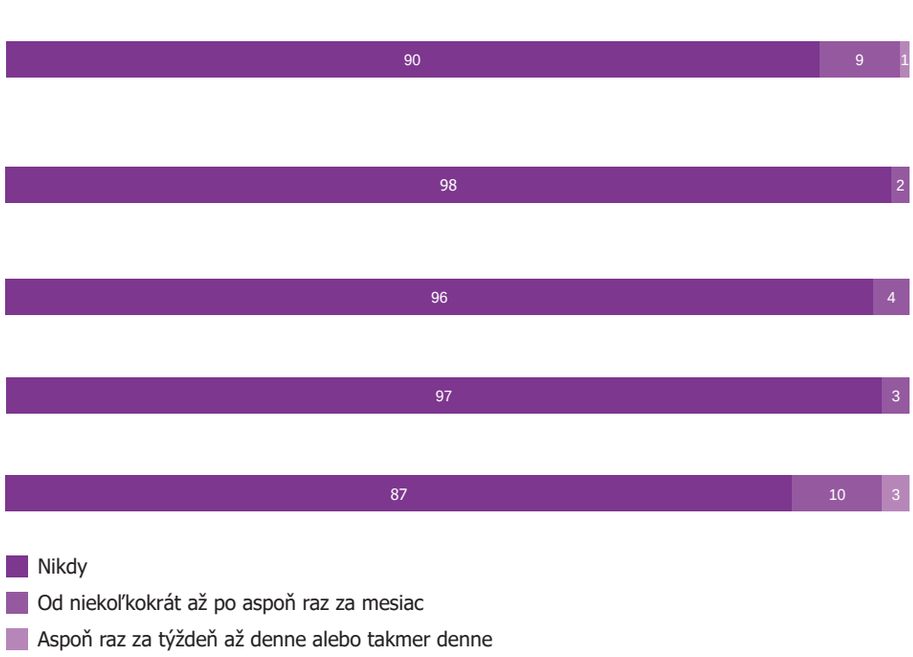

Podľa veku: 11 – 12

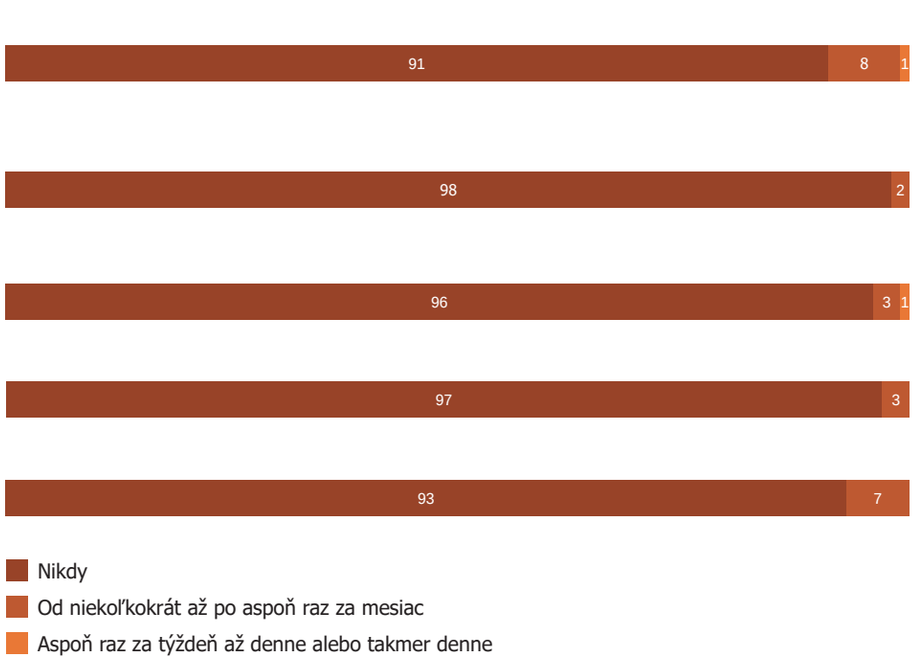

Podľa veku: 13 – 14

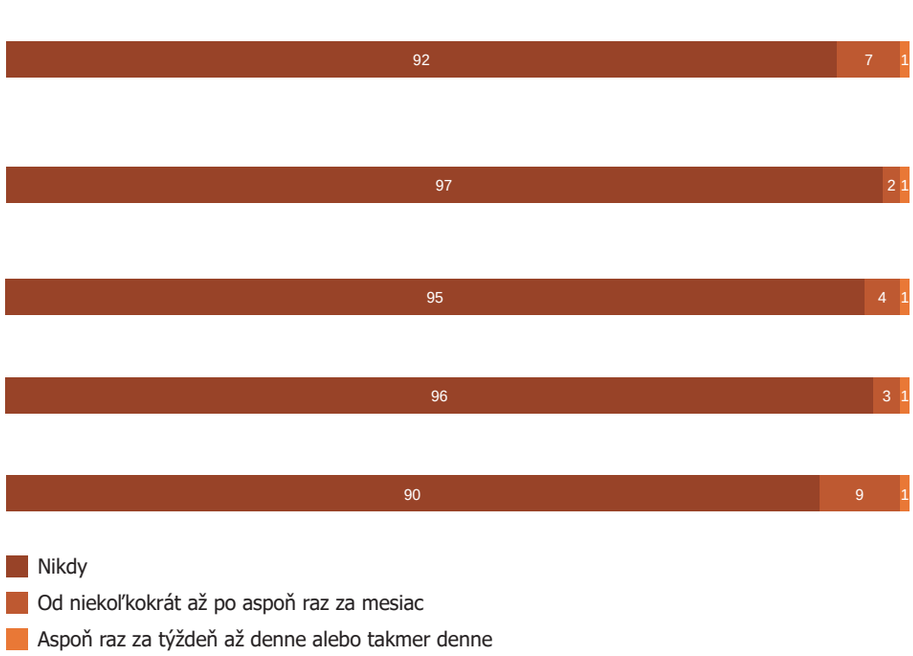

Podľa veku: 15 – 17

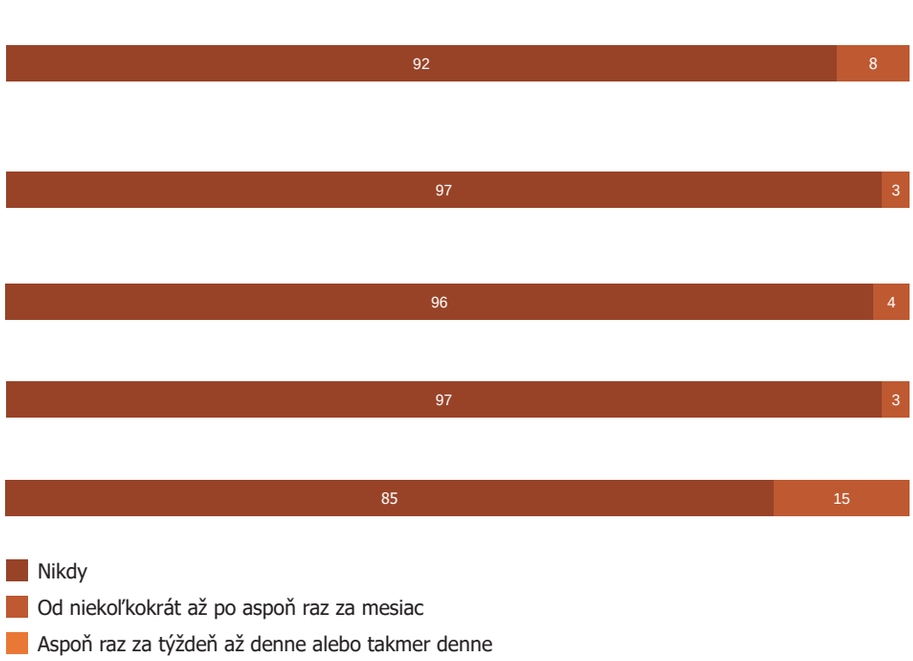

Znenie otázky: Ako často sa ti za POSLEDNÝ ROK stala niektorá z nasledujúcich vecí?

Hlavné zistenia

- 8 % detí a dospievajúcich má skúsenosť s tým, že ich digitálne zariadenie bolo napadnuté vírusom alebo softvérom na sledovanie.
- Chlapci vo veku 13 – 17 rokov častejšie míňajú v online aplikáciách a hrách viac peňazí ako mladšie deti a dievčatá v ich veku.
- Pri väčšine rizík narastá skúsenosť s nimi so zvyšujúcim sa vekom.
- Celkovo 8 % detí a dospievajúcich má skúsenosť, že ich rodič zverejnil o nich nejakú informáciu bez toho, aby sa ich opýtal, či im to nevadí.
- V 12 % prípadov boli za neželaným zverejnením osobných informácií priatelia.

Excesívne používanie internetu

Medzi ďalšie riziká používania technológií patrí excesívne používanie internetu. Ide o nadmerné používanie internetu, ktoré môže mať negatívny dopad na psychickú, sociálnu alebo výkonnostnú zložku. Takéto správanie chápeme ako negatívne vyústenie nadmerného používania internetu s tým, že dieťa spĺňa všetkých 6 symptómov (významnosť, zmena nálad, tolerancia, abstinenčné príznaky, konflikty a relaps) a nie je schopné ovládať svoje správanie. V dotazníku sme deťom položili 5 otázok, ktoré pokrývajú spomenuté kritériá excesívneho používania internetu.

V našom výskume sa nenachádzali respondenti, ktorí by splnili všetky kritériá pre zaradenie do patologického nadmerného používania internetu, a to minimálne raz za týždeň. Avšak 1,3% slovenskej populácie detí a mladých ľudí spĺňa 4 kritériá z piatich. 10% reprezentatívneho súboru spĺňa aspoň jedno zo štyroch kritérií excesívneho používania internetu. Výsledky sú prezentované v grafoch č. 43 a 44.

Nasledujúce otázky sme sa pýtali iba detí a mládeže vo vekovej skupine 11.

Graf 43: Koľko detí a dospievajúcich nespĺňa žiadne alebo spĺňa 1 až 4 z piatich kritérií excesívneho používania internetu (%)

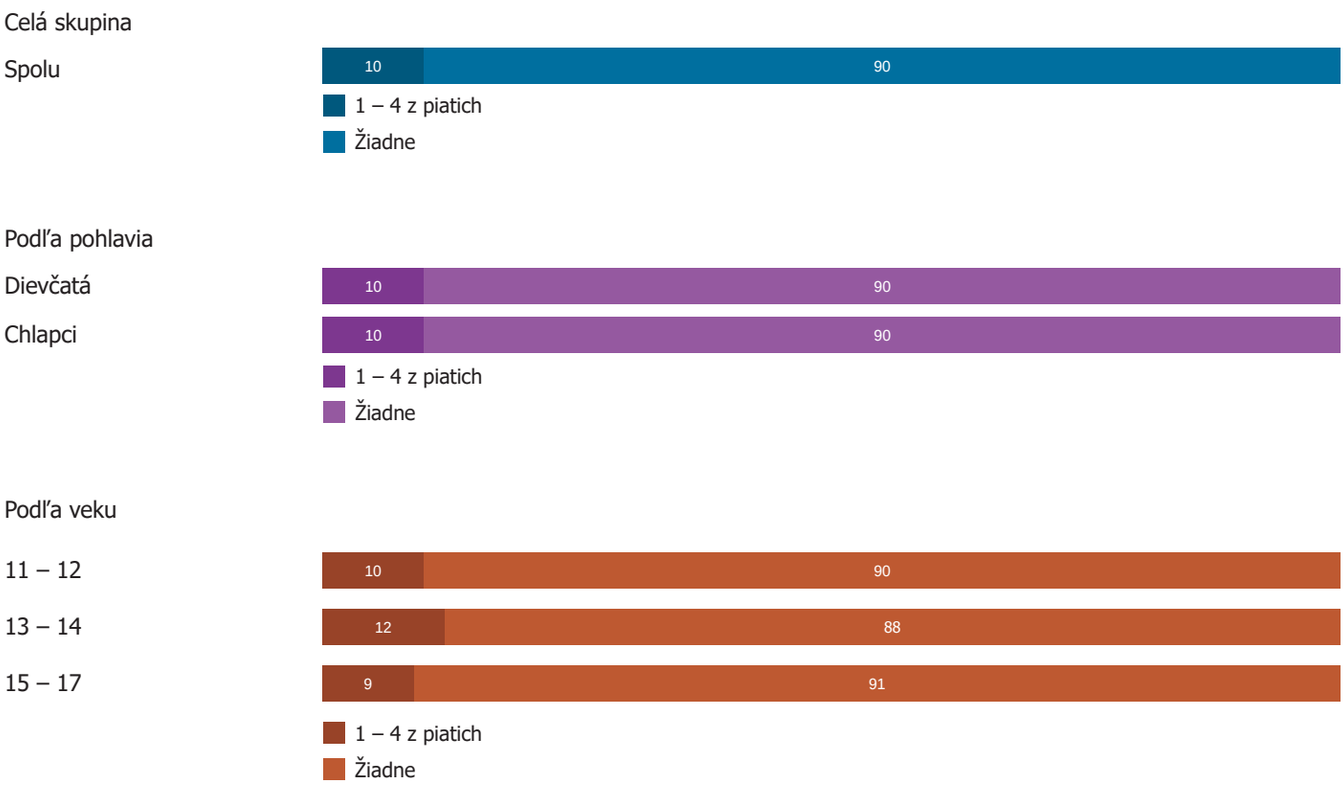

Taktiež sme vyhodnocovali jednotlivé položky samostatne. Až 10% respondentov vykazovalo minimálne v jednej položke možnosť „aspoň raz za týždeň" alebo možnosť „denne alebo takmer denne".

Najviac detí a mladých na Slovensku (5 %) sa snažilo obmedziť čas na internete, ale neúspešne. Celkovo 1% označilo položku "Nejedol/a alebo nespal/a som kvôli internetu".

Graf 44: Výskyt kritérií excesívneho používania internetu (%)

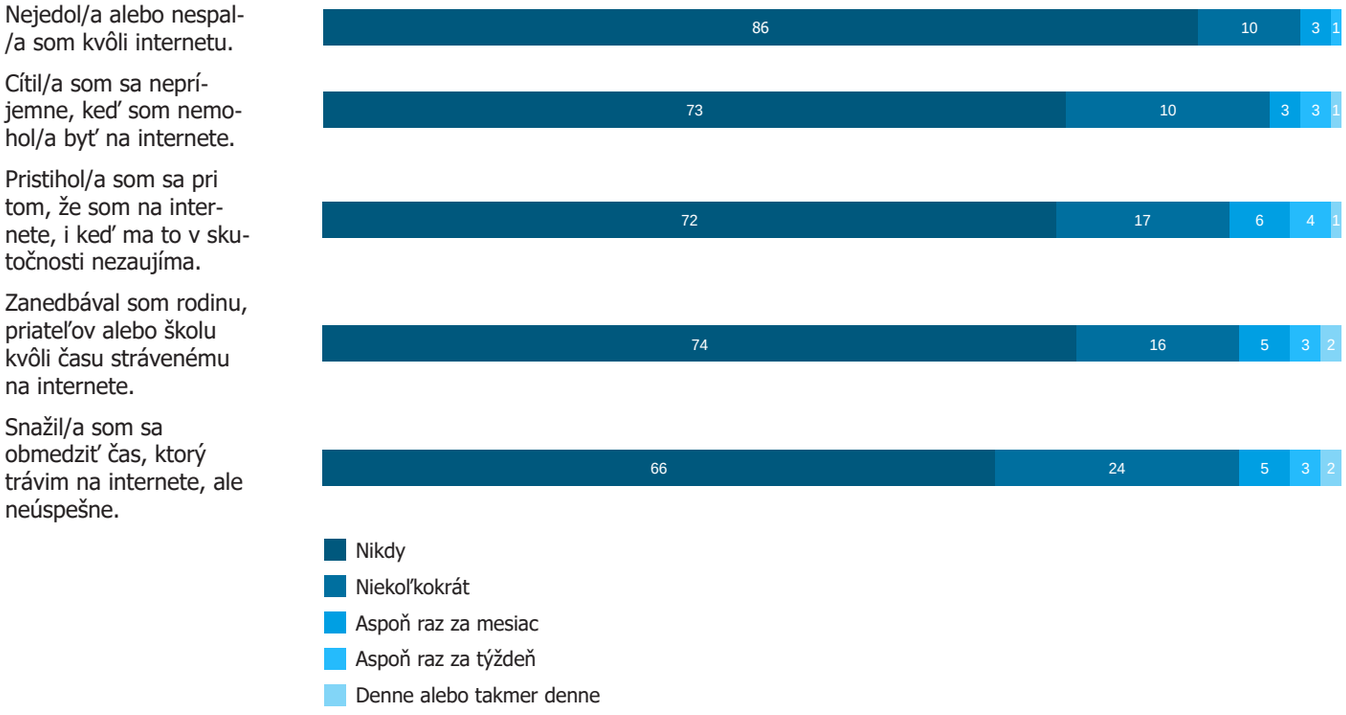

Hlavné zistenia

- V našom výskume sa nenachádzali respondenti, pri ktorých by sme mohli hovoriť o excesívnom používaní internetu.
- Zhodne 5 % detí a dospievajúcich sa minimálne raz za týždeň snažilo obmedziť čas na internete, ale neúspešne; zanedbávalo rodinu, priateľov alebo školu kvôli času strávenému na internete; deti a dospievajúci sa pristihli pri tom, že boli na internete, i keď ich to v skutočnosti nezaujímalo.
- V excesívnom používaní internetu nie sú rozdiely medzi dievčatami a chlapcami a rozdiely medzi vekovými skupinami nie sú veľké.

Sociálny kontext

Súčasťou výskumu bola aj vzorka rodičov, čo umožnila skutočnosť, že zber dát sa realizoval v domácnostiach. V nasledujúcej časti predstavíme hlavné zistenia vzťahujúce sa k vzorke rodičov, no zároveň priblížime, do akej miery sú v regulácii internetu aktívni učitelia a vrstovníci.

Deti v rodinnom prostredí neprichádzajú do kontaktu s médiami a technológiami samovoľne, ale priamo či nepriamo im skúsenosť s nimi sprostredkúvajú rodičia. Oni sú tí, ktorí rozhodujú o tom, aké médiá budú alebo nebudú k dispozícii a ku ktorým z nich v akom veku budú mať deti prístup. Takýmto spôsobom rodičia ako tretia osoba vstupujú do mediátorskej pozície. V súlade s vedeckým diskurzom na tému médií a rodiny, bude v tomto texte výraz rodičovská mediácia (angl. parental mediation) pomenovávať činnosť, keď rodič – mediátor vstupuje do vzťahu detí a médií a určitým spôsobom reguluje, usmerňuje interakciu detí a médií. Podľa tohto prístupu by bolo možné chápať rodičovskú mediáciu ako súčasť neinštitucionálnej mediálnej výchovy, pretože jej cieľom je rozvoj kompetencií súvisiacich s používaním médií. Iný pohľad na rodičovskú mediáciu je taký, ktorý ju vníma ako nový typ výchovy v rodine, ktorá adresuje špecifickú oblasť technológií, médií a výziev s nimi spojených.

Pojem rodičovská mediácia sa začal používať hlavne v súvislosti so sledovaním televízie, ale v súčasnosti sa jeho využitie rozširuje aj na digitálne médiá, hlavne internet, tablety, mobilné telefóny či počítačové hry. Vo vzťahu k používaniu internetu boli vo výskume adresované štyri typy mediačných stratégií: aktívna mediácia (angl. enabling mediation), reštriktívna mediácia, technická mediácia, monitoring. V rámci aktívnej mediácie rodičia komunikujú so svojím dieťaťom o jeho online aktivitách, povzbudzujú ho k bezpečnému používaniu, vysvetľujú a poskytujú podporu. Reštriktívna mediácia zahŕňa obmedzenia týkajúce sa používania internetu. Technická reštrikcia odkazuje hlavne na používanie softvéru na blokovanie a filtrovanie určitých obsahov a obmedzovanie kontaktu s cudzími osobami. Pre monitoring je charakteristické kontrolovanie komunikácie, navštívených webových stránok, aplikácií a pod. Popri rodičoch môžu byť v mediácii aktívni aj učitelia a vrstovníci. Aj oni môžu pomáhať deťom a dospievajúcim používať internet bezpečne a zvládať znepokojujúce situácie v online prostredí.

Okrem rodičovskej mediácie sme u rodičov zisťovali aj ich používateľské návyky vo vzťahu k internetu.

Zistenia ukazujú, že väčšina rodičov používa internet denne (76 %) a len 9 % z rodičov uviedlo, že internet nepoužíva nikdy alebo takmer nikdy. Najčastejšie na dennej báze používajú rodičia internet doma (74 %) a v práci (46 %).

Pri rodičoch je viditeľný trend prístupu na internet prostredníctvom mobilu, keď 55 % z nich uviedlo, že ho na tento účel používa denne.

V kontexte digitálnych kompetencií sme zisťovali, do akej miery (úplne, dosť, trochu, vôbec) pre nich platia tvrdenia o konkrétnych kompetenciách: pre jednoduchšiu interpretáciu sme odpovede škálované ako „trochu, dosť, veľmi" zlúčili do odpovede „platí pre mňa".

Z pohľadu operacionálnych kompetencií rodičia najmenej disponujú kompetenciami spojenými s používaním programovacieho jazyka (35 %) a nastavovania ochrany súkromia (60 %). Viac ako ¾ rodičov je kompetentných pri vyhľadávaní informácií na internete, no 36 % uvádza, že nevedia rozhodnúť o dôveryhodnosti webových stránok a podobne 37 % si nevie overiť, či sú informácie z internetu pravdivé.

V súvislosti so sociálnymi sieťami znova približne ¾ rodičov vie manažovať zverejňovanie informácií i svoje kontakty. Na druhej strane, 36 % nevie meniť nastavenia súkromia na sociálnych sieťach.

Čo sa týka kreatívnych zručností, pri každej zručnosti väčšina rodičov uviedla, že ňou nedisponujú. Zručnosti týkajúce sa tvorby a úpravy obsahu na internete, licencií či tvorby webových stránok sú prítomné približne v tretine populácie rodičov detí vo veku 9 – 17 rokov (26 % až 36 %). Naopak, zručnosti týkajúce sa ovládania mobilu v spojení s internetom sú osvojené viac ako polovicou rodičov (56 % až 63 %).

Graf 45: Frekvencia používania internetu rodičmi (%)

Znenie otázky: Ako často používate internet?

Graf 46: Používané zariadenia – rodičia (%)

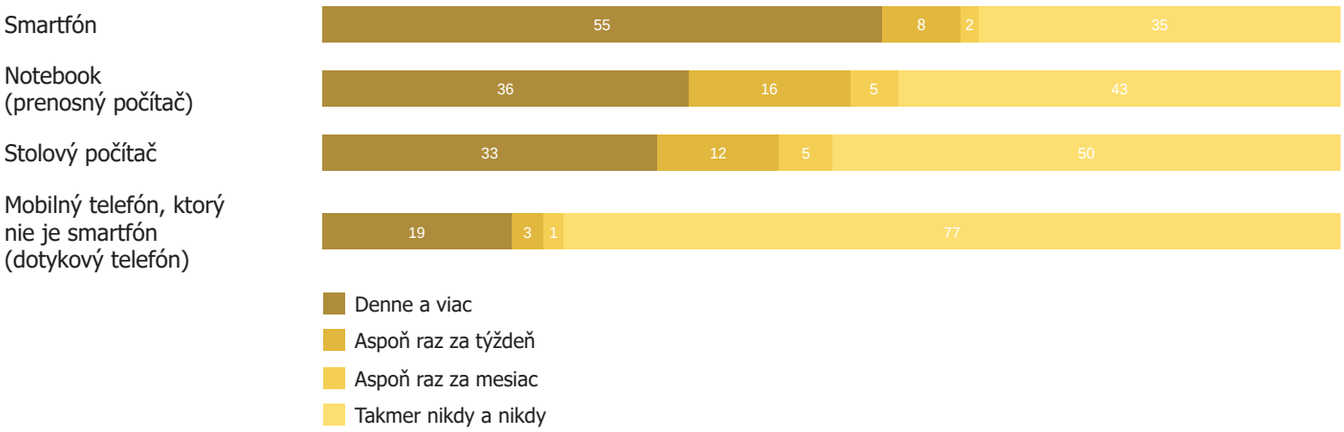

Znenie otázky: Ako často používate internet na nasledujúcich zariadeniach?

Graf 47: Digitálne kompetencie rodičov (%)

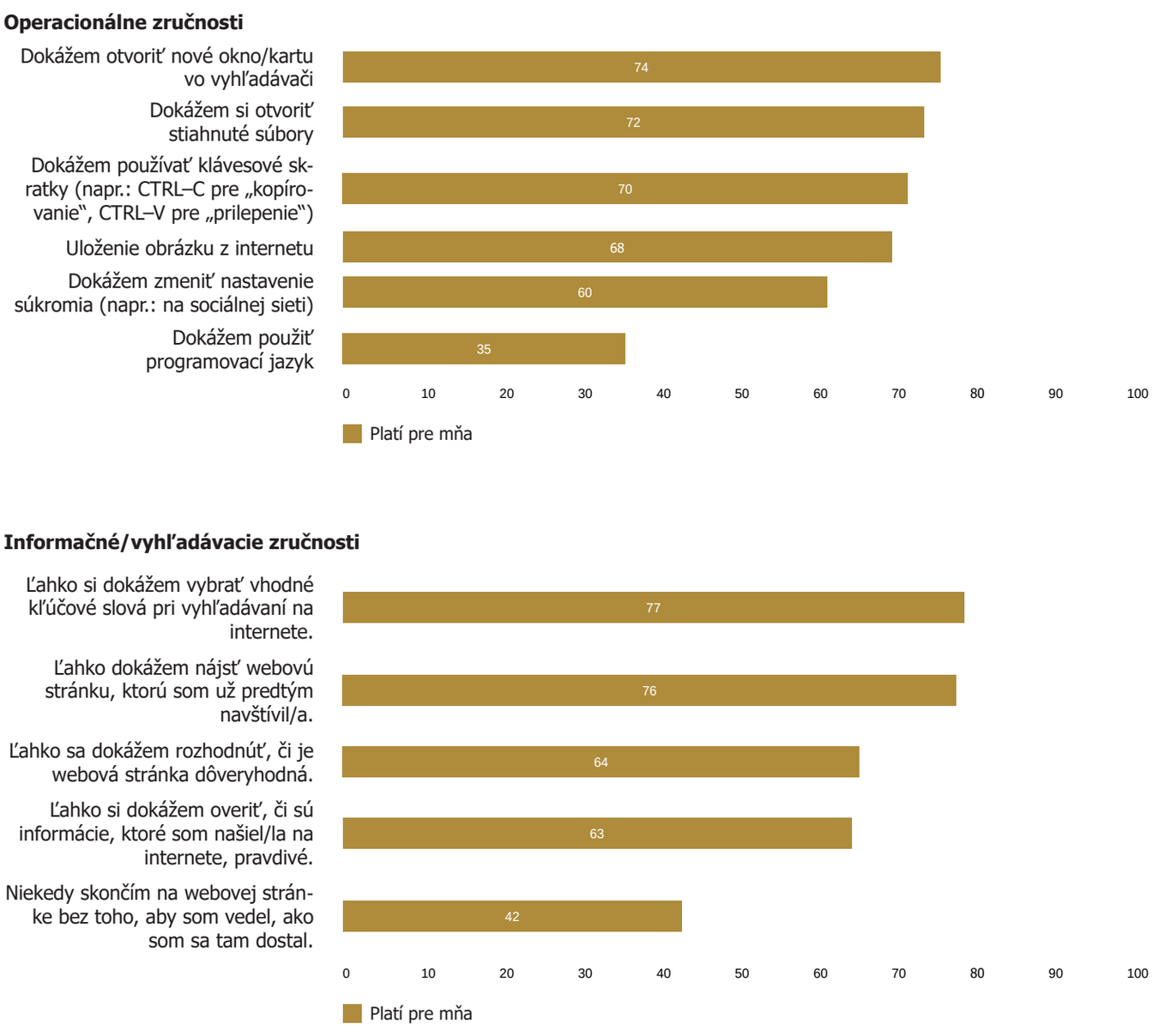

Sociálne zručnosti

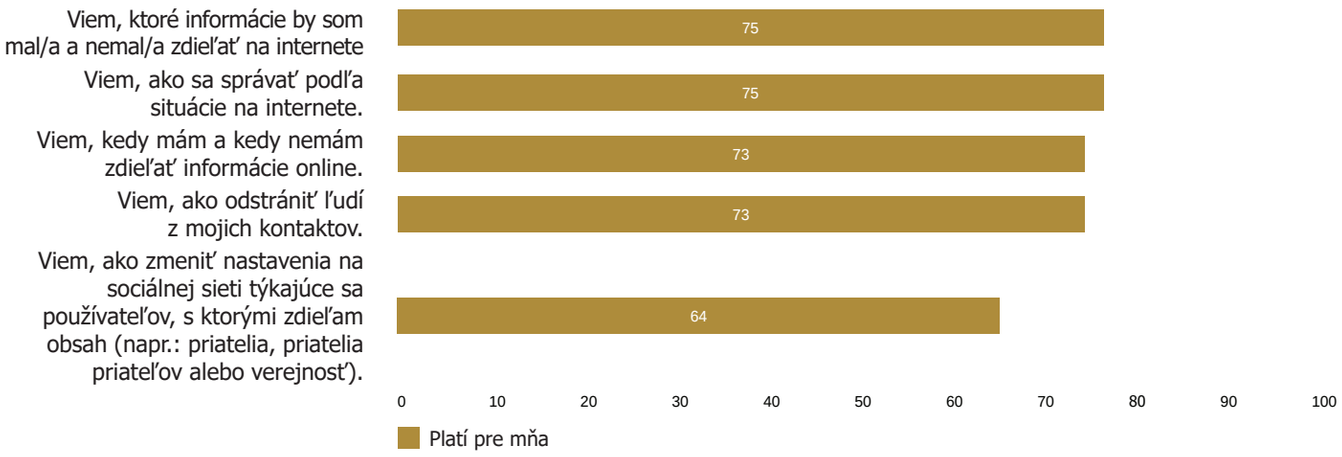

Kreatívne zručnosti

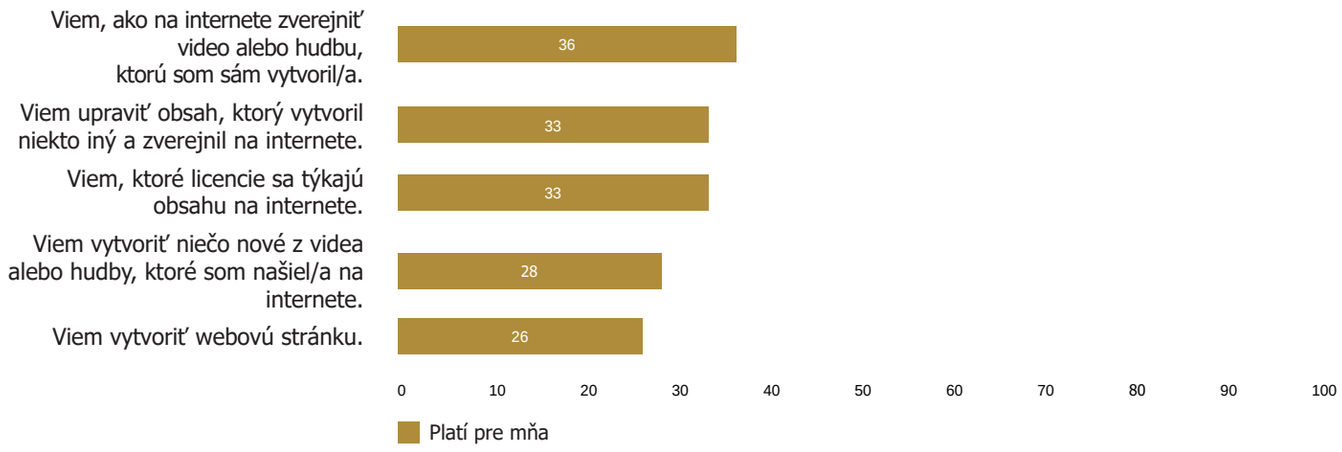

Zručnosti týkajúce sa mobilu

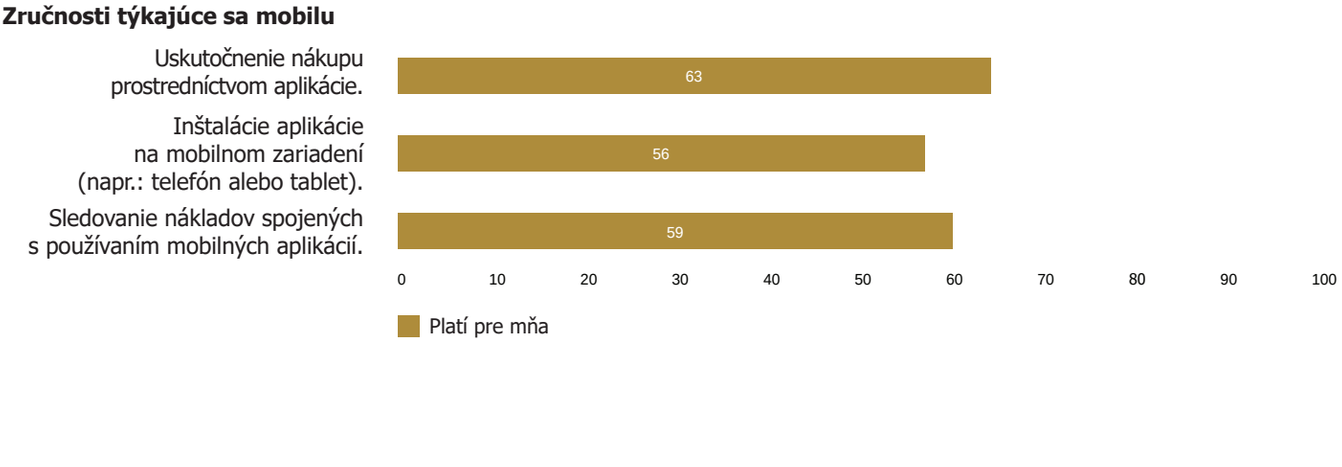

Mediácia používania internetu

Čo sa týka rodičovskej mediácie, rodičia častejšie uplatňujú reštriktívnu mediáciu ako ostatné mediačné stratégie. Najviac deťom a dospievajúcim obmedzujú trávenie času vo virtuálnom svete (40 %), najmenej obmedzovanou aktivitou je používanie internetu na prípravu do školy (4 %) a sledovanie videí online (7 %).

Z pohľadu aktívnej mediácie rodičia najčastejšie siahajú po vysvetľovaní vhodnosti alebo nevhodnosti webových stránok a najzriedkavejšie pomáhajú svojmu dieťaťu, keď ho niečo obťažuje na internete.

Rezervy sa ukazujú aj v oblasti technickej mediácie. Namiesto technických prostriedkov, napr. softvéru, aplikácií (18 % až 27 %) rodičia uprednostňujú stanovovanie pravidiel (48 %).

Najmenej aplikovanou mediačnou stratégiou je rodičovské monitorovanie online aktivít dieťaťa. Medzi jednotlivými aktivitami sú len malé rozdiely vo frekvencii, no ak už rodičia niečo kontrolujú, tak najčastejšie sú to nákupy cez aplikácie (20 %) a navštívené webové stránky.

Graf 48: Reštriktívna mediácia (%)

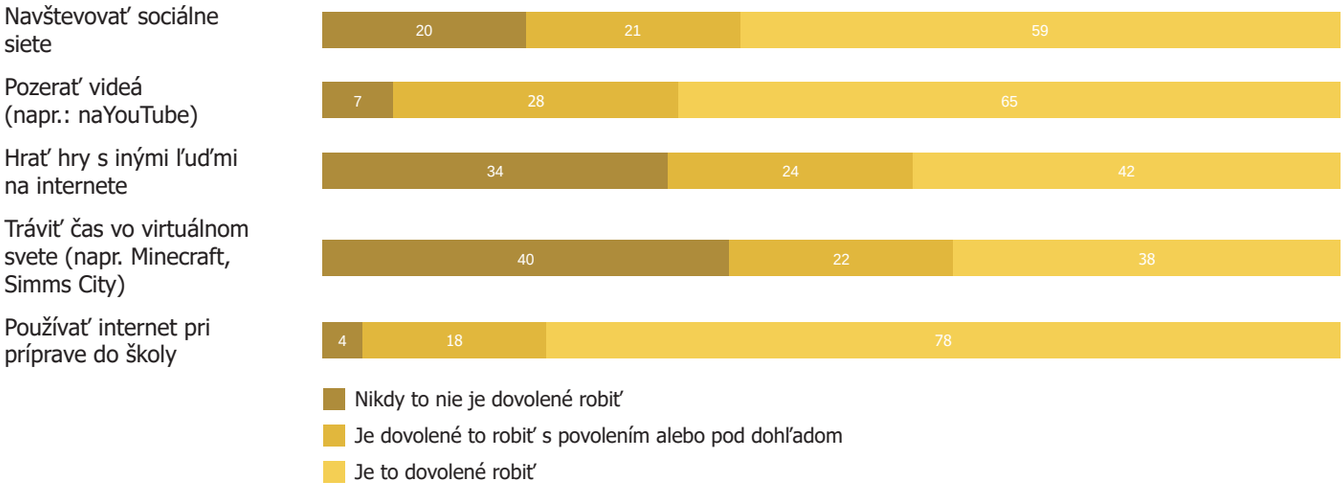

Znenie otázky: Dovolíte svojmu dieťaťu robiť nasledujúce veci na internete a ak áno, potrebuje vaše povolenie, aby ich robilio?

Graf 49: Aktívna mediácia (%)

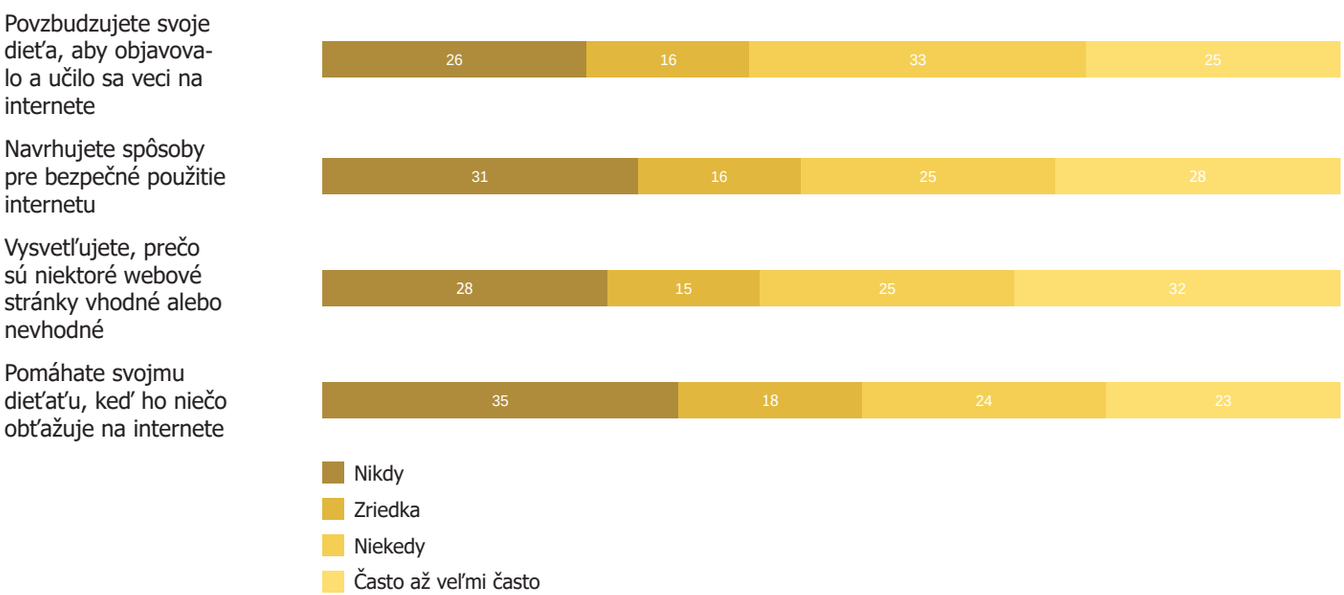

Znenie otázky: Keď vaše dieťa používa internet, ako často robíte tieto veci?

Graf 50: Technická mediácia (%)

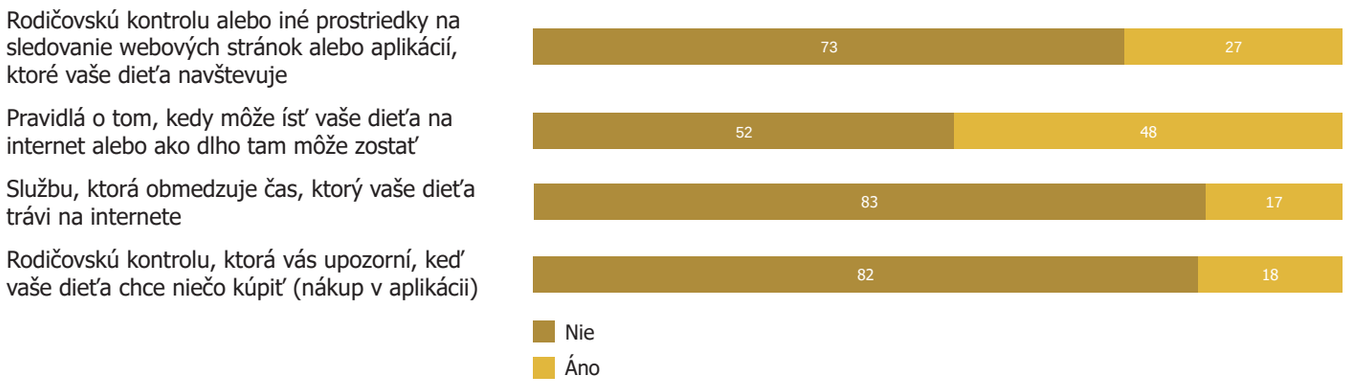

Znenie otázky: Používate vy (alebo druhý rodič/opatrovník) niektoré z nasledujúcich vecí?

Graf 51: Monitoring (%)

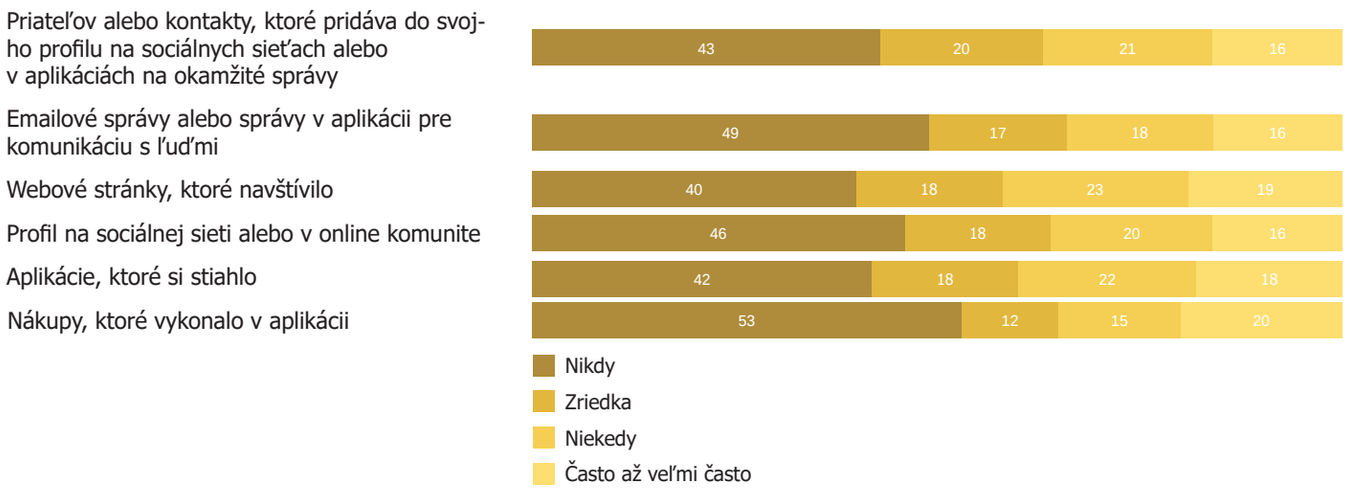

Znenie otázky: Ako často (vy alebo druhý rodič/opatrovník) kontrolujete nasledujúce veci po tom, čo vaše dieťa použilo internet?

Mediácia z pohľadu dieťaťa

V predchádzajúcej časti sme priblížili, ako rodičia realizujú aktivity zapadajúce do konceptu mediácie používania internetu. V nasledujúcej časti uvádzame, ako rodičovskú mediáciu reflektujú deti.

Ako sme už uviedli, v mediačnej oblasti môžu byť aktívni aj učitelia a vrstovníci. V nasledujúcich grafoch sú preto prezentované aj zistenia, do akej miery učitelia a vrstovníci vstupujú do používania internetu deťmi a dospievajúcimi.

Graf 52: Aktívna mediácia (%)

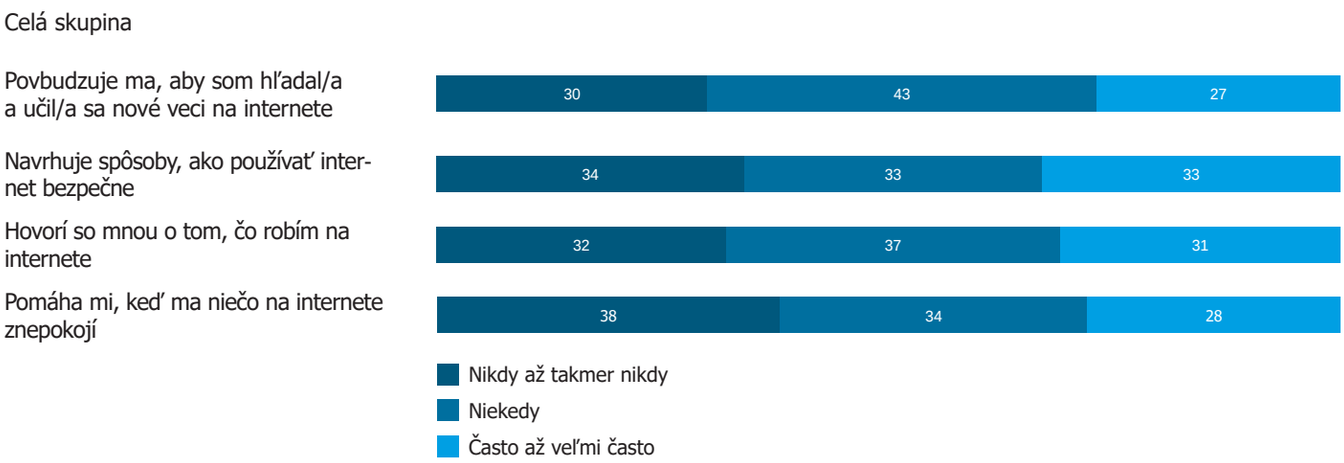

Znenie otázky: Ako často robí tvoj rodič/opatrovateľ niektorú z týchto vecí, keď používaš internet?

Graf 53: Interakcia dieťaťa s rodičom v súvislosti s internetom (%)

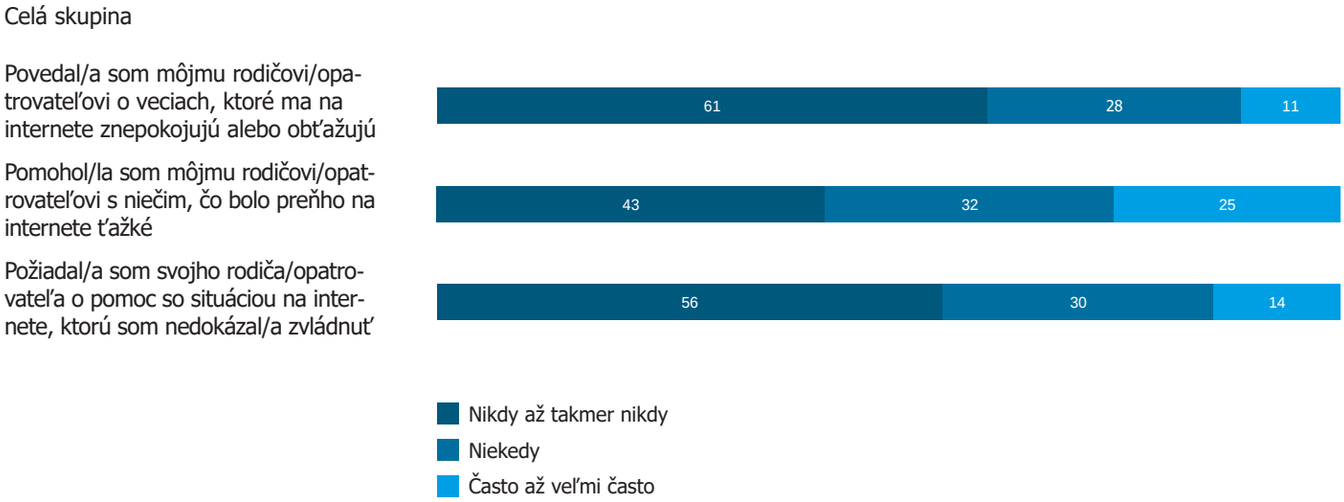

Znenie otázky: Už si niekedy urobil/a niektorú z týchto vecí?

Graf 54: Reštriktívna mediácia (%)

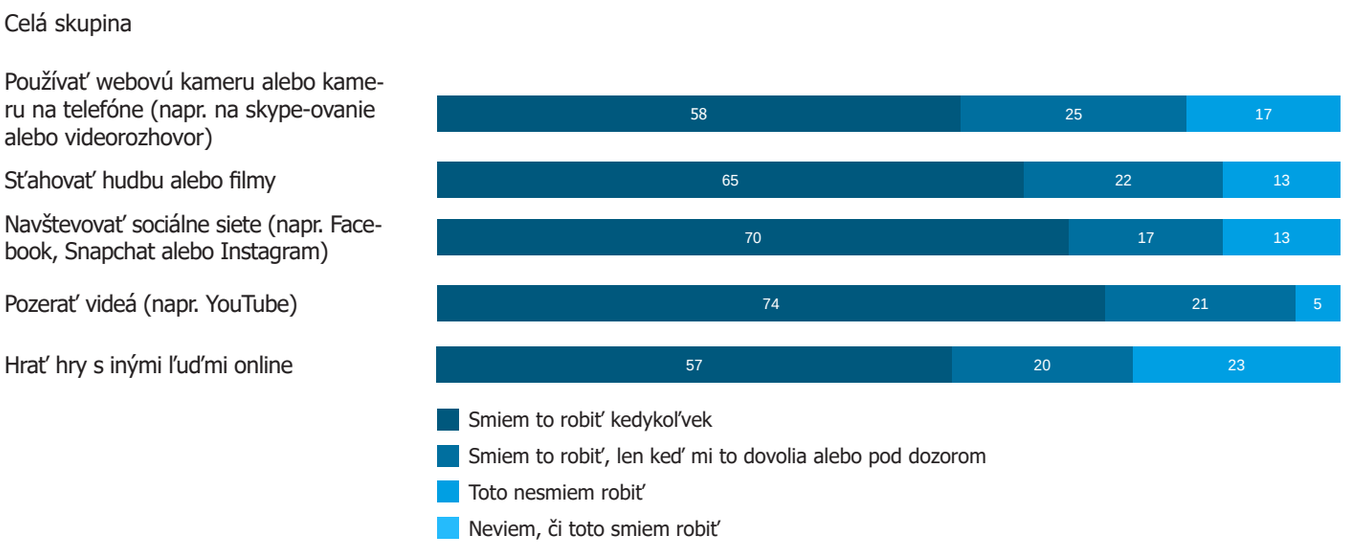

Znenie otázky: Smieš na internete robiť nasledujúce veci? Ak áno, potrebuješ na to povolenie rodiča/človeka, ktorý sa o teba stará?

Graf 55: Technická mediácia (%)

Znenie otázky: Používa tvoj rodič/opatrovateľ niektoré z nasledujúcich vecí?

Graf 56: Dodržiavanie rodičovských inštrukcií (%)

Znenie otázky: Ignoruješ niekedy to, čo ti rodič/opatrovateľ hovorí o tom, ako a kedy môžeš používať internet?

Graf 57: Učiteľská mediácia (%)

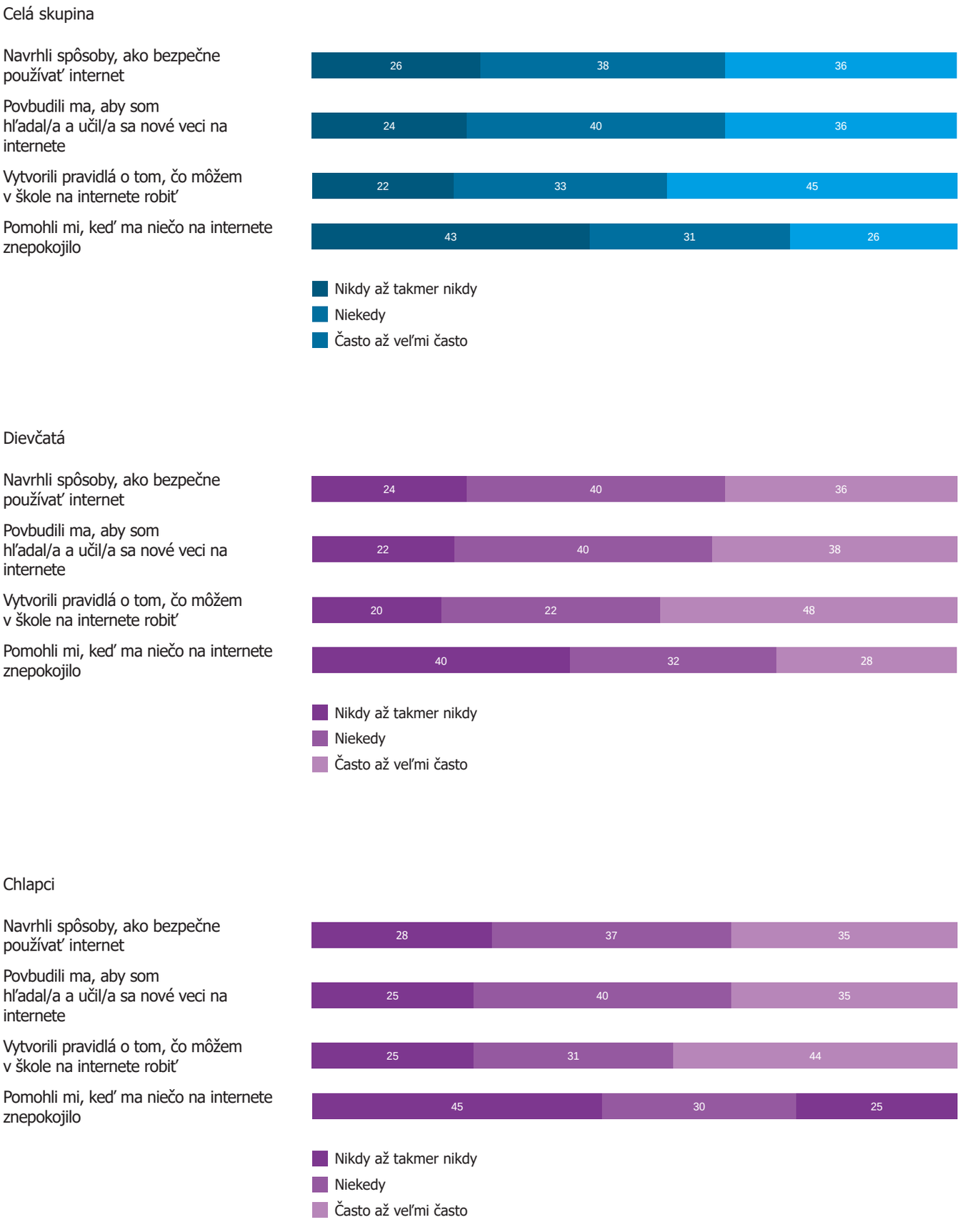

Podľa veku: 9 – 10

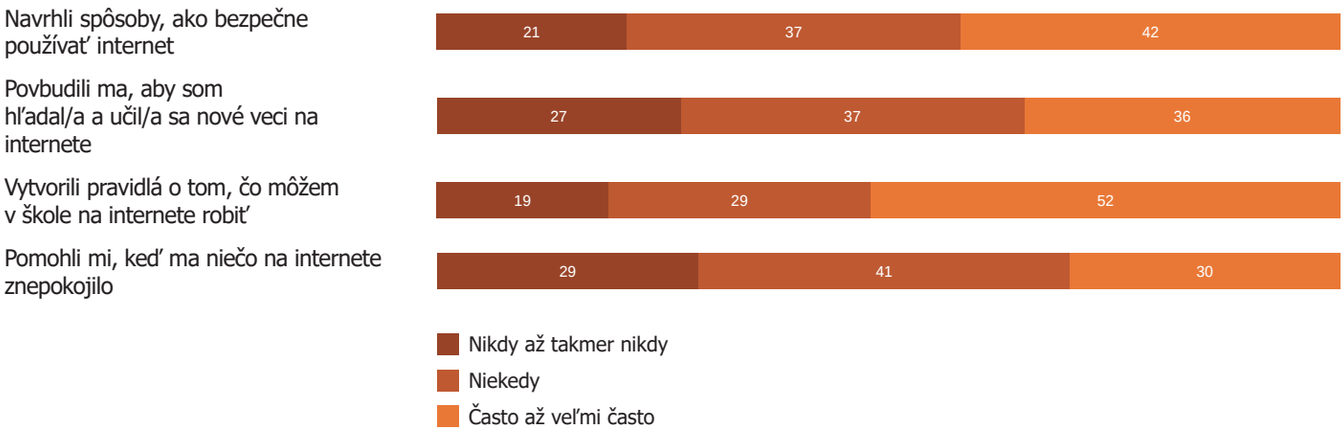

Podľa veku: 11 – 12

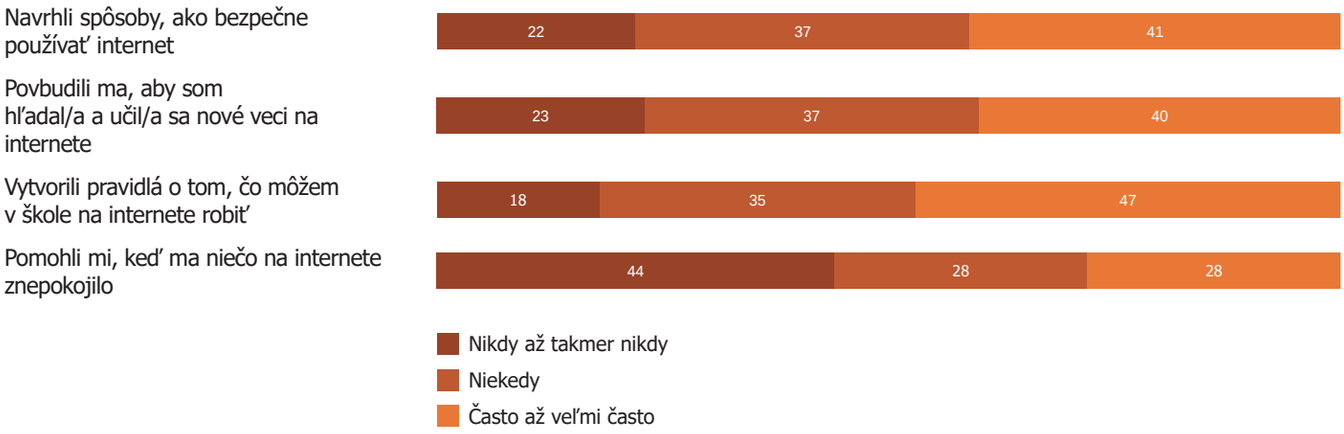

Podľa veku: 13 – 14

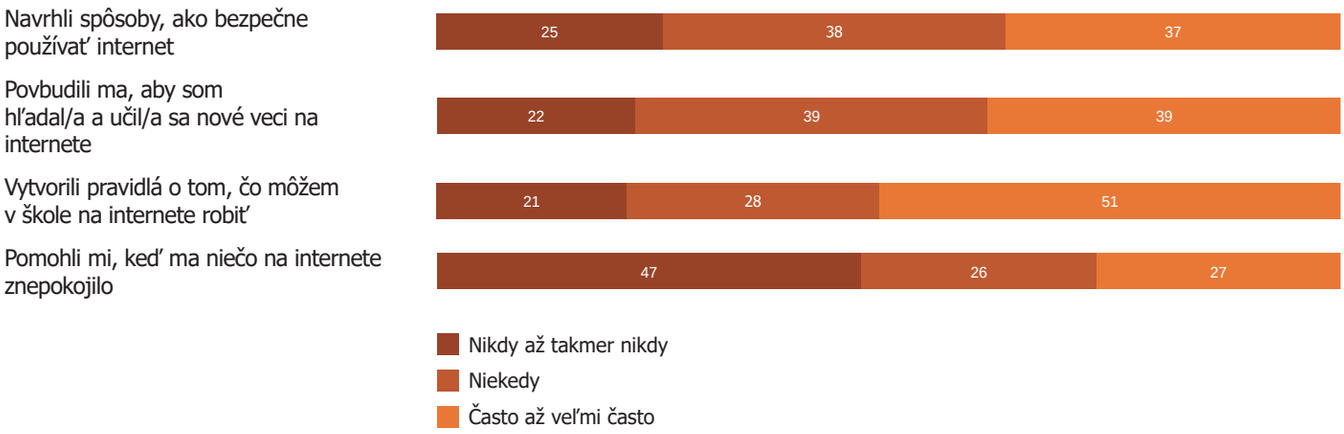

Podľa veku: 15 – 17

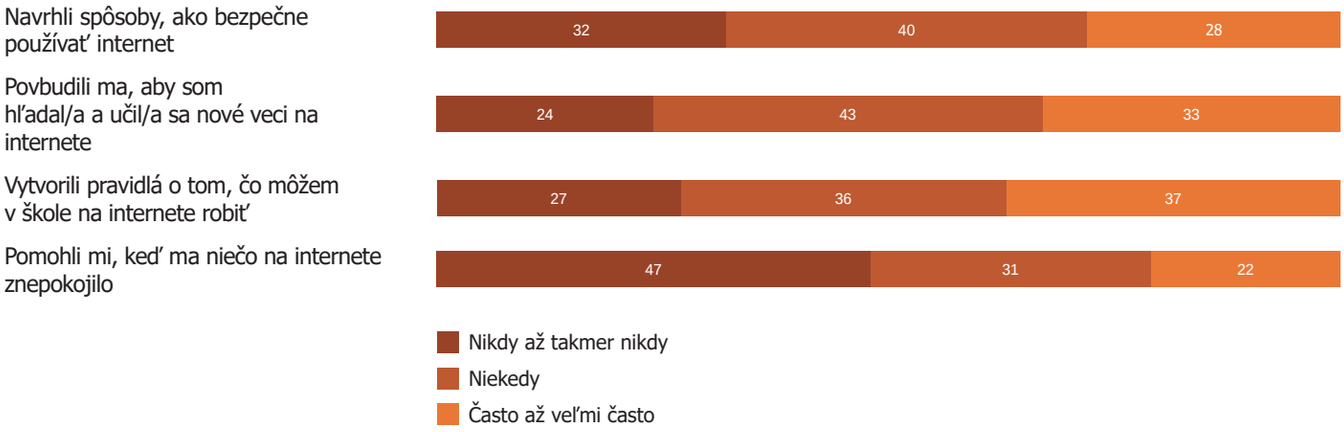

Znenie otázky: Urobil niektorý z učiteľov v tvojej škole tieto veci?

Graf 58: Rovesnícka mediácia (%)

Celá skupina

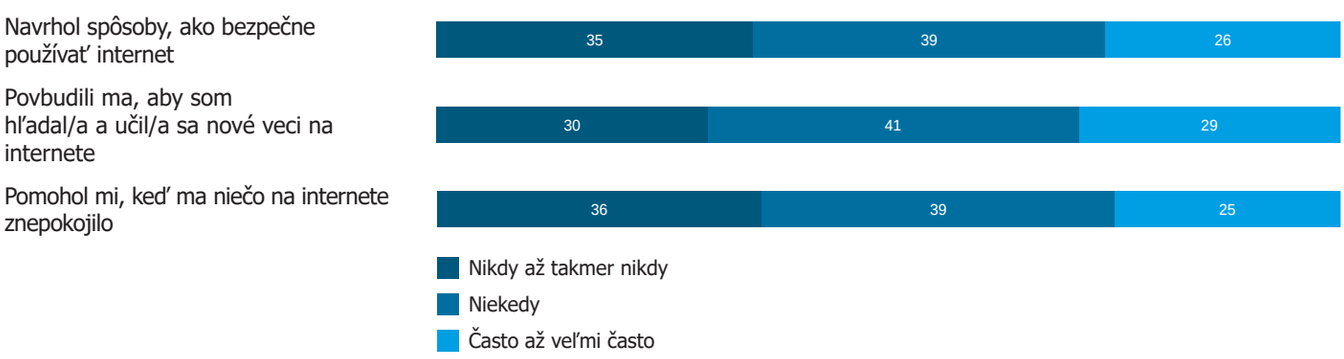

Dievčatá

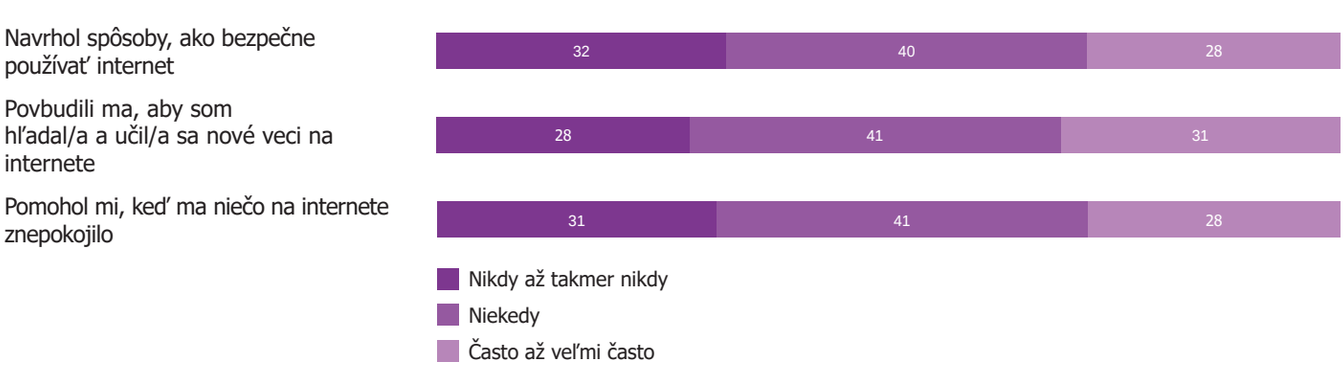

Chlapci

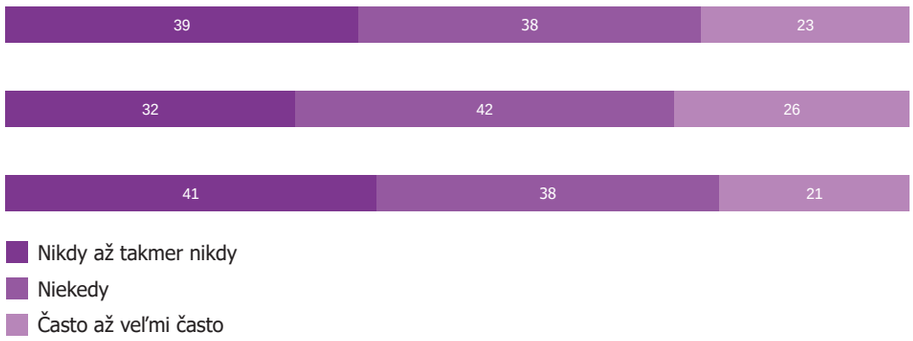

Podľa veku: 9 – 10

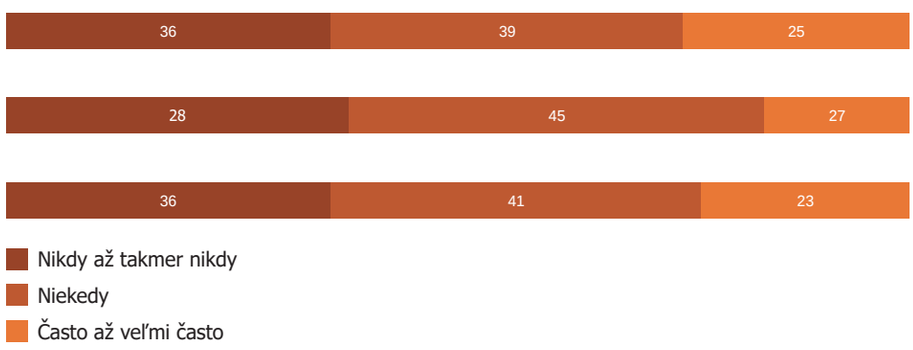

Podľa veku: 11 – 12

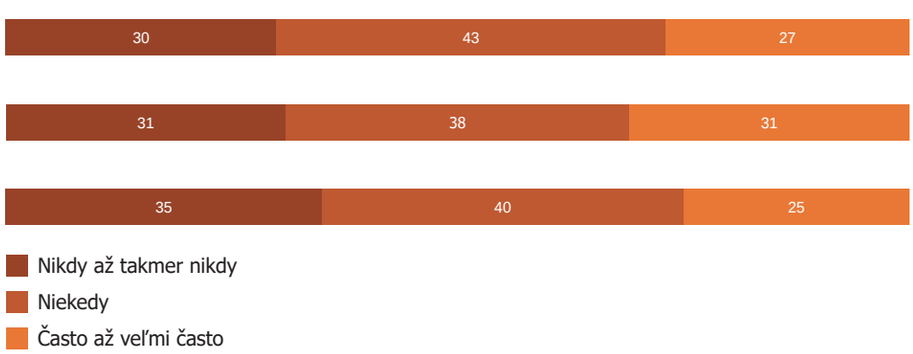

Podľa veku: 13 – 14

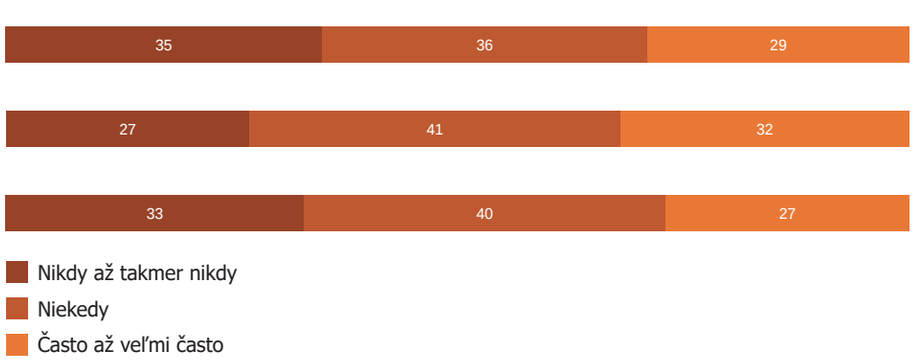

Podľa veku: 15 – 17

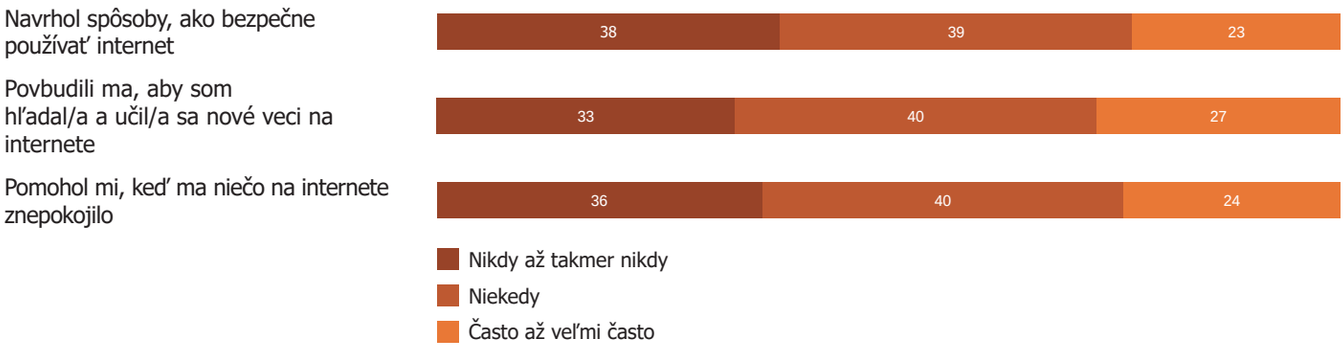

Znenie otázky: Urobil niektorý z tvojich priateľov tieto veci?

Rodičovské vnímanie ohrozenia dieťaťa na internete

Dôležitou oblasťou vo vzťahu medzi rodičom a dieťaťom je záujem rodiča o bezpečie svojho dieťaťa. Rodičov sme sa pýtali, či vedia o nejakej negatívnej skúsenosti ich dieťaťa v prostredí internetu a tiež na ich obavy vo vzťahu k dieťaťu.

Len 3 % rodičov uviedlo, že ich dieťaťu sa za posledný rok na internete stalo niečo, čo ho obťažovalo alebo znepokojilo. Keďže 8 % detí a dospievajúcich uviedlo, že majú takúto negatívnu skúsenosť, znamená to, že viac ako polovica rodičov dotknutých detí o tejto negatívnej skúsenosti nevie. Viac ako 3/4 rodičov uviedlo, že môžu pomôcť svojmu dieťaťu zvládnuť veci, ktoré ho obťažujú a znepokojujú na internete. Približne každý desiaty rodič však takúto pomoc poskytnúť nevie.

Graf 59: Myslíte si, že vaše dieťa dokáže zvládnuť veci, ktoré ho obťažujú alebo trápia online? (%)

Graf 60: Rodičovské vnímanie ohrozenia dieťaťa na internete (%)

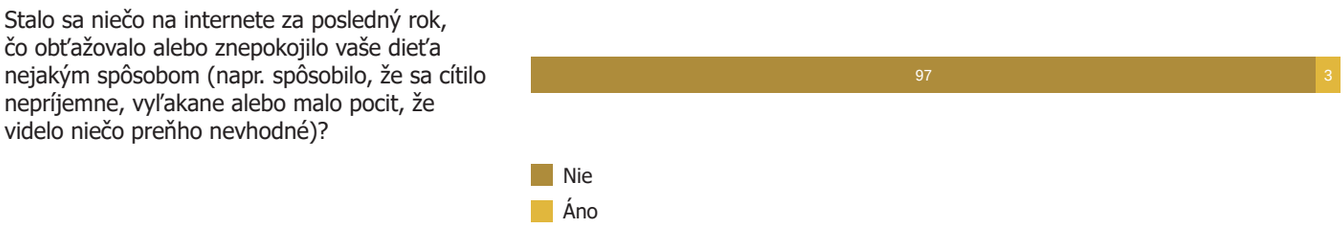

Znenie otázky: Stalo sa niečo na internete za posledný rok, čo obťažovalo alebo znepokojilo vaše dieťa nejakým spôsobom (napr. spôsobilo, že sa cítilo nepríjemne, vyľakane alebo malo pocit, že videlo niečo preňho nevhodné)?

Graf 61: Schopnosť pomôcť dieťaťu pri negatívnej skúsenosti na internete (%)

Znenie otázky: Myslíte si, že môžete pomôcť svojmu dieťaťu zvládnuť veci, ktoré ho obťažujú a znepokojujú na internete?

Rodičov sme sa tiež pýtali, odkiaľ čerpajú a odkiaľ by chceli čerpať informácie a rady o tom, ako pomôcť dieťaťu používať internet bezpečne. Rodičia takéto informácie najčastejšie čerpajú z rodiny a od známych (48 %), z webových stránok (27 %), z médií (26 %). Zaujímavé je, že pre 13 % rodičov sú zdrojmi informácií o bezpečnom používaní internetu deti. Ukazuje sa, že rodičia by privítali, aby takéto informácie častejšie dostávali zo školy, vlády alebo samosprávy, ako aj od výrobcov a predajcov zariadení umožňujúcich pripojenie na internet. Až 14 % rodičov nemá žiadne informácie o tom, ako by ich deti mali bezpečne používať internet.

Graf 62: Zdroje informácií o bezpečnom používaní internetu deťmi (%)

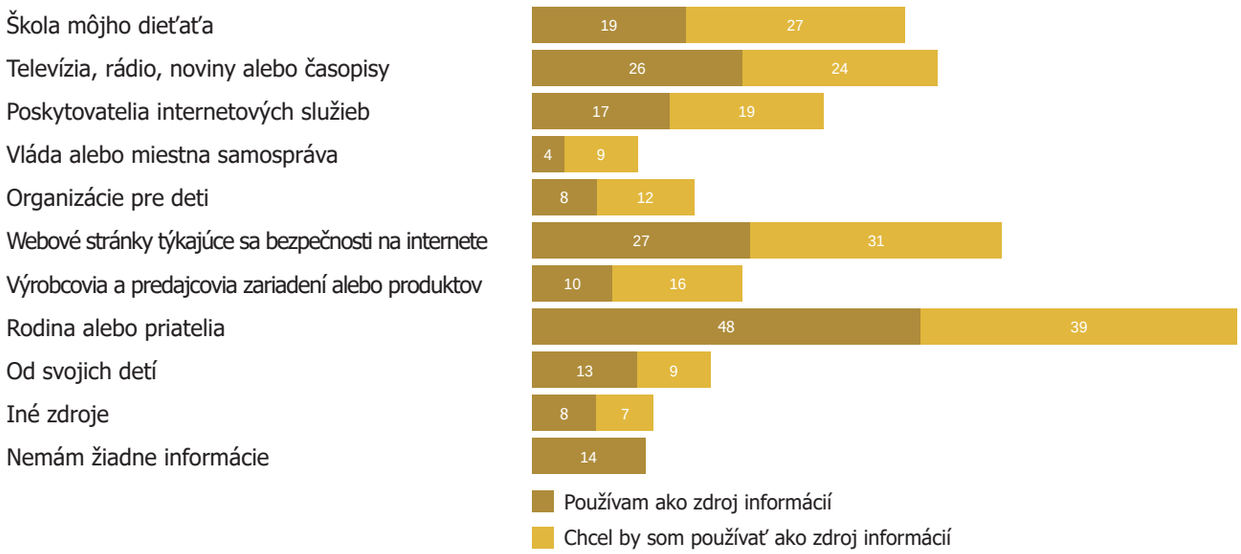

Znenie otázok: Vo všeobecnosti, kde získavate informácie a rady o tom, ako pomôcť vášmu dieťaťu na internete, podporiť ho a udržať ho na internete v bezpečí? Vo všeobecnosti, kde by ste chceli v budúcnosti dostať informácie a rady o tom, ako pomôcť vášmu dieťaťu na internete, podporiť ho a udržať ho na internete v bezpečí?

Rodičia v prieskume odpovedali aj na otázku, ktoré veci ich trápia vo vzťahu k ich dieťaťu. Výsledky ukazujú, že medzi hlavné obavy rodičov patrí zdravie (70 %), fyzické bezpečie na cestách (64 %) a výsledky v škole (60 %). Rodičia sa najmenej obávajú, že ich dieťa odhalí osobné informácie na internete.

Graf 63: Obavy rodičov vo vzťahu k dieťaťu (%)

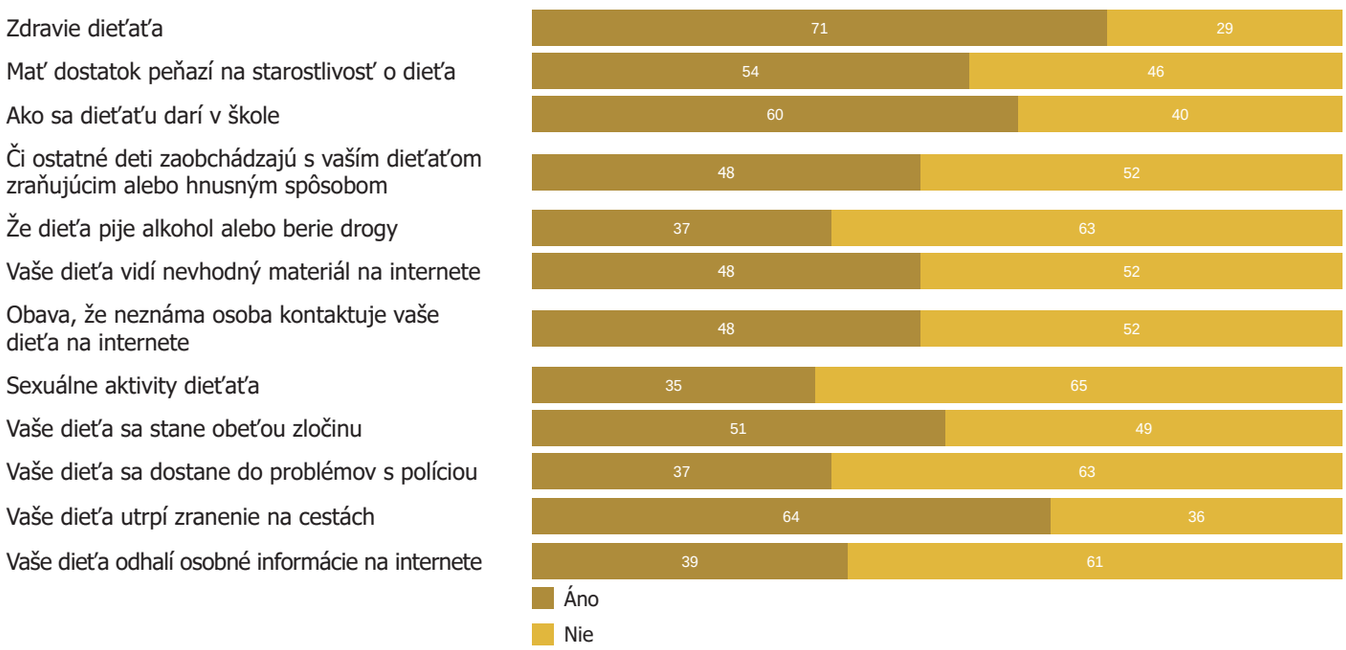

Znenie otázky: Ktoré z týchto vecí vás veľmi trápia vo vzťahu k vášmu dieťaťu?

Hlavné zistenia

- Väčšina rodičov používa internet denne (76 %) a len 9 % z rodičov uviedlo, že internet nepoužíva nikdy alebo takmer nikdy.
- 55 % rodičov používa denne na pripojenie do internetu mobilný telefón.
- 64 % rodičov si dokáže overiť dôveryhodnosť webovej stránky a 63 % vie overiť pravdivosť informácií.
- 75 % rodičov vie, ktoré informácie by mali zdieľať na internete a ktoré nie.
- Od 26 % po 36 % rodičov ovláda nejakú zručnosť týkajúcu sa tvorby a úpravy obsahu na internete, licencií či tvorby webových stránok.
- Rodičia najviac deťom a dospievajúcim obmedzujú trávenie času vo virtuálnom svete (40 %).
- Najmenej obmedzovanou aktivitou je používanie internetu na prípravu do školy (4 %) a sledovanie videí online (7 %).
- Namiesto technických prostriedkov na obmedzenie aktivity na internete, napr. formou softvéru, aplikácie (18 % až 27 %), rodičia uprednostňujú stanovovanie pravidiel (48 %).
- Viac ako polovica rodičov nevie o negatívnej skúsenosti, ktorú ich dieťa malo na internete.
- 76 % rodičov vie pomôcť dieťaťu pri negatívnej skúsenosti na internete.
- Celkovo 25 % detí a dospievajúcich často až veľmi často pomáha svojim rodičom s niečím, čo bolo pre nich na internete komplikované.
- Takmer jedna tretina detí a dospievajúcich uviedla, že ich rodičia sa s nimi nikdy nerozprávajú o tom, čo robia na internete.
- Viac než polovica detí a dospievajúcich smie hrať hry s inými ľuďmi online, pričom túto možnosť majú skôr staršie deti a dospievajúci.
- Približne jedna štvrtina detí a dospievajúcich uviedla, že ich učitelia často navrhujú spôsoby, ako bezpečne používať internet.
- Celkovo 25 % detí a dospievajúcich označilo možnosť, že ich priatelia im často pomáhajú, keď ich niečo na internete znepokojí.

Záver

V tejto správe boli zhrnuté základné zistenia z výskumu detí a dospievajúcich vo veku 9 – 17 rokov a ich rodičov v Slovenskej republike. Správa sa primárne zaoberá dvomi skúmanými oblasťami – používaním internetu a online aktivitám a skúsenostiam s potenciálnymi online rizikami: negatívnou skúsenosťou na internete vo všeobecnosti, online agresiou a kyberšikanovaním, sexuálne explicitnými obsahmi na internete, sextingom, stretávaním sa s neznámymi ľuďmi, škodlivými obsahmi na internete či zneužitím osobných informácií a excesívnym používaním internetu.

Hlavným spôsobom pripájania na internet sa stáva mobilný telefón. Denne sa pomocou neho pripája na internet 72 % slovenských detí a dospievajúcich a len 45 % na to používa počítač či notebook. Chlapci sú cez mobil na internete aktívnejší ako dievčatá. Vo všeobecnosti intenzívnejšie používanie internetu sa spája so zvyšujúcim sa vekom, pričom rastie aj úroveň digitálnej gramotnosti. Deti a dospievajúci na internete vykonávajú rôzne aktivity, no medzi najčastejšie patrí na dennej báze používanie sociálnych sietí (65 %), počúvanie hudby (57 %) a komunikácia s rodinou alebo priateľmi (47 %). Najmenej časté aktivity sú tvorba videí a hudby, diskusie o politike a účasť v kampaniach alebo petíciách. Na prípravu do školy používa internet 84 % detí aspoň raz do týždňa a častejšie.

Používanie internetu a čas strávený online je spojený aj s možnými rizikami. Predkladaná správa potvrdzuje zistenia z predchádzajúcich výskumov, že v prípade detí a dospievajúcich, ktorí trávia viac času online, existuje vyššia pravdepodobnosť, že sa na internete stretnú s niečím nepríjemným, čo by ich mohlo rozrušiť alebo znepokojiť. Miera rizika taktiež rastie s vekom a staršie deti a dospievajúci majú viac negatívnych skúseností na internete. Na druhej strane sú zvyčajne schopnejší takéto situácie zvládať a v porovnaní s mladšími deťmi ich menej často hodnotia ako negatívne. Výskum nepotvrdil rozdiel v celkovej miere negatívnych skúseností medzi chlapcami a dievčatami, ale ukázali sa rozdiely vo frekvencii, keď dievčatá uvádzali vyššiu frekvenciu takýchto skúseností.

Súčasťou výskumu bola aj vzorka rodičov, ktorí odpovedali na otázky týkajúce sa napr. ich internetových návykov, digitálnej gramotnosti, mediačných stratégií či informácií o negatívnych skúsenostiach detí na internete. Výsledky ukazujú, že popri deťoch sú aj rodičia aktívnymi používateľmi internetu s pestrou paletou digitálnych kompetencií. V prípade rodičov sa ukázalo, že viac ako tretina z nich nevie rozhodnúť o dôveryhodnosti webových stránok a overiť si, či sú informácie z internetu pravdivé. Znepokojujúce je zistenie, že viac ako polovica rodičov detí s negatívnou skúsenosťou z internetu o tejto skúsenosti nevie. Z tohto dôvodu je potrebné povzbudzovať rodičov k väčšiemu záujmu o aktivity dieťaťa v online prostredí.

Hoci niektoré rizikové aktivity na internete môžu medzi rodičmi a vychovávateľmi vzbudzovať nepokoj, je potrebné zdôrazniť, že nie každá negatívna skúsenosť musí nevyhnutne viesť k ujme a dokonca deti a dospievajúci takúto skúsenosť ani nemusia považovať za rizikovú. Ak nejde o závažnú situáciu, deti a dospievajúci sa aj vďaka negatívnym skúsenostiam môžu stať skúsenejšími používateľmi internetu. Treba si uvedomiť, že čím viac času dieťa alebo dospievajúci trávi na internete, tým viac príležitostí a tiež rizík sa pred ním otvára. Pri hodnotení konkrétnych skúseností a vyhodnocovania ich rizikovosti je potrebné brať do úvahy ich variabilitu, komplexnosť, kontext danej situácie a tiež individuálne faktory ako vek, pohlavie či iné charakteristiky dieťaťa.

Hoci správa ponúka len výsledky deskriptívnej analýzy, môže poslúžiť ako solídne východisko pre zreálnenie predstáv o rizikách spojených s používaním internetu. Dáta zo Slovenska a celkovo aj dáta zozbierané za 19 európskych krajín ukazujú, že miera rizika, ktorému sú deti a dospievajúci vystavení v online priestore, je nižšia ako sa často prezentuje v médiách alebo ako sa domnievajú rodičia. Neznamená to, že intervencia nie je potrebná. Práve naopak, je dôležité, aby intervencia bola nasmerovaná na konkrétne skupiny detí a dospievajúcich podľa veku či pohlavia, a to vo vzťahu ku konkrétnym rizikám. Azda najvypuklejšou oblasťou je používanie sociálnych sietí v skupine detí vo veku 9 – 11 rokov. V kontexte zistení naprieč Európu patrí Slovensko medzi päť krajín s najväčším množstvom detí v tejto vekovej skupine, ktoré používajú sociálne siete, pričom platí, že deti v tomto veku najťažšie znášajú prípadné negatívne skúsenosti na internete. Z tohto dôvodu bude potrebné zamerať preventívne aktivity okrem iného práve na oblasť používania sociálnych sietí mladšími deťmi.

Napriek tomu, že Slovensko patrí medzi krajiny s najnižšou mierou rizika zakúšaného online aj mierou ujmy, ktorú deti a dospievajúci pri takejto skúsenosti vnímali, treba sa vyvarovať príliš optimistickému konštatovaniu, že na Slovensku dobre fungujú preventívne programy zamerané na mediálnu gramotnosť alebo že slovenské deti a dospievajúci zvládajú online riziká lepšie ako ich rovesníci v iných krajinách. Patríme totiž tiež medzi krajiny, v ktorých deti a dospievajúci vykonávajú o niečo menej online aktivít ako je tomu napr. v Českej republike, Portugalsku, Poľsku či Rumunsku. Samozrejme, určite existujú ďalšie faktory prostredia, ktoré k danej skutočnosti môžu prispievať, a zároveň treba priznať, že prierezový charakter výskumu a zvolená metodológia (administrácia dotazníka v domácnostiach) prinášajú so sebou určité obmedzenia pre zjednodušené zovšeobecňovanie zistení. Naďalej je preto potrebné na rozličných úrovniach a v spolupráci rôznych inštitúcií zabezpečiť, aby deti a dospievajúci na jednej strane dokázali čo najlepšie využiť príležitosti, ktoré im online prostredie ponúka, a na druhej strane, aby aj vďaka dobre nastaveným vzdelávacím a preventívnym aktivitám boli schopní vyvarovať sa rizík, resp. ich vedeli lepšie zvládať. Veríme, že výsledky výskumu EU Kids Online Slovensko prezentované v tejto správe napomôžu skvalitneniu odbornej diskusie v problematike používania internetu a digitálnych médií deťmi a dospievajúcimi a budú cenným informačným zdrojom pre výskumníkov, pracovníkov s mládežou i tvorcov národných politík.

Poďakovanie

Zo strany výskumného tímu patrí poďakovanie všetkým tým, ktorí akýmkoľvek spôsobom spolupracovali na realizácii tohto výskumu. V prvom rade ďakujeme deťom i rodičom za ochotu odpovedať na otázky z dotazníka.

Špeciálne poďakovanie patrí Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré finančne zastrešilo výskum EU Kids Online a umožnilo, aby sa takýto výskum prvýkrát realizoval aj na Slovensku.

Záverečná výskumná správa, čiastkové správy ako aj ďalší obsah týkajúci sa výskumu EU kids online na Slovensku sú dostupné na euko.ku.sk

Kontakt

Mgr. Pavel Izrael, PhD.
Katedra žurnalistiky FF KU v Ružomberku
Hrabovská cesta 1, Ružomberok 03401

Email: pavel.izrael@ku.sk
Tel.: +421905268157

EU Kids Online
www.eukidsonline.net

V publikácii sú použité fotografie autorov Andrea Piacquadio, Pixabay, Emre Kuzu, Julia M Cameron, lalesh Aldarwish z portálu www.pexels.com a fotografie autorov Luther Bottrill a Sydney Sims z portálu www.unsplash.com.

CHRÁŇME DETI
PRED NÁSILÍM

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

EURÓPSKA ÚNIA

Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

Národný projekt Podpora ochrany detí pred násilím
Kód ITMS 2014+: 312041M679
Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.
www.employment.gov.sk / www.esf.gov.sk / www.upsvr.gov.sk / www.ludskezdroje.gov / euko.ku.sk

9 788056 107478